NEMZETI NŐNEVELÉS.

XIV. ÉVFOLYAM. MÁJUS—JUNIUS. 1893. V—VI. FÜZET.

AZ IDEGEN NEVELŐNŐK HATÁSA NEMZETI NŐNEVELÉSÜNKRE.*

Jelige: «Mi vagy te most? Kérdezd meg magadat!
Angol talán, vagy német, franczia?
Igen, ha megtagadnák fajukat; —
De, ah, előttük szentség a haza!
Vörösmarty.

Európa művelt nemzetei között nincs talán egy sem, melynek főrangú világa (és hiú nagyzásból hű utánzója: a pénzarisztokráczia) oly megdöbbentő előszeretettel bízná leányai neveltetését külföldi nevelőnőkre, mint épen a magyar.

Ezer szerencse, hogy ezt a hazafiatlan divatot csak a felső tízezer űzheti, mert, hogy mivé lenne Magyarország, ha ez a közép és alsóbb osztályban is meggyökerezhetnék, azt elgondolni is kínos. — Nemzeti létünknek megdönthetlen védbástyái ez idő szerint, hál' Istennek, magyar iskoláink, melyek valódi nemzeti míveltséget nyújtanak mind a két nembeli ifjúságnak; míveltséget, mely nem hozza őket ellentétbe majdan saját nemzetük létczéljával, törekvéseivel, hanem a hazát állítja lelkük elé, mint ideált, melyért hasznosan munkálkodnia szent kötelessége minden igaz, hű gyermekének.

Az iskolák e becsületes törekvése által meg van mentve a nemzet zömének nemzeti nevelése a haza számára. Ámde a magyar arisztokráczia családi nevelése körül még mindig végzetes, aggasztó mulasztásokat tapasztalunk e tekintetben. — Végzetesek, igen, mert a haza alkotmányos életének fejlesztése, törvényhozása, kor-

* A Mária Dorothea Egyesület budapesti tanítónői szakosztálya által jutalmazott pályamű.

mányzati hatalma részben a főnemesség vállain nyugszik; a születés öröklött nimbusánál fogva kimagaslik a magyar társadalomból, a trónhoz legközelebb állván, befolyása fel- és lefelé mérhetlen, s végre részben még fényes vagyon felett rendelkezvén, a haza szellemi és anyagi emelkedéséhez szükséges támogatásnak bő forrásait nyithatja meg: «Noblesse oblige!» — De hogy a haza fölvirágoztatásának ily lelkes tényezőjévé váljék, erősen kifejlett nemzeti közérzület, lángoló hazaszeretet kivántatik ahhoz! S honnan merítse azt? — A hamisítatlan nemzeti nevelésből. — Kik adják ezt meg neki? Hazafias érzelmű, tudós magyar tanférfiak; de nem, ezek nem egyedüli nevelői a magyar főúrnak; fenkölt gondolkozású, mívelt anyák legyenek első nevelői a nemzet virágának, a magyar főnemességnek. — Ezért kell a magyar nőnek mindenek felett nemzeti nevelést nyújtanunk. — «Születni és szeretni magyar hölgynek kevés,» mondja a költő, ő reá nagyfontosságú nemzeti missió is bízatott Istenétől.

Ne mondjátok, hogy a Szilágyi Erzsébetek, a Lorántfy Zsuzsannák, a Bornemisza Annák kora lejárt. Nem úgy! Még mindig van szüksége e hazának anyákra, kik fiaikat a haza iránti legszentebb kötelességeikre buzdítsák, a haza önzetlen szeretetében felneveljék; — fenkölt szellemű nőkre, kik a haza közművelődési törekvései és nemzetgazdasága iránt őszintén lelkesüljenek, azokat minden erejükből támogassák, — szerető, mívelt lelkű hitvesekre, kik fel bírván emelkedni a férj eszmevilágába, megértik törekvéseit, bátorítják a közélet terheitől már-már roskadozót, tapsolnak sikereinek, hazafias tettre lelkesítik, midőn nagyért, nemesért hevülni látják, mérséklik személyes indulatát az áldatlan pártharczokban vele megmérkőző ellenféllel szemben, és gyengédebb érzületüket ültetik át szilajabb kedélyvilágába. — Ilyen jó nemtője, védőszelleme legyen a magyar nő a magyar honfiúnak, és látatlanúl vezérelje győzelemről-győzelemre a hazáért, mint a walkür az ó-germán harczost.

Ily nőket csak nemzeti nevelés adhat a hazának; magyar nemzeti műveltséget pedig Péterffyt idézve — csak az nyújthat, 1. «a ki a magyar nemzetet, annak sajátságait, — és tegyük hozzá:

a haza földjét, természeti szépségeit ismeri és méltatja; 2. a ki fogalommal bír arról, hogy milyenekké kell válniok a nemzet sajátságainak, hogy általuk nemzetünk az emberiség feldicsőítéséhez emelkedhessék; 3. a ki az egyéni és nemzeti elemet fel képes ismerni, és növendékeiben összhangzásba tudja azt hozni a világ legműveltebb nemzeteiben szemlélhető s azokat nagyokká tevő nemzeti elemekkel *a nélkül, hogy őket a műveltebb idegen elem nagyobb mértékű nyomasztó befolyásának kitenné,* — s végre az egyéni elemet, mely leginkább a függetlenség iránt való érzékében nyilvánul, oly módon tudja fejleszteni, hogy azzal a nemzeti közérzület s a hazaszeretet összeforrhasson.»

Nos ezen főfeltételek ismerete az idegen nevelőnőknél ki van zárva. Nem ismeri, nem ismerheti a magyar nemzeti nevelés segédforrásait és czéljait, nem azon motivumokat, melyek a magyar nemzeti geniust megteremtik, mint: a haza földjének, népének, történetének, alkotmányának, nyelvének, irodalmának, zenéjének, képző művészetének fejlődési fázisait, karakterét, nemzeti irányban hatalmas képző hatását; a bennük rejlő nemzeti erkölcsöt; nem ismerheti ezeket az idegen szellemben nevelt, ha még oly magas műveltségű idegen nevelőnő is.

Figyeljük meg bár csak felületesen is, ezen idegenek magatartását mind eme nagyfontosságú nevelési tényezőkkel szemben.

Vezessétek őket nemesi birtokaitokra, asszonyaim, mutassátok meg nekik széles Magyarország szebbnél szebb pontjait! — Szórakozott egykedvűséggel siklik el felettük szomorú tekintetük; hiszen távoli hazájuk emlékei kisérik mindenfelé, nem bírnak lelkesülni szegények az idegen otthon láttán. Mit nekik a Kárpátoknak vadregényes tája, sötétlő fenyves rengetegei! «Tán csodálják, ámde nem szeretik». — Vigyétek le az Alföld arany kalászszal ékes rónaságára, «melynek fölötte lenge délibáb enyelgve űz tündér játékot.» Meg nem illetődnek rajta. Mit tudnak ők arról, hogy a ringó nádasok rejtélyes zizegéséből, a legelésző gulya méla kolompjából, a távol falucska harang kondulásából, az arató leányok mélabús, majd pattogó danáiból és a subáján andalgó pásztorfiú kesergő sípjából egy ezredéves múltnak hagyományai, örömei és

bánatai egyesülnek itt nagy nemzeti simfóniává! — — Hallgatják, hallgatják, de csak fülükkel, szivökig nem hatolnak az édes, de nekik idegen hangok! Vagy mutassátok meg nekik a hullámzó Balaton, — «Isten örömkönyének» — tündérregéktől visszhangzó partjait! Sóhajtva száll gondolatuk a hazájuk partjait csókdosó Oceán végtelen tükrére, s míg az oldalukhoz simuló ifjú leányka a képzelet tarka szivárványhídján leereszkedik a Hableányok kristálypalotáihoz, avagy Sió- és Helkával társalog a tihanyi visszhang szellemhangjain, azalatt ez idegen nők képzeletén Undine, a Rajna tündérei, Loreley vagy a Bolygó Hollandi alakjai vonulnak át.

És a népélet naiv, szeretetreméltó megnyilatkozásai elől ép ily hidegen zárkóznak el, a min csodálkozni nem lehet; hisz nem értik meg a fonók találós meséiből, adomáiból, népdalaiból feléjök áradó paraszt-poézis egészséges zamatját, a házról házra járó betlehemi pásztorok, a napkeleti bölcsek együgyűségükben is kedves, mert meghitt «rigmusait,» a Lucza napján kiszolgáltatott megfenyítését a rest fonólányoknak, vagy buzdító jutalmazását a serényeknek, a leányok és legények húsvéti locsolásait, a pünkösdi királynő megkoszorúztatását, a csárdást bokázva járó lakodalmi nép kurjogatását s a legénység szilaj versenylovaglását (szittyavér, hiába!) bizonyára barbár, triviális dolognak tartják túlfinomított, kényes polgáriasultságuk büszke tudatában, melyből gyakran hiányzik a kedély melege és természetessége.

Így az idegen nevelőnő és a magyar leány emócziói sohasem találkoznak, sziveik együtt nem doboghatnak, mert más-más hazának a szülöttei. És ez a magyar növendék-leányka lelkének nemzeti fejlődésére nézve legalább is zsibbasztó hatású.

A ki eddig azt hivé, hogy kerek e világon az ő hazája a legszebb «bokréta Isten kalapján,» az ő népe a legkedvesebb, e drága illusiójából lassankint kiábrándul, népétől, melyhez kisded korától vonzódott, hisz dajkája bölcsődalai, tündérmeséi és abból eredtek, észrevétlenül elidegenedik, nevelőnője érzelmi diapasonjához kezdi hangolni saját emócziói, föltéve, hogy nevelőnőjét szereti és a tőle vett példát nem tartozó kötelességből, hanem szíve őszinte vonzalmából követi.

Már pedig a mívelt lelkű, pedagógiailag helyesen képzett nevelőnő (s mi jelen sorainkban a külföldi és magyar nevelőnők közt párhuzamot vonván, csak az ilyenekre gondoltunk, mert a *kontár* mindig rosz erkölcsi és értelmi hatással fog nevelni, legyen az bár tősgyökeres magyar!) fogékony kedélyű növendékeire a legtöbb esetben tud, ha akar, idegen prestige-t gyakorolni.

S a már eszmélni kezdő serdülő leányka e varázs hatalma alatt érezvén magát, önkénytelenül összeveti hazája fogyatkozásait (a melyeket sejtetnek vele) a külföld előnyeivel, s képzeletében ez ismeretlen világ csodálójává lesz. Ime az első eset, midőn a nemzeti elem a műveltebb idegen elem nagyobb mérvű befolyásának ki van szolgáltatva.

Vegyük a nemzeti nevelésnek leghathatósabb tényezőjét: az anyanyelv és irodalom művelését.

Külföldi nevelőnőket tudvalevőleg leginkább az idegen nyelvek és zenetanítás czéljából alkalmaznak nálunk, mert, így védekeznek, ily sokoldalúlag képzett magyar nevelőnőket csak igen nehezen kaphatni. — Igaz; még mindig jóval fölülmúlja a családok kereslete a magyar nevelőnők kinálatát; azért sürgős teendőnk, minél több magyar nevelőnőt képesíteni az idegen nyelvek és zene alapos oktatására, mert ez hazánk nemzeti életébe egy mélyen belevágó létkérdés, s mert e nélkül az idegen nevelőnők érezhető leszorításáról a magyar nőnevelés teréről egyelőre nem is álmodhatunk.

Miként biztosíttatik tehát az idegen nevelőnők mellett a magyar leány anyanyelvi oktatása? A szülők sok esetben, — nem mindig — bár törvényileg meg van állapítva, — járatnak leányaikhoz még egy *óraadó* tanítót, aki heti 3—6 órán át (az egészen a szülők áldozatkészségétől függő pénzkérdés szokott lenni) tanítja a növendéknek az elemi 4 osztály tantervében megállapított magyar olvasási, írási és nyelvtani anyagot, persze *csak dióhéjban*, mivel az előkelő világ az év nagyobb részét falusi jószágain vagy üdülőhelyeken tölti, mialatt, fájdalom, a szegény anyanyelvtanítás szünetel.

És míg az anyanyelv az év legnagyobb részében így parlagon

hever, csak a köznapi társalgás által mentetvén meg a teljes elfeledéstől, a növendék nemzeti irodalmi mívelése pedig alig vehető számba, oly kevés idő jut erre a tanulás későbbi éveiben: azalatt az idegen nyelv minden oldalú elsajátítására annál több idő és gond fordítható, mivel a külföldi nevelőnő mindig növendéke társaságában van s minden kínálkozó alkalmat fölhasználhat nyelvismereteinek gyarapítására.

Távol legyen tőlünk ridegen elzárkozni az idegen nyelvek ismeretétől; jól tudjuk, hogy egyoldalú az a magyar míveltség, mely csak anyanyelvére szorítkozik; jól tudjuk, hogy a valódi míveltség nyelvismereteken alapszik, s hogy az idegen nemzetek szellemi alkotásainak ápolása is csak úgy, akár a hazai irodalomé, a mindennapi foglalkozás körén felül egy magas erkölcsi és eszményi világba emeli a lelket, és solidarításba hoz bennünket az egész emberiséggel, bővíti szellemi látókörünket, edzi psychológiai éleslátásunkat, mert az életet, az emberiség gondolat- és érzelemvilágát jobban megérti az irodalmi míveltségű ember.

Mi csak az ellen tiltakozunk, még pedig erélyesen, hogy a gyermek anyanyelvének alapos ismerése előtt ne fogjon idegen nyelv tanulmányozásához, valamint kárhoztatnunk kell azon általánosan bevett szokást, hogy a szegény fiatal tanuló anyanyelve tanulásával egyidejűleg gyötörtessék agyon idegen grammatikával és sintaxissal.

Megboszulja ám magát ez az eljárás. A növendék csakhamar kezdi vegyíteni anyanyelvét az idegen idiommal, miáltal szó- és irásbeli fogalmazása megcsorbul eredetiségében, tisztaságában, és megteremnek lassankint a nyelvzagyvaléknak ilyetén ékes virágai a magyar szalon számára: «X. comtesse holnapi jourján érdekes concert lesz, melyen Y. componista bemutatja legújabb magyar stilű streich quartettjét. — A hölgyek soirée toilette-ban jelennek meg.» — Brrr. — — És ez így megy tovább órákig.

A milyen károsnak bizonyúl a tanuló nyelvérzékére az idegen elemnek korai beojtása, oly megdöbbenve tapasztaljuk azokat a helyrehozhatlan mulasztásokat, melyek a már serdülő leány irodalmi képzése körül követtetnek el. A helyett, hogy magyar neve-

lőnő ismertetné meg növendékét alapos kommentálás mellett a magyar génius alkotásaival, hogy belőlük hazaszeretetet, nemzeti közérzületet merítsen, hogy lelkét a népköltészet sokféle ágának erőteljes zamatjával, éltető, friss lehével teleszívja, és költői szépségei édes gyönyörűséggel járják át egész magyar valóját: idegen nevelőnő vezeti be saját nemzeti irodalma kincses házába, és belé ojtja a könnyen rajongó fiatal szívbe a maga idegen érzését, izlését, megszeretteti vele az idegen szellemi táplálékot, mielőtt az még csak sejtené is, hogy «Buda halála», a «Zrinyiász», «Zalán futása», a «Toldy trilógia» vagy «János vitéz» mily kimeríthetlen szellemi gyönyör forrásai a művelt magyar olvasóra nézve.

Nem csekélyebbek a mulasztások a hazai történet és alkotmánytan tanítása körül. Hogy az idegen nevelőnő a világtörténet mellett kiváló szeretettel a maga hazája történetét tanítja, még pedig saját patriotikus lángjának megvilágításával, ezt megbocsátjuk neki; de hogy hazai történetünkről ő beszéljen leányainknak (persze idegen nyelven) ettől, — ismerve a sok téves adatot és boszantó elferdítést, melyek még a velünk rokonszenvező mívelt külföldön is jelen és mult viszonyainkról közkézen forognak, ettől mentse meg ifjúságunkat a Magyarok Istene!

A hazai történettanítás hatalmas tényezőjévé válhatik a nemzeti nőnevelésnek avatott kézben; nem az óraadókat értjük itt, a kik a szűkre szabott tanítási idő alatt történeti kivonatnál egyébbel nem táplálhatják tanítványuk hazaszeretetét, de lelkes magyar nevelőnőket, a kik ismerik és érvényesíthetik mindama ethikai eszközöket, melyekkel a hazai történettanítás ideális czéljai felé törekedniök kell; a kik tudják, hogy a történelmi fejlés összegezése csak szobor, melyet a hős éposz, a ballada, a románcz, a népmonda és legenda költészete elevenít meg, mert a történelmi ősalakok jellemzését itt találhatni fel a maguk hamisítatlan, eredeti zománczában.

Mit tud az idegen nevelőnő arról a szentelt fájdalomról, melylyel a magyar szív a Mohi puszta, Mohács, a Kenyérmező és Világos drága rögéhez tapad!?

A magyar nevelőnő elvezeti oda, megtanítja tanítványát

leborúlva imádkozni az itt elesett vértanúkért, megmondja neki, hogy nincs egy marok föld a magyar hazában, a melyet magyar vér meg nem áztatott!

Felvezeti szellős hegy ormára, megszólaltatja az omladozó vár néma köveit, hadd tudja meg ott helyszinén, mennyi viszontagsággal küzdöttek meg porladozó ősei, hogy a magyar haza önállóságát, szabadságát, alkotmányát, virágzását mindörökre biztosítsák. Feltárja előtte magyar művészek halhatatlan alkotásait a műcsarnokokban, hogy itt, a kincseket érő hatalmas képeskönyvben szemlélje ama lélekemelő történeti momentumokat, melyek az ősök erényeit eszményítve a hazai történet legragyogóbb lapjait képezendik mindenha!

Mind ez csak illusió, csak szeretettel ápolt illusió lesz számunkra mindaddig, míg magyar leányaink nevelését az idegen nevelőnőktől teljesen magunkhoz nem ragadhatjuk.

Mikor lesz az? Hej, addig lassankint lekopik a magyar előkelő nővilág míveltségéről a nemzeti jelleg! Már pedig «a kiről a nemzeti jelleg kopik le, — mondja találóan Felméry — nemcsak *nemzeti* karakterében csorbul az meg, hanem *egyéni* jellemében is!»

A zenetanítás terén érik el a külföldi nevelőnők elvitázhatlanul legszebb sikereiket, kivált a németek, a mit Németország rendkívül fejlett zene-életénél is a német zeneszerzés tekintélyes képviselőinél fogva nem is csodálunk. És mégis tökéletlennek, egyoldalúnak kell mondanunk a tőlük nyert zenei műveltséget, mely mellőzi tantervében a magyar nemzeti zene műfajait: a népdalt, a himnuszt, az indulót, a népdal motivumaiból alkotott gyönyörű zeneábrándokat, rhapsódiákat, a magyar dalművet és népszínművet. Hát nem sejti az a magyar szülő, hogy a nemzeti zenének mily nagy hatalma van a nemzeti szellem terjesztésére és megszilárdítására?

Hogy a dajkarím a kisded szivének az, a mi testi fejlődésének az anyatej: hazaszeretetének első táplálója? Hogy a népdal, a midőn szivünket szent rezgésbe hozza, megtanít honfitársainkkal sírva-vigadva együtt érezni? hogy a «Szózat» és «Himnusz», a «Rákóczy-Induló» hangjai a lelkesedés szent tüzét gyújtván áhita-

tos sziveinkben, megtanítanak a hazai történelem nagy eseményeinek átérzésére, s belénk vésik az ősök, hős önfeláldozása ragyogó példáit?

A magyar zene erkölcsi hatása megbecsülhetlen! Kérdés, volna-e nekünk Petőfinek, ha gyermekéveiben a magyar népdal hűbája nem vonja körébe képzeletét? — — —

És a külföldi nevelőnő tanítványa megismeri az egész művelt világ zenéjét, csak az ő hazája gyönyörű dalkincse marad titkos zárú misztérium számára, mert nevelőnője sem ismeri azt, s ha nálunk megismeri is, a magyar zenerythmust képtelen interpretálni, annyira eredeti az; magyarul énekelni, zenélni csak magyar ember, csak magyar czigány tud igazán, nemzeti felfogással és tűzzel.

Végül még néhány szót az idegen nevelőnő typikus nemzeti hibáiról, melyek részint hazája társadalmi viszonyaiban, részint saját faji vérlejtésében, temperamentumában gyökereznek.

Tisztelet a kivételeknek! A valódi műveltséggel megáldott nevelőnő, a kiben az értelmi és erkölcsi míveltség szép harmoniában teljesen kiegyenlítődik, az le tudja győzni egyéniségében e hibákat. Ám hány ilyen mintanevelőnő kerül ide mi hozzánk? — Az ilyenek bizonyára inkább hazájuknak szentelik erejöket. A kivándoroltak nagyobb része magával hozza typikus jellemvonásait: a franczia nevelőnő pl. többnyire felületes, könnyelmű, költekező, a fényűzést, üres szórakozást, regényolvasást túlon túl becsüli, tetszelgő, romantikus hajlamú és *rendetlen*. Valóban, befejezett társalgási routine-ján, modorának finom chic-jén és szép nyelvén kívül nem tudunk semmit, a mi az alkalmazása iránt tanusított tüntető előszeretetet igazolhatná.

Az angolban kevés az idealizmus, önző, a kicsinyességig számító kalmárszellem, kalandvágyó, *különczködő*, hideg fölénynyel lenéz mindent, a mi nem Albion. A német szaturálva heinei világfájdalommal, lénaui melancholiával, érzelgős, ábrándozó s a mi talán mindezeknél is rosszabb, a kérlelhetlenségig alaposkodó és pedáns.

Ezektől a hibáktól szeretnők megóvni magyar leányaink

velük született józan észjárását, egészséges kedélyvilágát minden áron.

Azért legyetek szívből üdvözölve ti, első fecskéi a teljesen felkészült magyar nevelőnőknek! Adja Isten, hogy rövid időn számban gyarapodva, szálljátok meg szép Magyarország minden tájékát és odatapasztva bizalmas fészkeiteket úri kastélyaink ereszei alá, hangosan hirdessétek a *magyar nemzeti nőnevelés* győzelmes tavaszfakadását!

Az Ég áldása nemzeti missiótokon!!

Budapest. NEMECSKAY IRMA.

AZ IDEGEN NEVELŐNŐK HATÁSA HAZAI NŐNEVELÉSÜNKRE.

E czímen pályázatot hirdetett a M. D. E. budapesti tanitónői szakosztálya, s a «Nemzeti Nőnevelés» szives figyelme már harmadszor szólitotta fel a pályázókat a munka beküldésére.

A harmadik figyelmeztetés után arra gondoltam, hogy sok évi tapasztalat után én is hozzá szólhatnék ugyan a kérdéshez, de pályamunkát nem készíthetek, mert az nem felelne meg az Egyesület intenczióinak. A pályázatnál ugyan a munka iránya nincs kifejtve, mégis azt gondolom: az idegen nevelőnők káros hatását kellene bebizonyítanunk; s ezt én, *feltétlenül* nem állíthatnám, mert meggyőződésem, hogy a káros vagy áldásos nevelés *a nő egyéniségében* rejlik és *nem a nemzetiségében.*

Legyen szabad ezen állításomat az életből vett példákkal támogatnom.

Ezelőtt 20—22 évvel, két művelt szellemű német nevelőnővel ismerkedtem meg. Mindkettő imádta hazáját, rajongva beszélt róla. Az egyik szabad óráiban München képtárairól, szinházairól és a művészet egyéb remek alkotásairól beszélt a növendékek előtt, ismeret-körüket s a német vagy franczia nyelvben nyert szóbőségüket gyarapítva, de hazánkról kicsinylőleg soha egy szót sem mondott. Sőt nem egyszer biztatta őket «Meglássák csak, a milyen szép fejlődésnek indult Magyarországon a kultura, pár évtized alatt a művészet minden ága sokat fog haladni és maguk is büszkén beszélnek majd hazájuk szép fővárosáról, mint én az enyémről. — Igaza volt. A másik Berlinről, Potsdamról beszélt sok szépet. De ismétlem, hazánkat egyik sem bántotta a növendékek előtt; tudnám, mert megmondták volna. A gyermeki lélek igen érzékeny még

ott is sérelmet lát, a hol nincs, s hogy hazáját, nemzetiségét vagy szülőit sértsék, azt nem türi el panasz nélkül soha.

Azért tudom — a szülőktől tudom — hogy *magyar* tanítónő is van olyan, ki növendékei előtt mindenről kicsinylőleg, gúnyosan beszélt, *a mi magyar, a mi a mienk*, főként a vidékiekről, sőt városukról, tanáraikról s még szülőikről is. Ez által mintegy emelni kivánta fővárosi voltát, a saját tudását és tapasztalatait, miután ő Párisban és Londonban is járt. E nagy útjában úgy látszik lekopott róla a tapintatosság is (ha ugyan volt), mert különben nem beszélt volna úgy.

Én elhiszem, hogy a mi szép fővárosunk minden magyar tanítónő Mekkája. Mindenik oda vágyik, főként, a ki ott nevelődött vagy, a kiben az ambitió kissé erős fejlődésnek indult. Azt is elhiszem, hogy egy művelt nő a fővárosban több szellemi élvezetet talál. Sőt a nevelés is kevesebb fáradsággal jár ott, mert a növendékek nagyobb része több ismerettel és jobb modorral kerül az iskolába, mint a vidéki városokban; de azt is tudom, hogy egy művelt lelkű nő, ha *akar* a vidéki intelligenciához simulni, s ha keres magának megfelelő társaságot, fog is találni; főként, ha modora szerény, állásához illő s nem arrogans; mert a rokonszenvet s barátságot vidéken is csak kiérdemelni lehet és nem követelni. De feltéve, hogy ízlésének megfelelő társaságot nem fog találni, még az sem képezhet okot arra, hogy egy tanítónő növendékei előtt a város intelligenciája felett pálczát törjön, s olyan megjegyzéseket tegyen, különösen az anyákra, melyeknek éle a lánykák szivét mélyen sebzi, még akkor sem, ha a társadalom alsóbb osztályába tartoznának ezen anyák.

Hiszen a gyermek nem választhat magának szülőket, oda tartozik, hová a gondviselés helyezte. De még mi sem adhatunk neki más családot, más otthont, ne bántsuk hát az övét. Ne sértsük meg szivének legszentebb érzelmeit az anya iránt érzett szeretetét; azt Isten oltá a kis gyermek szivébe, maradjon ott, képezze legédesebb boldogságát. És ne bántsuk szülőföldjét sem. Mindnyájunknak kedves a magunké. Miért ócsárolnók azt, a minél szebbet, kedvesebbet sok kis leány nem látott még és talán nem is fog

látni. És ha látna is, legédesebb emlékei mégis odakötik, a hol gyermekéveit tölté. Hadd kössek, fejleszszük inkább a gyöngéd érzelmeket és ne romboljuk soha.

Szomorú volna, ha a szülők e magyar tanítónő után ítélnék meg a többieket is; ép oly kevéssé hozhatunk hát határozott ítéletet mi is az idegen nevelőnők felett.

Vannak közöttük meggondolatlan és könnyelmű nők is, de de vannak nemesen érző művelt lelkű nők is, kikkel a szülők joggal vannak megelégedve.

Sok olyan példát is feltudnék hozni, hol a művelt nevelőnő finom modora az egész családra jótékony hatással volt.

Egyik helyen a meglehetősen szabadszájú házi úr e distingvált hölgy előtt mindig megválogatta szavait. A leánykához intézett figyelmeztetéseket az anya is megfigyelte és követte. A serdülő ifju több gondot fordított öltözékére; rendesebben jött asztalhoz, mint azelőtt, pedig az édes anyja azelőtt is szólítgatta azért. Egyszer észrevette, hogy a nevelőnő az ő kezeire néz s finom mosoly játszik ajkain. Érezte, hogy kezeinek s körmeinek tisztasága kifogás alá jöhet. Pirulva kapta le kezeit az asztalról s ezentul alapos mosdás nélkül sohasem jött az étkezéshez. Pár évi megszokás természetévé válik az embernek. Pár év alatt észrevétlenül alakult át az egész család e nyugodt természetű, gyöngéd nő jótékony befolyása alatt.

Ne higyje senki, hogy e finomító modor csak némely falusi családra férne rá.

Néhány év előtt a fővárosban egy ismerősömet látogattam meg. Halkan beszélgetve ültünk ott, mert a szomszéd lakás eltorlaszolt ajtaján behallatszott, a mint egy anya kisdedét altatgatta hosszasan, fel s alá járkálva vele a szobában. Ismertem őt, gyönyörű ifju nő, *úrinő* volt.

Barátnőmet a cselédje kihívta egy perczre, egyedül maradtam. Alig zárult be mögöttük az ajtó, a másik szobában zuhanás hangzott, a baba az ágyra lett csapva, felvisított s egyidejüleg a a szép asszony *irtózatos káromkodása* hangzott át. Felugrottam, mintha a villám csapott volna le előttem — megkövülve állottam

ott. Soha-soha falusi munkásoktól sem hallottam olyan durva, káromló szavakat, a milyenek e nő szép ajkairól folytak, midőn picziny gyermekét szidta, *mert aludni nem tudott.*

Kitől tanulta e budapesti származású nő e csúf beszédet? és hová lett a szíve? avagy talán némán született, hogy nem volt szava e kis gyermek védelmére? Oh, hogy a szép arcz így elrejtheti a lélek rútságát! S hogy a végzet ily anyának ad gyermeket? De hova tévedtem. Bocsánatot kérek.

Visszatérve a nevelőnőkre, szinte hallom a megjegyzést: Hol egy idegen nevelőnő kedvező eredményt érhet el, ott a magyar tanítónő is eléri azt, vagy még többet is. Ezt örömest elismerem én is. De bátor volnék megjegyezni, hogy *művelt, finom modorú tanítónőnk, a ki az idegen nyelveket is tökéletesen bírja, még nem sok van* s azok nem mennek privátházhoz. A szülők pedig ilyet óhajtanak épen, azért szereznek külföldi nevelőnőket, mert magyart nem kapnak.

Sok évi tapasztalat után mondhatom: tanítónő-képzőinkben az idegen nyelveket és jó modort csak azok sajátítják el tökéletesen, kik az alapot már hazulról vitték magukkal. E megjegyzésem nem lehet sértő, mert természetes.

Hasonlítsuk csak össze egy intelligens család művelt leányát, ki a német és franczia nyelvekben is jártas volt már midőn a képezdébe lépett, pl. egy vidéki iparos leányával, kinek csekély ismerete van a nyelvekben és fogalma sincs az intelligentiáról, ha egyenlő szorgalom lelkesíti őket, a képezdében töltött évek alatt micsoda nagy különbség lesz mégis a kettő között, midőn kilépnek a világba.

Pedig a legtöbb tanítónő szegény szülők gyermeke. Az erős áramlat magával ragadja a társadalmat. Ma már az iparos osztály is kineveltetni jó tanuló leányait. A ki *hivatottsággal bír*, be is válik kitünő tanítónőnek, ha az idegen nyelveket nem képes is úgy elsajátítani, hogy eredménynyel taníthassa. Idegen nyelvtanításra nem is lehet képes, ha gyakorlata nincs a társalgásban, ha még oly kitünő előadásban hallgatja is a 3—4 órát hetenkint. Az intelligens modort megtanítani alig lehet; vagy vele születik a gyermek-

kel, vagy elsajátítja, ha folytonosan figyelemmel kíséri pl. anyját, később valamely tanítónőjét vagy tanulótársát. De e figyelem rendszerint hiányzik ott, hol az érzék nincs meg hozzá.

Ismertem nem egy jó tanítónőt, ki még csak tudatával sem bírt annak, mennyire hiányzik nála a jó modor, sőt a tapintatosság is.

Szerény nézetem az volna: azok a tanítónők, kik érzékkel és passzióval bírnak az idegen nyelvek tanításához, ha itthon végeztek, menjenek a külföldre egy évre, ott a németek vagy francziák hazájában egy év alatt tökéletesíteni fogják nyelvismeretöket, s a tanítás könnyű lesz, több eredménynyel fog járni, s nélkülözhető lesz az idegen nevelőnő.

Hiszen a férfiak is sokan külföldre mennek tanulmányaik tökéletesebb befejezése végett. A nőnél ez több nehézséggel jár, de kimódolható, főúrnőink és a külföldön jártas tanférfiak szives közbenjárása mellett. P. egy angol, egy német és egy franczia városban egy-egy tanítónő-képző, vagy más jóhírű, a czélnak megfelelő nevelőintézet volna választandó, hol két-két magyar tanítónőt ellehetne helyezni; mert egyenként nem küldenők leányainkat a nagy világba. Eleinte csak egyik évben az egyik, s másik évben a másik városba lennének küldve; kivévén, ha valaki maga is költhetne a külföldi tartózkodásra, azon esetben kétfelé is mehetnének.*

Talán a M. D. E. is meghozná azt az áldozatot, vagy gyűjtés által eszközölné, hogy egy-egy arra méltó ifju tanítónőt évenként saját költségén küldene külföldre. Kérelmünket ily irányban talán a magas kormány is meghallgatná.** S hiszem, hogy a minden jóért lelkesülő magyar társadalom is szives készséggel hozzájárulna ezen ügyhöz leányaink művelődése érdekében.

És addig, míg elég ilyen idegen nyelvben tökéletes magyar tanítónőnk lenne, óhajtanám, hogy legalább az állami felsőbb leányiskoláknál, vagy csak az internátusokban is, legyen — *a hol*

* A nagy nevelőnő szükségen *tömeges* képeztetéssel lehet segíteni Szerk.

** A M. D. E. folyamodott is már ez ügyben a vall. és közoktatásügyi miniszter úrhoz. Szerk.

szükségét látják — egy-egy jóravaló idegen nevelőnő, a ki nyelvünket nem beszéli; növendékeink csak is így sajátítanák el a nyelveket, mert a mi édes anyanyelvünk olyan varázshatalommal bír, a ki egyszer megtanulta: azt beszéli, még akkor is, ha a kötelesség mást parancsol, s így a magyarul tudó idegen nevelőnővel sem érjük el czélunkat.

Nem is féltem növendékeink szívét s lelkét, nem aggódom, hogy hazánktól, vagy édes anyanyelvünktől bárki is elidegeníthesse őket, csak azt tartom szükségesnek, hogy a kit nevelőnőül választunk, valóban művelt lelkű nő legyen.

Az országos Nőképző-Egyesület sem nevel kevésbbé magyar szellemű leánykákat, mint mi, az állami felsőbb leányiskolákban, pedig a mint tudom, mindig volt egy-két idegen nevelőnőjük. Nem is tarthatom közreműködésüket károsnak hazai nőnevelésünkre, ha jól megválasztják őket.

M.-Sziget. B. Barkóczy-Dömök Antónia.

A NEVELŐNŐ-KÉRDÉS HAZÁNKBAN.*

Talán nem is teszem helyesen, hogy itt, hol leginkább általános és tudományos pædagogiai tételeket kell megvitatnunk, egy egészen speciális és praktikus természetű kérdés taglalásába bocsátkozom. Nem is menthetem eljárásomat egyébbel, mint, őszinte bevallásával annak, hogy ez a kérdés nekem nagyon a lelkemen fekszik; sokat foglalkozom vele, mert a hazai nőnevelésünkre nagy jelentőségünek tartom.

A nevelőnő kérdés nálunk ma abban áll, hogy tudatára jutottunk végre annak, hogy magyar nevelőnőkre fölötte nagy szükségünk volna. Elmondtuk ezerszer hirlapokban és folyóiratokban, hogy az idegen nevelőnők káros befolyással vannak a nemzeti érzület fejlődésére, hogy az idegen nevelőnők alkalmazása nemzetellenes bűn, és lelkére beszéltünk a nagy közönségnek, hogy a dolog fontosságára eszmélve, magyar nevelőnőket alkalmazzon leányai, a leendő magyar családanyák mellé! És a közönség feleszmélt, keresi a magyar nevelőnőket, lázas igyekezettel keresi; de nem találja, mert magyar nevelőnők nincsenek! A meglevő egyket kivétel, csak támogathatja ez állítást.

Felszokták ma már ezek ellenében hozni, hogy a tanítónői pályán úgy is nagy túltermelés van, s a sok képesített tanítónő közül jut a nevelőnői pályára is. Nem ismerhetem ugyan el, hogy a tanítónői pályán nagy túltermelés volna; de ha úgy volna is, kérdés, hogy az, a ki valami okból — talán saját gyöngesége miatt — tanítónői álláshoz nem juthatott, beválik-e nevelőnőnek? A közönség nem így itél; a szülő úgy szólván, többet kiván a nevelőnőtől, mint az iskola a tanítónőtől, s mivel itt a szülők a kenyéradók,

* Felolvastatott a M. Pædagogiai Társaságnak f. é. április 22-ikén tartott rendes havi ülésén.

természetes, hogy válogatnak, hogy válogathatnak, és hogy bizonyos mértékben jogos követeléseikhez, kívánságaikhoz alkalmazkodnunk kell: azaz gondoskodnunk kell alkalmas nevelőnők képzéséről. Szükséges ez annál is inkább, mert az egyetlen polgári tanítónőképzőintézet, hol a tanítónők nyelvekben is, zenében is, — a mit oly sürgősen követelnek a szülők, — esetleg magasabb képzettségre tehetnének szert, a meglevő polgári- és felsőbb leányiskolák számára sem győz elég tanítónőt képezni; épen nem juttathat tehát tanítványaiból a nevelőnői pályára.

Hivatalosan szoktuk ugyan magunkat azzal hitegetni, hogy nőnevelésünk e nagy hiányán immár segítve, a nevelőnőképzésről gondoskodva van; * de magunkban mégis be kell vallanunk, hogy a mi eddig ez irányban történt, az nem egyéb kisérletnél, mely a meglevő szükségleteket kielégíteni egyáltalán nem képes.

Pedig ez a kisérlet nem is olyan új keletű. Boldogult Trefort miniszter a jelentkező szükségletet felismerve 14 évvel ezelőtt, 1879 szeptemberben a budapesti II. kerületi tanítónőképző-intézet mellé külön nevelőnő-képző tanfolyamot csatolt. A terv az volt, hogy néhány tehetségesebb növendéket, mintegy 6—8-at, a tanítónőképzőintézeti tanfolyam végzése közben, bővebb zenei és idegennyelvi tanításban részesítenek és befejezésül az akkor még három éves tanítónőképző-intézeti tanfolyam bevégzése után ott tartják egy negyedik évre ismereteik kiegészítése, s a nevelőnői oklevél megszerzése czéljából. Ez a kisérlet bizony nem mutatkozott életrevalónak. Nem is volt elég a létező szükséglettel szemben. — Nekünk, hogy a legsürgősebb naponként nyilvánuló követelményeknek eleget tehessünk, évenként legalább 50—60, hogy az idegen nevelőnőket kiszorítsuk, talán 100—200, talán még több képzett nevelőnőre lenne szükségünk. — De itt, a tanulók közül a nevelőnőképző külön tanfolyamára, arra a 6—8 jótéteményes helyre sem igen akadt pályázó. A mi viszonyaink között, ha valaki már megszerezte a tanítónőképesítő oklevelet, melyek alapján nyilvános iskolai álláshoz juthat, nem fog még egy évig vesződni, hogy a csekélyebb előnyöket és biztosságot nyujtó nevelőnői pályát elérhesse.

* A polgári tanítónőképző mellé kapcsolva tényleg fenn áll *egy* nevelőnőképző-intézet.

Szerencsére Trefort miniszter a sikertelenségbe nem tudott belenyugodni, segíteni akart hazai nőnevelésünknek ezen — általa jól felfogott — hiányán, s már 1882-ben új kisérletet tett. A mostoha pénzviszonyok nem engedik, hogy önálló nevelőnőképzőt szervezzen: bővíti és némikép átalakítja tehát a polgári iskolai tanítónőképző-intézetet, hogy az a nevelőnőképzés czéljainak is szolgálhasson. Hogy mint gondolkozott Trefort e kérdésben és mit akart elérni, azt kifejtette 1882 szeptember 19-én Zirzen Jankához intézett levelében, melyet igen érdekesnek és jellemzőnek tartván, itt egész terjedelmében bemutatok.

«A sugárúti tanítónő-képezde épületének nagyobbításával, a mi már befejezéséhez közel áll, az intézet s nagyságod feladatai is növekedni fognak. Az elemi iskolai tanítónők képzése megszünvén az intézetben nagyságod a polgári iskola számára tanítónőket és egyuttal nevelőnőket fog képezni, és ezen utóbbi feladatban fekszik új szerepének jelentősége. Midőn mi magyar nevelőnőket fogunk képezni, leányaink számára új munkakört nyujtunk, melyet eddig többnyire idegenek foglaltak el. De a dolognak más oldala is van. Tudom, hogy társadalmunk minden rétegében vannak lelkes magyar nők, kik birják a magyar nyelvet, és érdeklődnek a haza ügyei iránt. De nekünk ennél többre van szükségünk. Mi azt kivánjuk, hogy a magyar nőben legyen meg az a közszellem, melytől áthatva, azonosítsa magát az ország létével, felvirágzásával; ne akarjon egyéb lenni; de követve az angol vagy franczia nők példáját, *magyar nő akarjon maradni.* Ne tartsa bon-tonnak mindent lenézni, a mi nem párisi vagy legalább is nem bécsi, s miután a magyar ipar jövője nagy részben épen a nők kezében fekszik, ne tanusítson kicsinylést, vagy épen idegenkedést a magyar kéz s a hazai ipar készítményei iránt a külföldi divat előnyére. Mert e jelenség, fájdalom mindennapi. Oka pedig nagy részben az idegen nevelőnők, kik sok hamis ízlést oltanak be a leányok szellemébe és sok hamis érzést a kedélyekbe. Ez ellen nincs más ellenszer, mint a magyar leányok nevelését magyar nevelőnők kezébe adni. Ámde azok nem fognak tért nyerni az előkelő házakban, ha ezek kivánalmainak nem lesznek képesek megfelelni; e tekintetben még sok előitélettel kell megküzdeni. Az első feltétel tehát, hogy nyelveket tudjanak, első sorban németül és francziául, ha lehet angolul is, továbbá a zenében és rajzban is

képzettséggel birjanak. S a mi a nyelveket illeti, azokat szabatosan és jól kell tudniok, nem szabad sem a németet, sem a francziát hortobágyi accentussal beszélniök. A jó modor s lady-like megjelenés is szükséges, hogy a műveltségnek ne csak valódisága, hanem tetszetős és megnyerő külső színe is meglegyen. Az állam nagyságod rendelkezésére bocsátja a szükséges eszközöket, azok felhasználása nagyságodtól függ, valamint az idomítható anyag kiválasztása is nagyságod és az igazgató-tanács kezeibe van letéve. Életre való, tehetséges, tanulékony és egészséges leányokat kell a nevelőnői pályára képző-intézetbe felvenni; mert ha nem a czél jelentőségét veszszük fontolóra, hanem protekcziókat akarunk gyakorolni, vagy jótékonysági művet eszközölni: akkor az intézet nem fog feladatának megfelelni. Én bizom nagyságodnak mind szakértelmében, mind nemes buzgóságában s azért teljes megnyugvással bizom ez intézetet nagyságod vezetésére.»

Trefort Ágostonnak e levele teljesen megszabta a nevelőnőképző irányát. A polgári tanítónőképző tantervét a programmok megfelelőleg át is alakították s a képzést az új tanterv értelmében azonnal megkezdték és három—négy éven át folytatták is. Trefort igaz érdeklődést tanusított az intézet iránt; a már meglevő tanári testületet költséget nem kimélve a legkitünőbb külföldi nyelvmesternőkkel egészítette ki s az intézetet gyakran meglátogatta, hogy a növendékeknek a zenében és idegen nyelvekben tett haladásáról személyesen meggyőződjék. Teljesen meg volt és meg is lehetett elégedve a képzés eredményével; mert az itt képzett növendékek most mind tudományos képzettség, mind a nevelőnőktől követelt ügyességek tekintetében a legfelcsigázottabb kivánságoknak is megfeleltek. Csak egy baj volt: a kitünő képzettségü nők nem lettek nevelőnők, mert szükség volt reájuk mint tanítónőkre a folyton fejlődő polgári és felsőbb leányiskolákban mind a mellett, hogy emez iskolákra magán uton készülhetett, s készült is körülbelől ugyanannyi (15—20) tanítónő, mint a mennyit az intézet osztályonként képezhetett.

Ez a kisérlet is sikertelen maradt tehát s ez indította arra Trefortot, hogy külön önálló nevelőnő-képzőintézetet létesitsen. Pénz azonban ezen időben (1885—86-ban) épen nem állott rendelkezésére, s azért bár helyes alapelvek szerint, de csak a legszükebb méretekben szervezhette ezt az intézetet. Önálló tanter-

vet és szervezetet adott ugyan neki, de nem adott külön tanári testületet és nem külön helyiségben, hanem a polgári képezde épületében helyezte el. A hely szüke meg is bénította aztán fejlődésében mind a két intézetet. Egy-egy osztályba nem lehetett többet felvenni 8—10 növendéknél, ezt is jórészt a polgári tanítónőképezdei növendékek létszámának rovására. S így bár az új intézet növendékeinek a tanterv értelmében nyert képzésük a czélnak valóban teljesen megfelelt, az intézet nem igazolta a felállításához kötött reményeket. Az az évenként kikerülő 8—10 növendék egy csepp lett volna a nevelőnőkereslet oczeánjában még akkor is, ha mind nevelőnőnek ment volna. De nem is lett nevelőnővé a jelölteknek fele sem. Kit felsőbb leányiskolai nyelvmesternővé, kit polgári iskolai énektanítónővé vagy elemi iskolai tanítónővé tett jó szerencséje. Sokan közülök semmiféle állást sem foglaltak el: családjuk körében foglalkoztak kis testvérkéik tanításával, vagy óraadással.

Hiába fáradtunk tehát és hiába költekeztünk ismét nehány éven át. A nevelőnőhiányon nem segítettünk; nem csak azért, mert a szükséglethez képest igen kis arányokban fogtunk a képzéshez, hanem azért sem, mert a tanítandó egyéniségeket a jobb családok gyermekeiből választottuk, kik szivesen tanulnak ugyan jövőjük biztosítása czéljából, de csak legvégső szükség esetén lépnek a nevelőnői pályára. Drágán kellett megfizetnünk ezt a tapasztalatot, de most már határozottan tudjuk, hogy nálunk — jó részt társadalmi balvélemények miatt — a nevelőnői pályának teljességgel semmi vonzó ereje nincs és hogy nem oly drága nálunk egy-egy darab kenyér, hogy jobb házakból való — és nem teljesen elhagyatott árva — leányaink e darab kenyér kedveért ama balvéleményekkel megküzdeni hajlandók lennének.

Pedig a baj, a képzett magyar nevelőnők hiánya mind érezhetőbbé kezd válni. Jelenlegi miniszterünk, kinek érdeklődő figyelmét semmi sem kerüli el, úgy kivánt a mult tanévben a bajon segíteni, hogy az intézeti épület némi kibővítésével több növendék felvételét engedélyezte (14—16-ot osztályonként) úgy gondoskodván a lakásbérlet által beálló költségtöbbletről, hogy az eddig teljesen ingyenes tanfolyamba ezentul fizetéses növendékek felvételét is elrendelte, s egyszersmind kötelező igéretet tétetett a felvett növendékek szüleivel arra nézve, hogy gyermekeik legalább

öt éven át a nevelőnői pályán fognak működni, ellenkező esetben a neveltetési költségek megtérítésére vannak kötelezve. Ez utóbbi intézkedés kétségtelenül kötelességük tudatára fog ébreszteni némelyeket, de ép oly bizonyos, hogy azok a szülők, kiknek volt módjuk a neveltetési költségek egy részét megfizetni azalatt, míg leányuk a tanfolyamot végezte, szivesen megfizetik e költségek többi részét, ha a tanfolyam végeztével leányuk a nevelőnőinél kedvezőbb alkalmaztatásra talált. Gyökeres orvoslást tehát emez, a körülmények kényszerüsége folytán szükségessé vált rendeletektől sem várhatunk.

Ilyen tapasztalatok után immár elkerülhetetlenné vált a nevelőnőképző-intézetnek önálló fejlődését biztosítani, önálló tanári testület vezetésére bizni s különálló épületben elhelyezni, hogy nagyobb számu növendéket lehessen évenkint kibocsátani. A mint tudomásomra jutott, Csáky Albin gr. ő excellentiája épen ezen irányban kivánja a nevelőnőképzés reformját megindítani. Az ő akaraterejének kétségtelenül sikerülni fog a szükséges költségeket előteremteni s eme sokat hányatott intézményt megszilárdítani. S épen, mert ebben reménykedem, alkalomszerünek tartom elmondani még a következőket.

Hogy a nevelőnőképzés czéljának megfeleljen, egy-egy osztályba nagyszámu növendéket felvenni nem szabad, mert az idegen nyelvek tanításában és a zenében nagyszámú osztálylyal kellő sikert a köztapasztalás tanusága szerint nem lehet fölmutatni. Csak ha a felvett növendékek *kellő és meglehetősen egyenletes* előképzettséggel birnak a nyelvekben, és ha a zeneoktatás kisebb csoportokban vagy egyenként is történhetik: engedhető meg húsz növendéknek egy osztályban levő együtt tanítása. Minthogy pedig, mint említettem, a létező szükségletet ez a szám sem elégíti ki, természetes, hogy *egy* nevelőnő-képezde felállításával a hiányt nem pótolhatjuk. *Nekünk okvetetlenül szükségünk van legalább két nevelőnőképző-intézetre,* s ha a költségek ez idő szerint két ily képzőintézet felállítását meg nem engednék: segítenünk kell magunkon valamely fennálló tanítónőképző-intézetnek ily irányú teljes átalakításával.

De ez sem elég; minthogy épen az idegen nyelvekben és zenében *kellő és egyenletes* képzettségü növendékekre szert tennünk nem lehet, s így a négy éves tanfolyam alatt megfelelő kép-

zettségi fokra a tanfolyamot végzőket el nem juttathatjuk: a képzés idejét okvetetlenül ki kell terjesztenünk, annál is inkább, mert a jelenleg érvényben levő tanterv tanítási anyagát redukálni annyi volna, mint a nevelőnőképzés színvonalát lesülyeszteni, a mi leányaink míveltségére s így általában nőnevelésünk ügyére káros hatással volna. A képzés idejének kiterjesztését nem úgy értem, hogy a szervezet értelmében négy éves tanfolyamot egy ötödikkel, vagy esetleg hatodikkal megtoldjuk, hanem, hogy a képzést korábban kezdjük, *az az a nevelőnőképző-intézetet előkészítő iskolákkal kössük össze.* Ily előkészítő iskolának azonban nem tekinthetem a felsőbb leányiskolát, noha a megfelelő előképzettséget megadja, mert költséges volta miatt rendesen a jobb módu családok gyermekei látogatják, kik nevelői tanfolyamot, ha végeznek is, nevelőnői állást — mint említettem — nem vállalnak. De nem megfelelő előkészítő iskola a polgári leányiskola sem, mert sem zene, sem idegen nyelvek tanítására nem ad alkalmat. És végre a legtöbb igazán szegény és elhagyatott árvaleány, a ki tehetségeinél fogva alkalmas volna a nevelőnői pályára, a ki örömest is lenne azzá, hogy megélhetését biztosítsa: nem jut sem a polgári, sem a felsőbb leányiskolai tanfolyamok bevégzéséhez, mert azt a keserü kegyelemkenyeret, melyet rokonai vagy idegenek jószivüségéből fogyaszt, igen korán munkával, néha sorvasztó nehéz munkával kell kiérdemelnie, megfizetnie. Hol és hogyan tegyen *ez* szert idegen nyelvi és zenei képzettségre, mely a nevelőnőképző-intézetbe való felvételnél elengedhetetlen, de olyan követelmény, mely épen azokat zárja ki az intézetből, a kiknek kiképzésével czélunkat leginkább elérhetnők, a nevelőnő hiányon leginkább segíthetnénk. S a föntebbieken kivül ezen szegény árvaleányoknál hiányzik még rendesen, mert a megfelelő míveltségük hiányzik — a *ladylike* modor is, melyre képeztetésük rövid ideje alatt nem is tehetnek szert.

Épen ezen tapasztalatok alapján merem ismételve állítani, hogy a nevelőnő-kérdést a nevelőnőképzőknek *előkészítő iskolákkal való összekapcsolása nélkül megoldani nem lehet,* és hogy ezen előkészítő iskoláknak jól szervezett *nevelőintézeteknek,* illetőleg *árvaházaknak* kell lenniök. Az árvaházakban megtaláljuk és kiválogatjuk a nevelőnői pályára alkalmas egyéneket, a kiknek épen szegény sorsuk és árvaságuk szolgáltatja a kellő biztosítást arra nézve, hogy való-

ban a nevelőnői pályára lépnek s azon huzamos ideig munkálkodnak is. De az árvaházakban tervszerüen elő is készíthetjük a nevelőnői pályára alkalmas leánykákat a képzőintézetbe való felvételre. Jó modorra szoktathatjuk, munkásságra, szerénységre és vallásosságra nevelhetjük őket, mely tulajdonságok kellő kifejlesztésének áldásait idővel egész nőnevelésünk meg fogja érzeni. E mellett a tervszerü, egyenletes és öszhangzatos képzés kétségtelenül biztosítani fogja a tovább tanulás sikerét, s nem csak könnyebbé teszi a munkát a képzőintézeti tanárokra nézve, hanem a képzés intensivebbé tételére úgy szólván az egyedül megbizható eszközt szolgáltatja.

A nevelőnő-hiány pótlására — mint legsürgösebben czélravezető, noha nem végleges és egyedül alkalmazandó eszközt felemlíthetem még azt is, a miért a «Mária Dorothea egyesület» csak nem régen nyujtott be folyamodványt a közoktatásügyi miniszter úrhoz. Az egyesület nevelőnőket elhelyező irodájában ugyanis naponként tapasztalván, hogy a nevelőnőket kereső szülők méltányos kivánságait nem teljesítheti, azt kérte a közoktatási miniszter úrtól, hogy a már képesített elemi iskolai tanítónők közül az arra vállalkozókat és arra alkalmasokat az idegen nyelvek gyakorlati elsajátítása czéljából egy-egy évre küldje ki külföldre. Akad-e erre vállalkozó és mennyiben hajlandó a miniszter úr e kérést figyelembe venni, ma még nem tudhatom, annyi azonban mindezekből kitetszik, hogy a nevelőnőkérdés teljes megoldása nem oly egyszerü, könnyü feladat, mint első tekintetre látszik. Sok utánjárást, tervezgetést és anyagi áldozatot követel ez még! Ki hozza ez áldozatokat, az állam vagy a társadalom? az ügy fejlődésére nézve az tökéletesen közömbös. Nálunk, sajnos, a társadalom nem szokott annyira érdeklődni a nevelésügyi, főleg nőnevelésügyi dolgok iránt, hogy tőle jelentékeny anyagi áldozatokat remélhetnénk. De megkisérleni, figyelmét a kérdés fontosságára a sajtó utján is felhivni, semmi esetre sem lenne hálátlan feladat; s e kisérletet megtenni előttem annál szükségesebbnek látszik, minél inkább kénytelen vagyok elismerni, hogy a kormány ez idő szerint az összes sürgős intézkedéseket épen pénzhiány miatt meg nem teheti.

De nem tartozik rövid elmélkedésem keretébe annak kimutatása, hogy a szükséges költségeket mi módon teremtsék elő, valamint az sem, hogy a képzőintézeteket ujonnan felállitandó, vagy már meglevő árvaházakkal kapcsolják-e egybe. Noha ez utóbbira

nézve kétségtelennek tartom, hogy csak körül kellene tekintenünk s a megfelelő árvaházakat készen találnók. Csak egyet bátorkodom még felemlíteni, azt nevezetesen, hogy a megfelelő képzőintézetek előteremtése, az az a kellő számu nevelőnők képzése által még nem tettünk meg mindent, a mit ez ügyben tennünk kell. Elkerülhetetlenül szükséges még a nevelőnők sorsának betegség, munka-nembirás, elöregedés esetére való biztosítása, mert épen a nevelőnők sorsának eme bizonytalansága szólítja el a hivatottabbakat a nevelőnői pályáról. — Országos nevelőnői nyugdíjalapot kell teremtenünk. (A Mária Dorothea egylet erre is megtette már a kezdeményező lépéseket.) De előre is biztosan állíthatjuk, hogy meglevő társadalmi viszonyaink között ezt sem létesíthetjük némi országos vagy kormánysegély nélkül. Nem is fejezhetném be szivem szerint egyébbel előadásomat, minthogy kérve kérek mindenkit, a kihez szavam elhat és a kiknek e dolgokra befolyásuk van, vagy lehet: vegyék gondjaikba a nevelőnők képzésének és sorsuk biztosításának ügyét, mert a kellő számu és képzettségü magyar nevelőnő befolyása magyar társadalmunk müveltségére és nemzeties szellemben való fejlesztésére idővel megbecsülhetetlen értékü kamatokban fogja viszszafizetni a képzésre fordított gondot, fáradságot és az anyagi áldozatokat.

Sebestyénné Stetina Ilona.

HUNFALVY PÁL NEVELÉSI ESZMÉIBŐL.

1. *Az élvezetvágyról.* Úgy látszik, a mely arányban az anyagi világot, a kültermészetet, meghódítják, a mely arányban tehát a szellem erejének nagysága a holt természet felett kitünik, azon arányban sülyed az egyedi lélek méltósága és elveszti a szellem isteni voltát. Bizonyára e tünemény nem alapszik a lélek örök törvényein; tehát nem is tartozik a szellem valódi életéhez: mind a mellett a tünemény megvan s a nemzetek sorsában szomorító jeleneteket idéz elő. A melynek segítségével az újabbkor nem emelkedett, azon szellem isteni eredetét tagadja ez s lesz rabjává az anyagnak, mely felett uraságot igényelt magának! A szellem munkálkodása emberi szolgálatba szegődtette a léget, tüzet, gőzt, a vizet; s az európai műipar, mely alig van 70—80 millió ember birtokában, több, sokkal több erővel rendelkezik, mint a mennyi az egész élő emberi nemtől, ha ez csak testével dolgozik, kitelnék. De midőn azon 70—80 milliónak értéke az egész többi emberi nemnek ingó tőkéjét felülmúlja: köztök a lélek méltóságának becse nem növekszik annyira; sőt inkább bennök telhetlen élvezésvágy fakadván, az lealacsonyodik s a kivánságok uralkodnak felette. S e betegség már egész Európában megragadta a társadalmat: pedig lehet-e súlyosabb betegség annál, mely a létegzet teljes felfordíttatásából lesz? s nemde, létegzet felfordíttatása, midőn az szolgál, kinek uralkodni kellene, s uralkodik, kinek szolgaság a rendeltetése?

Az élvezés-vágy, mint maga telhetlen, határtalan, úgy támaszt gyűlöletet minden korlátozás. Azért megbont lassanként minden életet és létegzetet: mert az élet és létegzet több részek össze-

hatásából, tehát azok kölcsönös korlátozásából is áll szükségképen. E sorvasztó betegség ellepte az államokat, melyekből, úgy látszik, teljesen ki akar veszni a létegzet fogalma; el a családokat, mert ezekben is önkény üti fel sátrát, önkény, melyet az élvezés-vágy emtet. S nevetséges — ha olyan szomorú nem volna — nevetséges, az erkölcsösséget, melyet az állam is főtámaszának ismer, melyet az egyház egyenesen követel, azon önkény és korlátlanság rontja meg leginkább, mely annyira szeret az állam és egyház körében fakadozni. Beteg állapot az s annyival rémítőbb, hogy kommunizmus ajánlkozik orvosának! De hisz Európában még sok fül süket és sok szem vak!

Mennyiben a társadalmat emészti azon betegség, megvan-e az közöttünk is? Fájdalom, meg! Avagy honnan származott azon hihetlen sürgés, szaladás, nyugtalanság, utazgatás, lóhalálba menés? honnan az ízetlen, idomtalan fecsérlés, pazarlás? honnan a maga bőrébe nem férhetés, mint azt a közbeszéd oly jól ecsetelve mondja? Az élvezés-vágyból származott, mely határnélküli s mindenben az önkénynek apostola.

Nemzetünket pedig kettős súlylyal nyomja e betegség. Nem mi vagyunk a műipar birtokában, nem zsebünkben vannak az ő szerzette kincsei: csak az élvező sóvárság, a kiolthatlan szomj van bennünk is. Ha azért gazdagabb nemzeteknél az betegség, melytől a társadalom sinylik; úgy az nálunk méreg, melytől nemzetünk okvetlenül meghal. Annál sietőbben elő kell venni az egyetlen gyógyszert, mely képes a bajt gyökerestől kiirtani s az a helyes nevelés. Nemzetünk nem romlott még annyira, mint tán mások, nálunk a gyógyszer hamarább fog hatni; vegyük tehát elő s érjük el vele a kettős czélt, melyet el kell érnünk, nekünk magyarokul kell elérnünk, úgy mint: menekülést az általános betegségtől, mely okvetlenül halálunkat okozná s szellemünk biztos ép fejlődését, melynek kell, hogy bennünket megváltson!

De melyik a helyes nevelés? Talán azt még fel kell találni? Korántsem. Ismerve van, mióta az emberi ész kellő tapasztalás által felvilágosítva helyesen gondolkodik s a lényt megtudja különböztetni attól, mi a léttel jár ugyan, de a lényhez nem tartozik.

Csak hogy, mivel az ember soha nem lehet gép, nem lehet csinált, mivel önmagát mindig tudatosan kell bírnia, azon kettőség, a két különböző természet, állati és eszes természet, mely benne egygyé olvadt ugyan, de határozott viszonyban egymáshoz olvadt, nehezzé teszi a valódi emberlétet. S így ritka a jó nevelő: pedig minden szülőnek jó nevelőnek kellene lennie! ritka a jó nevelő, mivel az ép teljes ember ép oly annyira ritka.

2. *Az egyediségről.* Az élet, mint munkálkodó tehetség, csak egyedi lehet. De az életnek fokozatai, vagy, ha inkább tetszik, különféle közegei vannak; miért is beszélünk egyes ember életéről, nemzeti életről, sőt emberiség életéről is, jóllehet ez már olyan tág, hogy egyediség alakjába nem foglalhatjuk, mivel az emberiség mellett munkálkodó más nemről nem tudunk semmit.

De mi teszi tulajdonképen az ember egyediségét? Az emberben megkülönböztetjük az állati, kedélyi és észi tényezőt. Melyikben van hát az egyediség? vagy mindnyájában együtt van?

Mint állat különböző lehet ugyan az ember; lehet nagy vagy kicsiny, erős vagy gyenge stb. s ámbár a test az egyediség határozásaira befoly is: mind a mellett az nem teszi és nem is teheti az ember egyediségét. — Vajjon az észben rejlik-e az? Szintén nem. A tiszta ész elgondolva a kedélytől, épen azon általánosító tehetség, mely az egyedeket nembe gyűjti össze; az ész inkább eltüntetni, mint alkotni akarja az egyediségeket; mert az ész, mint az akarat törvényeinek kútfeje, úgy áll az egyediségekhez, mint az elvont szám a megszámlálandó különféle tárgyakhoz. Tehát szükség a kedélyben találnunk az egyediség gyökerét. A kedélyben az állat és ész mintegy összeérnek; az teszi, hogy az ember sem egyfelől nem csupa állat, sem másfelől nem csupa ész; a kedély az embernek mintegy központja. Innen undorodunk azon embertől, kiben az állati rész túlnyomó s eltaszíttatunk attól, kiben csak az ész, mint számitgató értelem, munkálkodik: ellenben azt, kiben a kedély az ész követelései szerint idomítva buzog, szeretjük, mint igazi embert. A kedély megadja az állati tényezőnek azon zamatot, melynél fogva az tetszik; megadja az észnek azon különböző színt, melynél fogva az az általánosságot elhagyja és személyivé lesz; a

kedély a jellemnek gyökere, szóval az egyediség alapja. Azért kell leginkább, hogy a nevelés a kedély idomítására hasson.

Mi teszi más nemzetnek egyediségét? mi az, mit leginkább és legelőbb nemzetnek kell ápolnia és idomítania, hogy mint nemzeti egyediség jó erőben tetszőleg és saját személyiség gyanánt ott állhasson a többi nemzetek között? Az a nemzetnek nyelve, történetei, művészete és bölcselme. Tartozik hozzá a nemzetnek állami szerkezete is ott, hol az a nemzet saját intézkedései után fejlik: de minthogy azt külről is lehet, sőt szokták is többnyire a nemzetre tolni, azért ily esetben az állami szerkezet oly kevéssé teszi a nemzeti egyediséget, mint teszi jellemét szegény embernek azon víg kedv, melyet benne feleröltetett szeszes ital okozott. De nyelvében és történeteiben, művészetében és bölcselmében bírja a nemzet azt, mi az egyediséget leginkább és eltörülhetlenül teszi.

3. *A zene, mint nemzeti nevelő.* A nyelv és östörténetek úgyszólván természetadta törzse a nemzeti egyediségnek: de a művészet és bölcselem a nemzeti szellem munkálkodásainak eredményei, egyszersmind legszebb virágai is azon törzsnek, melyen és melyből a nemzetiség fakad és virágzik.

A művészet az emberi kebelnek vágyait és reményeit mintegy kedélyi menynyé boltozza; ő a végzet s magunk tettei vagy mulasztásai által megérdemlett csapások kifacsarta könyükre a biztatás napsugárait sütteti, hogy nemzeti szivárványul ama kedélyi mennyen ragyogjanak; ő a jelent megvidámítja, nehogy a kénytelenség súlya alatt elnyomorodjék, — nemesbíti, nehogy azt az anyagi követelések egészen elfoglalják — s magasabbra emeli, hogy az idő perczenő lépteivel a feledtető múltnak ölébe ne rohanjon, hanem a jövendőre áttérjen; a művészet általában az ébredő és ébredt emberi öntudatnak azon igényeit akarja kielégíteni, melylyel a szépnek élvezetét követeli. A művészet azért minél inkább merít a kedélyből és szól a kedélynek, annál nemzetibb az: ilyen pedig a zenészet és költészet.

A magyar zenét nem kell ráfogással magyarrá tenni; nem szorul elismertetésre, hogy létezzen. Megvan az, nem is tudom én, mióta van meg: de azt mindnyájan tudjuk, hogy kimondhatlan

édesen érzékenyítő s ragadtató erővel hat a kedélyre, valahol ügyesen megszólal. S bizonyosan nem magam vagyok arról meggyőződve, hogy azon zenében ép oly hatalmas, mint nemes eszközt bírunk a nemzetiség tudatának kifejtésére s biztosítására. S kik úgy vagyunk meggyőződve — pedig ki nincs úgy? — elismeréssel és hálával adózunk azoknak, kik a zene muzsájától fellelkesítve, a beléjök ihlett szellemet bájhangokban kiárasztják s vele az egész nemzetet eltöltik! De reájok nézve legnagyobb buzdítás lehet és legyen az a tudat, hogy midőn a kebel legvarázslóbb igényének hódolnak, nemcsak általában a szellemi életnek egy vidékét elfoglalják és mívelik, hanem egyúttal a nemzetiséget is ápolják és becsesbítik. E tudat nemcsak buzdítás, hanem jutalom is, minél nagyobb nem juthat halandónak. — Azt is jól tudják az ihlettek, hogy a nemzeti zenész világ zenészévé nem úgy válik, ha nemzetiségéből kivetközik, hanem úgy, ha azt a szív sejtelmeinek legtisztább és legnemesebb hangoztatójává teszi.

4. *A költészet.* De még nagyobb tényező a nemzetiség kifejtésében és biztatásában a költészet. Mert mi a művészet rendeltetése általában, hogy az emberi kebel fájdalmait és indulatait nemesbítse; a benne szunnyadó sejtelmek, vágyak, remények és igények, szépség alakjában, megszólaltatója legyen, miszerint azok mintegy a földiségből kiragadtassanak, eszményíttessenek; hogy az emberi elmét a magasabb eszmék befogadására képessé tegye, miért is a muzsa igazán azon tehetség, mely a mennyet ezen mi szomorú földünkbe lehozza s mely nélkül nemcsak minden becs hijával maradna a nemzet, hanem boldogtalan is lenne: az főkép és leginkább a költészet rendeltetése is. S valamint egyfelől első a művészetek közt, úgy másfelől a legnemzetiebb is, annál fogva minden nemzeti életben főtényező. Mert például: a zenészet zengéket, a festészet színeket, a szobrászat, mintászat agyagot, érczet, márványt használnak, mint a természet ugyanazon egy erejének alkotmányait, melyeken más különbséget nem láthatni, mint a mely az anyag kisebb-nagyobb jóságában fekszik. A szellem, mely a művész által az agyagba, mintegy öntetik, különböző lehet ugyan a szerint, mint a művész valamely eszmét az agyag idomítása által

ki bír fejezni: mind a mellett az oly általánosságban kénytelen maradni, hogy minden művelt ember által mindjárt megértethetik; szóval, a mű csak képvisel vagy utánoz életet, nem maga az élet. Még a zene is, mely érzelmet, tehát valami egyedit és azért nemzetit hangoztat, olyan általános művekhez tartozik, melyek mindjárt megértethetnek. De a költészet a nyelvet használván anyagul, mely által műveit kifejezi, már ennélfogva kénytelen oly egyedi és nemzeti lenni, mint csak a munkálkodó szellem az lenni tud. Innen van, hogy midőn bármelyik nemzet szobrászának, festészének vagy zenészének műveit már általános készültség mellett felfoghatjuk és élvezhetjük: az idegen nemzet költőit csak úgy érthetjük meg, ha magunk nyelvére áttétettek, vagy ha mi a költők nyelvére mintegy átteszszük magunkat. S korántsem egyre megyen ki, vajjon ez vagy amaz úton jutunk-e az idegen költő megértésére. Ha lefordítjuk a költőt, az némileg magunké lett; művei mintegy saját nemzetünk műveit szaporítják: ellenben, ha idegen nyelven olvassuk, személyes élvezeten és tanulságon kívül közvetlen más haszon nem háramlik nemzetünkre. Példák a történetekből világosabbá teszik, mint hosszú bizonyítgatás. A német nemzet számos egyedei sokáig olvasták a görög, római és franczia költői műveket: mindazonáltal míveletlen és művészet nélküli maradt a nemzet mindaddig, míg kebelében saját költők nem támadtak, kik azután az idegen nemzetek költői műveit is német nyelvre áttették. Így voltak a lengyelek, így magunk s így minden más nemzet a földön. A költészet tehát minden bizonynyal nemzeti, azaz, a nemzeti szellem fejlődésében azon szerepet, mely a művészetet általában illeti, leginkább a költészet viszi.

Mert ő, mint már az eddig mondottakban kifejeztük, a művészetek legtökéletesebbike is. A szellem legjobban nyelv által nyilatkozik; érzelem és eszme homályos, talán fejletlen és álomba merülten maradna, ha nyelv által világossá és ébredtté nem válnék. Csak a költészet tudja a szívnek legcsekélyebb moczczanatát s az eszmének legnagyobb röptét egyaránt előállítani; csak ő tud a tréfa mosolyától a legfenségesebb tárgyig mindent körébe foglalni; az ő határai tágabbak minden más művészeteinél, mert az ő

birodalma csaknem a szellem egész birodalma! Bizonyosnál bizonyosabb tehát, hogy a költészet a nemzeti szellem legnagyobb nyilatkozása s ennélfogva ő a nemzetiségnek legfőbb tényezője.

Kicsodák már azon próféták, kik szegény nemzetünket babiloniai fogságban sem hagyják elhalni? — A költők! Minden költő egy-egy próféta; oh vajha minden költőnk igaz próféta volna! Igaz próféta lesz a költő, ha hivatása van s ha hivatására készült is. Annak pedig van hivatása, ki, mint Ezsaiás érzi, hogy «ő megfertéztetett ajakú s fertelmes ajakú nép között lakik» — s azért retteg a seregek urának dicsőségét, mely a nemzetekben lakozó szellem által megjelenik, nézni s ő népe közé prófétának küldetni, míg Serafim angyal eleven szénnel az ő ajakát nem illeti s ezt nem mondja neki: «Ime ez illeti a te ajakidat, elvétetik azért a te hamisságod és a te bűnöd eltisztíttatik». S kinek hivatása lesz, az bizonyosan el is készült reá; az tanulja az embert s az ő szenvedélyeit, vágyait, de magasabb rendeltetését is, mert összhangzást akarand majd a széthangzó keblekbe zengeni; az a természetet is tanulja, mert igaz és hű vonásokban akarandja ecsetelni tárgyait, tudván, hogy az emberi elmét csak az igazság ragadja meg; az a történeteket s más nemzetek költőit tanulja, mert tudni akarandja a nemzetek sorsát, tudni más hatalmas próféták műveit, hogy silányul ne dolgozzék s ferde irányban ne keresse czélját; az végre művészetének kézműi oldalát is tanulja, mert ő nincs azon balhitben, hogy az idom semmi, valamint rég tudja már, hogy foglalat nélkül a legszebb idom is csak üresség!

A teljesen kifejlett nagyszerű költészet olyan nemzetiséget is bír fentartani, melynek nyelve, történetei és zenéje nem oly sajátságosak, mint a mienk. A svéd és dán, a holland és angol nemzetiségek mi közel rokonok egymáshoz! s mind a mellett külön állanak és külön virágoztak és virágoznak már a költészet által is. Hát a magyar nemzetiséget, melynek alapja egészen különböző az európai nyugat nemzetekétől, nem tarthatná fenn a magyar költészet? Legsilányabbnak kellene lennie s legméltatlanabb emberek kezeire kellene jutnia, ha ez történhetnék!

Közli:

Péterfy Sándor.

PÁR SZÓ A JÖVŐ SZÁZAD NŐNEVELÉSÉRŐL.

Századunk sebes léptekkel siet halála elébe. Mielőtt utolsó órái is az örökkévalóság semmiségébe tünnének, egyikünk is, másikunk is iparkodik hozzászólni, hogy róla táplált véleményünket fülébe súgjuk. Én a magam részéről sem dicsőíteni, sem rágalmazni nem akarom, hanem némi számadásom van vele.

A tizenkilenczedik század a találmányok, forradalmak és — idegbetegségek százada. Óhajtanám, ha ebből kifolyólag hátralevő rövid idejét még arra használná fel, hogy kiküszöbölje az idegbetegségeket, mely mint folyton beljebb hatoló fekély rágódik az emberiség testén — ha másként nem lehet, talán egy újabb forradalommal. A forradalomnak a nők nevelési rendszere ellen kellene kitörni. Sokat, mondhatni óriásit, haladtunk ezen a téren az utolsó pár évtized alatt, de némi részben, még most is csak tapogatózunk. A nőnevelésnek egészen más irányzatunak kellene lenni, hogy az élet és természet követelményeinek megfelelhessen.

Nálunk hatalmas béklyóként szorít össze mindenféle fejlődést a — sablon. A németektől átvett sablon szerint rendeztük be fiuiskoláinkat, a fiuiskola sablonját akarják most ráhuzni a leányiskolákra a *leánygimnazium tervében.* A nők természetszerű nevelése teljesen agyon lenne ütve, ha a tervezett leánygimnáziumot tökéletesen a fiuközépiskolák sablonja szerint rendeznék be.

A férfi és a nő mind szellemi, mind testi szervezetére nézve különbözik, s így teljesen különböző nevelésmódot követel. Távol legyen azért tőlem, hogy a nőket kevésbé tartsam alkalmasnak a szellemi kiképzésre, mint a férfiakat! Dehogy is! Sőt a legmagasabb fokú kimüvelésben óhajtanám őket is részesíteni, de szervezetüknek megfelelőleg, egészen más irányban mint a férfiakat.

A nők magasabb, tudományos kiképzésének kettős czélja van. Női hivatásuk mintaszerű betöltésére és önfenntartásukra képessé tenni őket. Hogy ezt elérhessük, át kellene alakítani a jelenleg dívó módszert s teljesen az életnek nevelnünk őket, szervezetük és kedélyvilágunknak megfelelő módon.

Most mindennek neveljük, — csak épen az életnek nem. Neveljük salondámának, művésznőnek, tanítónőnek (még pedig kitünőnek!), kereskedőnőnek, divathölgynek, csak épen feleségnek és anyának nem. Igaz, hogy a példákból itélve láthatjuk, hogy különösen a tanítónőkből kitünő családanyák s pompás háziasszonyok válnak, de ez inkább az egyének személyes érdeme, semmint a nevelési rendszeré.

Ha pedig a tanítónők osztályától eltekintünk, akkor sajnosan kell tapasztalnunk, hogy a jelenlegi nőnevelés épen nem törődik a nő rendeltetésével, hanem csakis agyvelejének felfogó képességére van alapítva. S a házi nevelés? Istenem, minő botlások! A legtöbb anya egyáltalában nem tartja megbotránkoztatónak, ha ő leányát kora serdülésétől fogva a férjfogdosás legraffinirtabb módjaira oktatja, de iszonyodva hátrálna, ha azt mondanánk, hogy avassa be egyuttal a gyermeknevelés titkaiba is, pedig hát a sikeres férjvadászatnak egyik igen természetszerű következménye szokott lenni — a kis baba.

A mai kor divatosan nevelt leánya úgy tünik fel előttem, mintha bekötött szemmel járszalagon vezetnék egy keskeny úton, melyet két oldalról feneketlen mélység határol. Csuda-e, hogy — ha a szalag kisiklik a vezető kezéből, vagy maga a vezető vész el véletlen szerencsétlenség folytán — ha ilyen körülmények közt az első önállóan tett lépéssel a mélységbe zuhan, s menthetetlenül elpusztul? Nem inkább azokat az eseteket vehetjük-e csudálatos, szerencsés véletlen számba, a hol mindezek daczára baj nélkül czélhoz ér? Vajjon nem jobb lenne-e, ha a követendő utat előtte kijelölve, nyitott szemekkel bocsátanánk el, hogy kedve és belátása szerint intézze lépteit.

S hogy öntudatosan haladhasson női és anyai hivatásának teljesitése elébe, már az iskolában legfőbb tantárgyává tenném az

élettant, egészségtant, boncztant. Folyton az örök igaz mondást tartanám szem előtt: Ismerd meg tenmagadat! — Milyen sajátságos, természetellenes eszmemenet az, mely a nő előtt, ki a jövendő nemzedéknek hivatásszerű gondviselője, testi és szellemi nevelője, titokteljes miszteriummá teszszük az emberi szervezetet, holott csakis ennek alapos ismerete képesíthetné arra, hogy kötelességének kellően megfelelhessen.

Igaz, sokan meg vannak arról győződve, hogy így a női tudásnak áldozatul kellene hozni a leányos ártatlanság szemérmetes üde báját, de ez alapjában téves nézet. Az asszonyok között, kik az életet már tapasztalásból ismerik, sokszor igaz szeméremmel találkozunk, ellenben a leányoknál divatozó prüderia igen sokszor takar alapjában erkölcstelen jellemet. S maga az, hogy egy leánynak mit lehet tudni és mit nem — meglehetős relativ fogalom. Igen fonák észjárásra mutat, hogy vannak anyák, kik nem féltik gyermekeiket az iskolában tanított bibliai történetek káros hatásától, holott abban «Zsuzsánna és a vének», «Potifárné» s más hasonló épületes eseményekről tanulnak, de ha ugyanezt a történetet franczia regény alakjában találná leánya asztalán, — elszörnyűködve lökné a tűzbe. S ismét — némelyik hölgy szivesen beszél a legfrivolabb franczia regényről, elmegy a legsikamlósabb operette előadására, de pirulva fordítja félre arczát a legegyszerűbb boncztani ábra láttára, ha az esetleg az emberi test szervezetét tárgyalja.

Leányiskolákról beszélve; nem czélzok a tanítónőképezdékre, melyek legjobban megfelelnek a rationabilis kiképzés feltételeinek s a maguk nemében tökéletesen teljesítik feladatukat, de nem jöhetnek tekintetbe az általános nőnevelésnél azért, mert egyrészt szakszerűen foglalkoznak a tárgyakkal, más oldalról a közönség nagy része elől el vannak zárva, miután *csakis* tanítónők kiképzésére szorítkoznak.

A nagy publikum előtt nyitva álló leányiskolák, nevelőintézetek — főleg ez utóbbiak — nagy részében túlságos súlyt fektetnek a lényegtelenre — természetesen a lényeges rovására. Lényeges az, hogy a nő az ember szellemi és testi életét ismerje tökéletesen, s ebből tanul legkevesebbet. Többet pedig nem tanulhat, részint az

előbb érintett sajátságos felfogás — részint a miatt, mert nincsen reá idő. Első feltétel tehát, hogy időt nyerjünk. Időnyerés szempontjából soha semmi szín alatt sem lenne szabad kötelezett tantárgyak közzé venni a nyelveket. Régen elismert tény, hogy a nyelvtanuláshoz sajátságos egyéni hajlam kell s a kit ezzel meg nem áldott a mindenható, az tizenkét esztendei keserves tanulás után épen annyit tud, mint a legelső óra első perczében — semmit. Az ilyeneknél tehát teljesen hiábavaló idővesztegetés a nyelvtanítás, sőt mivel haszna nincs, okvetetlenül káros, mert más, hasznosabb tantárgyaktól rabolja el az időt. Figyelemmel nézem a jelenkor törekvéseit s igen sajátságosnak tartom, különösen a magyar államiság szempontjából tekintve a dolgot, hogy a mit egyik kezünkkel teszünk, azt a másikkal sietünk elrontani. Míg egyik oldalról díjakat tűzünk ki a nemzetek megmagyarosítására, addig a más oldalon tűzzel-vassal iparkodunk a nép èlite-jét idegenszerűvé tenni az erőltetett franczia és német káricsálással. Igenis, szükségesnek tartom azoknak, kik magukban kedvet és hajlamot éreznek ez idegen nyelvek tanulására, módot nyújtani arra, hogy azt alaposan elsajátíthassák, s így részint kiváló szellemi élvezetet, részint hasznos befektetést szerezhessenek jövőjükre nézve, de, édes Istenem! szakítsunk végre valahára azzal a szűkkeblű, ó-divatú felfogással, hogy nem is lehet valaki művelt ember, ha legalább négy-öt idegen nyelven nem fecseg, s — magyarul minél kevesebbet beszél.

Tehát még mindig a szorosan vett női hivatást véve vezérelvül, mely felé a nőnevelésnek törekedni kell, számot vethetünk magunkkal s kimondhatjuk, hogy ahhoz, hogy valaki jó feleség, jó anya, s jó háziasszony legyen, nem szükséges nyelveket tudnia. És mennyi idő lenne megtakarítható egy-két-három idegen nyelvnek a tantervből való kitörlése árán!

A kötelezett tangyárgyak ismét tanítási módra nézve oszthatók két részre. Vannak, melyeket az iskolában kell alaposan es behatóan megtanítni. Ezek a természettudományi szak tárgyai, melyeknek ismerete az életben nélkülözhetetlen. Óriási előny lenne a női nemre, ha a vegytant, természettant, élettant, egészségtant, bonctant, lélektant behatólag tanulmányozhatná, mert ez képesítené

arra, hogy saját és családja egészségét helyesen gondozza, s hogy lelki képességeit kellően használva, helyesen tudjon gondolkozni. E tárgyak alapos ismerete szükséges arra, hogy megismerje önmagát, helyzetét a természetben és társadalomban, viszonyát a világegyetemhez, szóval, hogy megálljon ott, a hova a természet helyezte s ne szaladjon elérhetetlen fantazmagóriák után.

Hasonlóan az iskola kötelessége lenne a számtant és a könyvvezetést lehető legnagyobb mértékben s lehetőleg alaposan tanítani, mert ennek nem tudását fájdalmasan siratja mind e mai napig a férjek nagy száma, oktalanul s könnyelműen kiürített tárczáikra hivatkozva.

Ellenben némely tantárgyaknál az iskola feladata csak az lenne, hogy a hajlamot felköltse a tovább tanulmányozásra s képessé tegye az egyéneket arra, hogy később saját erejökből tovább művelhessék. Ilyenek a történelem, földrajz, geologia, csillagászat, melyet a leányiskolákban a fiukétól alapjában eltérő módon kellene tanítani. Kiküszöbölném belőle a számokat mind s csupán némi összehasonlító statisztikát tűrnék meg. Legalább én úgy tapasztaltam, hogy a leányok fejében igen nehezen ragadnak meg a számadatok, míg ellenkezőleg szinte lázas mohósággal kapnak az események rajzain. Magamról tudom, hogy az iskolából kikerülve a a történelem s földrajz statistikai része illó páraként szállt szét fejemből, de Shakespeare drámáit kezem közé kapva igaz lelkesedéssel szedtem elő minden kezem ügyében eső történelmi munkát, hogy összehasonlítást tegyek az események és jellemek feldolgozásában. S ekkor többet tanultam a történelem lényegéből két hét alatt, mint annak idejében, az iskolában, egy év folyamán.

S hogy odatérjek vissza, a honnan elindultam — idegbetegek vagyunk. Idegbetegek a helytelen életmód, de jó részben a helytelen neveltetés miatt. S az ember méltán követelheti az iskolától, hogy a mit rontott, hozza is helyre. Ha idegessé tett két-három nemzedéket, tegye erőteljessé az utánunk következőt. Épen ezért különösen a leányiskolákban az eddiginél sokkal nagyobb sulyt fektetnék a testgyakorlatokra. S nem oly módon szeretném megoldani, mint azt eddig, hetenként 2—3, zárt teremben tartott torna-

órával tettük. A huszadik század leányiskoláiban csak a délelőtti óráknak lenne szabad elméleti tárgyaknak szánva lenni, a délután a különféle testgyakorlatok s zene ideje lenne. Rendszeresen behoznám a nagyobb mozgással járó társasjátékokat az iskola udvarán, vagy ha ez nem alkalmas, valamely más területen. S ez kötelező tárgy lenne, mely alól nem menthető fel egy tanítvány sem, azon egyszerű okból, mert a szülők nem eléggé megbízhatók abban, hogy gyermekeiket ilyen szempontból kellően gondozzák. Sokan nem engednek rá időt, túlhalmozva őket zene, ének és nyelvleczkékkel. mások pedig egyenesen elvetendőnek tartják a leányok tornázását, Volt alkalmam anyával vitatkozni, ki gyönge, hirtelen felnyult, vérszegény leányát abból az indokból vonta ki az orvos által rendelt torna alól, mert «megnőteti a kezet-lábat s idealis termetű sylfid leányát tenyeres-talpassá tenné!» Nálunk a társadalmi viszonyok átlag véve oly rosszak, hogy a középosztály tagjainál a társasjátékok olyan gyakorlásáról, mint Angliában, szó sem lehet, azért szükséges az iskolába hozni be őket, hogy üdvös befolyásukat felhasználhassuk a test és kedély rugalmassá tételére.

Hasonlóképen csapatostól gyakoroltatván a felsőbb leányiskolák tanítványaival nyáron az uszást, télen pedig a (hála N. m. Csáky Albin gróf miniszterünknek) most már szokásba vett korcsolyázást. Természetesen mindig kellő felügyelet mellett. Ez egészséges és testedző sport alól csakis orvosi bizonyítvány alapján lennének felmenthetők a különösen gyönge szervezetű leánykák, de csak a korcsolyázástól, mert az uszás még a gyöngébbekre is — egyes szervi bajoktól, szívgörcs stb. eltekintve — csakis előnyös lehet.

S a huszadik század leányiskolája, melynek képe csak halovány délibábként csillog szemeim előtt s tapogatózva vázolom körvonalait, minden évben kétszer, tanárostól, tanítványostól felszedné a sátorfát és utazni indulna. Utazni egészségi, más részről pedagogiai szempontból, mert semmi sem tágítja úgy a látkört, mint az utazás. S e kirándulásokat egészen tervszerűleg kellene véghezvinni, a felvidéki leánynyal az alföldet ismertetni meg s megfordítva. Megismertetni természeti sajátságaival, népével, népszokásaival együtt. Épen ezért a kísérő tanárok, tanárnők megválasztásánál

ellenkező irányt kellene követni s kire-kire saját otthona vidékének megismertetését bízni. Magától értetődik, hogy ez utazás nem a sablonszerű vasuti körutazás modorában történnék, hanem felváltva kocsi-, hajó- és gyalog-tourokkal vegyest, hogy az illető növendékek ethnographiai és természetrajzi tanulmányokat is tehessenek.

Bizonyos, hogy ez költséggel járna, de nagyobb tömegeknél mindig lehet megtakarítást eszközölni s így a szülők kevésbé lennének terhelve, mintha egyenként kellene kiadni a szükséges összeget. A teljesen vagyontalanoknál természetesen az állam vagy az illető iskola-fentartó költségére menne az utazás.

Meg vagyok róla győződve, hogy ilyen neveltetés mellett nőink sokkal egészségesebb testi és lelki szervezettel és szabadabb szellemi látókörrel mehetnének az életnek. Talán épen ezt a nagyobb szellemi tőkét tartanák hátránynak sokan, kik a nőnek az őket fenyegető veszedelmek elleni mentsvárát a tudatlanságban látják. Megvallom, én más nézetben vagyok. Igaz ugyan, hogy az ismeretlenre nem vágyunk, de sokszor kiváncsian kutatjuk. Míg a mit az ember *tud,* arra nem kiváncsi, hanem *itél,* addig a mit nem ismer, vagy félig ismer, arról nem képes itélni, de annál kiváncsibb reá, S milyen téves utakra vezetheti a kiváncsiság s el nem foglalt szellemi erély a XIX. század nőit, kiknek lelkét neveltetésük önmaguk személyére, a természetre s az életre nézve csak miszteriumok halmazával tölti meg, azt nem szükséges fejtegetni, ezer példában látja szeme előtt minden figyelő és gondolkozó ember.

Ne adjunk lelküknek alkalmat arra, hogy a kiváncsiság feltámadjon benne, hanem elégítsük ki tudvágyukat, bizonyára érettebb, komolyabb feleség és anya fog válni belőlük.

S ezzel elértük a főczélt, mely felé a mai nőnevelésnek törekednie kell, biztosítani tudjuk a nő helyzetét a társadalomban, mert az életnek nevelt nő, még ha saját hajlamai vagy egyéb körülmények miatt nem fog is a családi hivatásnak élni, mindenesetre tudni fog a saját lábán megállani.

Körös-Tarcsa. Dr. Szabóné Illésy Piroska.

NŐI MŰVELTSÉG ÉS TÖNKREJUTÁS.

Merésznek s különczködésnek látszhatik talán, hogy összekapcsolom a műveltséget és tönkrejutást. Ne itéljenek a látszat után; figyeljék meg velem együtt a következő s hozzájok hasonló, ma még épen nem ritka tényeket, melyekben a férfiakat nem is, csupán a nőket szerepeltetem, mint főszemélyeket.

X. úrhölgy tanítónő. Mindenesetre az intelligentia sorába tartozik. Ki ne találná természetesnek tehát, ha a nagybirtokos, az ügyvéd, orvos, stb. feleségének vagy leányainak társaságát és barátságát keresi. S azoknak baráti körében, igen természetes, simul hozzájuk külsőleg is. A társaságból nem kiválni, de a társaságba beleolvadni, azzal lehetőleg egygyé lenni természetünk. Éppen nem csoda tehát, ha a tanítónő ugyanúgy öltözködik, olyan ékszereket vesz föl, olyan szórakozásokat keres, lakását, étkezését úgy rendezi be, olyan kényelmet kiván, olyan életmódot folytat, olyan igényeket táplál és elégít ki, mint társaságának tagjai. Ez ugyan több pénzbe kerül, mint a mennyi fölött ő rendelkezik, de hát csak nem nevettetheti ki magát, nem üthet el társasága tagjaitól s aztán — az adósságcsinálás, a kontózás nem ismeretlen dolog ma már és *csak első* lépés a lejtőn.

X. kisasszony magasabb rangu hivatalnok leánya. Felsőbb leányiskolát végzett. Sokan vannak testvérek. De hát az együttes iskolába járás, az ugyanazonos műveltség, az ugyanegy társadalmi körben és levegőben élés nem kényszeríti-e ő reá is ugyanazokat az igényeket, melyeket a dúsgazdag tőzsér, a magasrangú hivatalnok egyetlen leánya oly könnyen kielégíthet? Mivel különb ez, mint ő? Az egyező műveltség nem dönti-e le a vagyon és születés válaszfalait? — Ki csodálja hát, ha ez a kisasszony oka lesz apja, s később

férje tönkrejutásának? Neki megvannak műveltségéhez jogosan illő igényei; ezeket az apának s férjének ki kell elégíteniök, mert hiszen jogosak. Hogy a pénz honnan kerül, az nagyon alsó rendű kérdés.

Éppen így van a kiskereskedő, kisiparos, az alsóbb rangú hivatalnok leánya is, a ki polgári iskolát végzett. Gazdag szülék gyermekeivel tanult együtt; velök barátkozott. Szüléje minden áldozattal megtette, hogy öltözékben lehetőleg egyenlő volt tanulótársaival. Természetes dolog, hogy az egyenlő műveltség alapján neki kényelemben, szórakozásban, háztartásban és berendezésben is joga van azokhoz az igényekhez, melyeket a gazdag szülék gyermekei, az ő tanulótársai kielégítve találnak. Apja ugyan, a világtól elmaradt öreg, képtelen erre, de férjének képesnek kell lennie. Kis kereskedőhöz, kis iparoshoz — bár annak gyermeke — nem megy férjhez; azok igényei az ő műveltségének meg nem felelnek. Legalább is kis hivatalnok neje lesz; az művelt ember, megérti és méltányolja az ő jogos igényeit. — Következik azután a család tönkrejutása.

És miért rajzoljam tovább ezeket a szomorú, mindenki által ismert tényeket? Oka-e ezeknek a műveltség?

Szerintem oka, mert megismerteti és napról-napra fokozza az igényeket, s mert az egyenlő műveltség ledöntöttnek állítja a vagyon válaszfalait és jogossá teszi a legmagasb fokú igényeket is.

Az egyszerű iskolai szolgának leánya polgári iskolát végzett. Joga volt hozzá s tette dicséretre méltó. Nincs-e joga olyan ruhába járni, abba a bálba menni, hova az igazgató leánya megy, ki tanulótársa volt; nincs e joga mindenben egyenlővé lenni azokhoz, kikkel műveltsége egyenlővé teszi?

Igy lesz a műveltség két élü, veszedelmes fegyverré. Igy termi az elégedetlenséget, elkeseredést, a rossz családi életet, a vagyonnak becsmérlését a vagyontalanok által, s a szegénynek elzüllését, a vagyonosnak tönkre jutását, mert egy gyékényen árult a vele egyenlő műveltségű gazdaggal.

Helyes-e hát, ha a szegény szüle leányát egyenlő műveltségben részesítteti a gazdagnak leányával? Milyen középkorba való kérdés! Mégis föl kellett vetnünk, mert egyének elkeseredésének,

családok szellemi, erkölcsi romlásának és anyagi tönkrejutásának s így elpusztulásának egyik legfőbb oka a műveltség,

mely kiragad szüleink társadalmi és szellemi köréből,

mely igényeket szül és nevel,

mely egyenlővé tesz a gazdagokkal s ezek igényeit számunkra is jogosakká teszi.

A szolga leánya — hogy nála maradjunk példáinkban — egyenlő művelt lesz az igazgató leányával. De családja, köre megmarad műveletlennek, mint a milyen volt; ezekkel tehát ellenkezésbe jut; nem találja magát köztük; s természetes még az is, ha a műveletlenség tényeit, szavait, együgyüségét, életmódját, nézeteit, szerény igényeit elitéli, meggyülöli. Csoda-e, ha elégedetlenkedik.

Családjának állása, műveltségi köre szerint azok a férfiak, kik műveltségéhez illenének, kerülik, kik családi köréhez illenek, félnek tőle, mert műveltebb, mint ők s igényeinek kielégítésétől tartanak. Elkeseredik tehát s vagy családi állásához megfelelő férjet kap, a kivel szellemileg, erkölcsileg, nézetekben, igényekben folytonos harczot vív, vagy leány marad, vagy a legjobbnak vélt esetben, valami kis hivatalnok felesége lesz és nagy nélkülözések közt tengeti életét, esetleg megpróbálja vágyait teljesíteni s tönkre juttatja egész családjokat. Egy esetben sem lehet megelégedett, mindig boldogtalan. Ha semmi más, boldogtalanná teszi az a tudat, érzet, hogy műveltsége által nyert jogait nem gyakorolhatja, azokat a társadalom el nem ismeri.

És olyan hallatlan eset az, hogy a művelt nő nagy igényeivel megrontá családja erkölcseit, elzülleszté egész családját?

Ezekből azonban véglegesen ne itéljünk. Be kellene előbb bizonyítanunk, hogy a műveletlenség nem ragad ki a család társadalmi köréből, melyben születtünk, hogy nem teremti és neveli az igényeket, s hogy nem teszi jogosultakká számukra a gazdagok igényeit.

Valamely társadalom műveltségi körének a legalsóbb fokán állók igénye bizonyára csekély; ők nem érzik jogos tulajdonuknak a gazdagok, a műveltség legmagasabb fokán állók igényeit; megmaradnak a társadalmi körben, melyben születtek. Az u. n. *nép* zöméről ez általánosan igaz.

De a művelődés alkotásai nem zárhatók el senki elől s a műveltség külső máza nagyon ragadós, különösen a nőkre. Minél nagyobb a mindinkább fejlődő közlekedés, annál biztosabban terjed a kényelem, a divat czikkeinek ismerete s a megszerzésükre irányuló vágy. El kellene pusztítanunk a haladás minden tényezőjét, hogy az igények fokozódásának útját álljuk. Ez pedig teljes lehetetlenség.

A műveltség okozta s föntebb említett bajok bizonyára veszedelmesek. Ellenök azonban nem hathatunk sem a művelődés megsemmisítésével, sem az iskolákból kirekesztéssel. Ma már — hál' Istennek — a születés-, rang- és vagyon-különbség nem tilt el a műveltség megszerzésétől s ennek hatalmas tényezőjétől: az iskolától senkit. De hát az áldásos tény, hogy műveltségben egyenlő lehet a kunyhók lakója paloták lakóival, nem teremthetné meg a tönkrejutható nagyzás, az igények korlátlansága helyett a megelégedő szerénységet s az igényeknek anyagi erőinkkez való arányosítását?

Társadalmi és anyagi igényekben versenyt kell futnia a szolga lányának az igazgató lányával, a szegény iparos lányának a vagyonos gyáros lányával, a kisebb birtokos lányának a dúsgazdag birtokos lányával, mert ugyanegy iskolába jártak, ugyanegy műveltséget szereztek; és ezért az előbbieknek el kell bukniok az utóbbiakkal szemben?

Hát ha az egyenlő műveltséget egyenlő igények jogforrásává teszszük minden téren; akkor máskép nem lehet. Most már vagy helyes ez a, napjainkban uralkodó felfogás, vagy nem. Ha helyes, akkor társadalmi rendünk elvetendő; új világnak kell jönnie, mely az egyenlő műveltségüek egyenlő igényeit biztosítja és kielégíti. Ha nem helyes, akkor ezt a felfogást a műveltségnek ki kell irtania.

Szerintem a nevelőknek teljes erejökből ez utóbbi irányban kell hatniok.

Az egyenlőség eszméjét az élet kevéssé váltja be; beváltása számos, az emberen nem álló olyan októl függ, mely okokat részben még csak nem is ismerünk s ha ismerünk sem birjuk előidézni. Nem az ember rosszasága, az ember mindenhatóságának hiánya

okozza, hogy az egyenlőség merő eszme csupán, mely megvalósítva nincs. Ez a tény. Az élet pedig nem álom, hanem valóság. Még ha elméletileg bebizonyítanák is, hogy az egyenlő műveltség egyedüli jogforrása az egyenlő igényeknek, hogy tehát a sorsnak és életnek egyenlő mértékkel kell mérniök azok számára, kik a műveltség ugyanazon fokán állanak: a gyakorlat, a való akkor sem mondana rá igent. Nem süt-e a nap jókra és gonoszokra; nincs-e tulajdon-jog, történelmi jog; nincs-e a többinél élesebb elme, nemesebb szív, erősebb kar, ügyesebb kéz, egészségesebb test? Nem mondana-e ellen erkölcsi érzelmünk, ha a műveletlenebb embert megfosztanók a kényelemtől, örömeitől s mindattól, mit vagyonával megszerezhetne saját megelégedésére, mások minden legkisebb kára nélkül?

A műveltség nem azt mondja: most már tartozik az élet, a társadalom neked megadni mindazt, mit a másik, ki veled egyenlő műveltségű, vagyonával megszerezhet. A műveltség, ha kenyérkeresetre képesít, tisztességes megélhetést biztosít ugyan, de a tulajdon-, vagy történelmi jogon nyert vagyon, név hiányát nem pótolja, csak pótolhatja. Es akár képesít kenyérkeresetre, akár nem: részesít a fejlesztett erők nemes érzetében, a műveletlenek előtt ismeretlen szellemi élvezetekben és képesít életünk folyásának öntudatosabb, czélszerűbb rendezésére, szabályozására.

A ki a műveltséget másféle jogok és másféle követelmények forrásává teszi: hamis úton jár s okozója lesz a szertelen nagyzásnak és következményeinek.

A ki műveltségtől elmaradhatlannak tartja a drága ékszert, ruhát, fogatot, estélyeket stb., az felejti, hogy a műveltség éppen a természetességet, okszerűséget keresi és mindig az önmagunkkal való számvetésre sarkal.

A műveltség megismerteti velünk a legkülönbözőbb igényeket: de adnia kell belátást is az azok által okozható bajok elkerüléséhez. Ez a belátás ma még jobbára hiányzik.

A szolga leánya azt hiszi, versenyt kell ruházkodnia, szórakoznia az igazgató leányával, ez meg azt hiszi, le kell néznie egykori tanulótársát, mert az szolgának a leánya. A kisebb hivatalnok lányának selyemruhában kell a bálba mennie, mert a másik hiva-

talnok leánya — a ki ugyan gazdag szülék gyermeke — úgy megy; a szegény ügyvéd neje hétféle ételt ad ozsonnára, mert a dúsgazdag ügyvédné annyit ad. stb. És még ha belátja is, hogy a versenyt nem bírja ki, hát nem a versenyről mond le, a mi okos dolog volna, hanem a szórakozásról, a kellemes társaságról, a mi aztán oktalanság.

Ez mindenesetre nagy baj. A nőnevelésnek meg kell lelnie az útat és módot, melyeken a bajt orvosolhatja. Láttassa be, hogy a műveltség a szegénységgel és alacsony ranggal jól megfér; hogy a műveltség nem a gazdag dúslakodásának utánzására, hanem az élet kellemessé tételére való, hogy a műveltség nemcsak igényeket nevel, de lemondásra is tanít és visszatart az őrült, tönkrejuttató hajszától a nélkül, hogy duzzogva, békétlenkedve kellene odunkba vonulnunk az élet örömeitől. Tanítson az iskola megbecsülésére az egyénnek műveltsége szerint; tanítson meg kartonruhában ott és úgy mulatni, mint a hol és hogyan más selyemben mulat s 1—2 étekfogás mellett oly kellemesen társalogni, mint a lucullusi lakodalmánál. Egyesítve a művelt embereket, nem azért, mert egyenlő ranguak és vagyonosak, hanem mert egyenlő műveltek.

Különösen nőnevelő intézeteinkben van erre szükség. A férfiak e tekintetben sokkal előbb vannak a nőknél.

Ha a nőnevelés e belátásra vezérel és e belátás alá rendelteti az akaratot: akkor semmi veszély sem háramlik a szegényebb nőre abból, ha a gazdagabbal egyenlő műveltségben részesül.

E kérdésekkel azonban csak legújabban s most is ritkán foglalkozunk. Míg dülőre juttatjuk, addig bizony-bizony sok család elpusztul még azért, mert a nő műveltségében nagyzó volt s «rangjához illően» dobzódott.

Hódmező-Vásárhely. Ujfalussy Sándor.

A GYERMEKJÁTÉK-IPAR.

Csak a ki karjain dédelgette, a ki maga ajnározta saját gyermekét, csak az képes megfigyelni a gyermek értelmi fejlődését. A ki megérti gőgicsélő hangját, kusza hangokban nyilvánúló beszédét, vidor szemének tekintetét, csak az tudja, nem, *érzi* hogy gyermekében az *ember* mozdúl meg, a kinek esze, figyelme kezd bizonyos személyek körűl összpontosúlni. Apát, anyát, a dadát hamar megismeri a kis gyermek. De hetek és hónapok múltán, mikor már önerejéből fölemelkedni kezd, mikor akarata mindjobban nyilvánúl, szóval, mikor «öntudatra» ébredez és tudja, látja, hogy ő is számít valamit: akkor a személyek már nem elegendők szórakoztatására, az anyatej, az étel, a táplálék nem elégítik ki igényeit, a dajka danáján kívül kell neki valami, a mivel foglalkozzék, a min zsarnoki hatalmát éreztesse, a mi fölött kizárólag ő legyen az úr.

És itt kezdődik a játék-ipar szerepe a gyermekeknél.

A gyermekek iránt való szeretet fejlődését, a kisdedek foglalkoztatásának és nevelésének terén mutatkozó óriási haladást semmi sem bizonyíthatja jobban, mint a gyermekjáték-ipar óriási fejlődése.

Ha visszagondolunk a mi gyermekkorunkra, főleg azok, kik e boldog kort a falu csöndes egyszerűségében töltöttük, mindnyájan lelki szemeink elé idézhetjük apró, szerény, primitiv játékainkat, melyeket többnyire testvéreink, vagy szüleink készítettek. Nagyritkán akadt egy bolti paripa, fegyver, bábú sat., a mi már eseményszámba ment még a jobbmódúak gyermekszobáiban is. Fölcseperedve a tágas udvaron, mezőn-erdőn magunk csináltuk

játékainkat, egymást kergetve, utánozva a nagyokat s eljátszva a gyermekmesék egy-egy érdekesebb, rémesebb jelenetét.

De a nagyvárosok zajos és úri világában is szerényebb volt a gyermekek chablonszerű játeka. A maihoz hasonló tökéletes és sokféle játékszereknek híre sem volt, a beszélő babáról nem is álmodtunk; ma azonban a gyermekjáték-ipar sokoldalúsága, a formák tökéletessége, a színek változatossága, a mozgó, beszélő, szaladó s figurázó játékok minden fajtája a kirakatokból is eléggé ismeretesek. A gyermekjáték-ipar ma valóságos világipar, készítményei a legnevezetesebb kiviteli czikkek közé tartoznak. Számtalan ügyes mechanikusnak ma kizárólag az a hivatása, hogy éjjel-nappal azon törje a fejét: milyen ujdonságot lehetne szerkeszteni, melynek különössége meghódítsa a gyermekeik foglalkoztatásával oly sokat törődő szülők világát. Csak nemrég olvastunk egy megható rajzot, mely egy ily konstruktőrnek szomoru végét, megtébolyodását irta le. Ezek a konstruktőrök napokat töltenek a gyermekek szobáiban, behatóan tanulmányozzák azok értelmi világát, kedélyét, hajlamát, rokon- és ellenszenveit. A gyermekszobákból merítik eszméiket és ezek megvalósításában csodákat művelnek. És milyen hálás ez a foglalkozás, mennyi boldogságnak a megteremtője! Ezt is csak az tudja, a ki a gyermekek körül forgolódik s néha titokban is megfigyeli azok foglalkozását a legkülömbözőbb játékszerekkel. A legremekebb gyermekjáték-utánzatokat látjuk a «Coppélia» és a «Babatündér» czímű balletekben s kinek ne okozna örömöt, mikor az apróságok gaudiumát élvezi, főleg ez utóbbi ballet előadása alatt.

A játékipar bölcsője Nürnberg s szükebb értelemben vett hazája Németország és Francziaország. Tágabb értelemben véve az egész világ a hazája, mert a rendkívüli nagy export elviszi e csecse-becséket a föld minden zugába. Nürnberg gyermekjátékai évszázadok óta ismeretesek az egész világban. A finomabb tárgyakban újabb időben Stuttgart és Berlin műhelyei versenyeznek Nürnberggel. Középfinom árúkat a thüringiai Sonnenberg állít elő, míg a közönséges árúk gyártásának számos ismert központja van, főleg a szász Érczhegység egyes városkáiban és ezek környé-

kén. Maga Németország évenkint 400.000 m.-mázsa gyermekjátékot produkál 30—36 millió márka értékben.

Még ennél is többre rúg azonban Francziaország játék-iparának termelése, mely a jobb években a 60 milló frankot is megközelíti. Pedig Francziaországban mennyiségileg nem termelnek annyit, mint Németországban, de a minőség szempontjából a franczia árú fölötte áll a németnek. Különösen a mi a luxus-árúkat illeti, a franczia játék és főleg a franczia baba páratlan az egész világon.

Csak egy pillanatra kívánok itt megállapodni, hogy a párisi világkiállítás gyermekjáték-iparáról szóljak. A mit itt lát az ember, az fölülmúlja minden képzeletét. A «Babatündér» ballet valóságos szatócsbolt a párisi kiállítás gyermekjáték-osztálya mellett.

A mit ízlés, fantázia és fényűzés együttesen termelni képesek, az mind együvé van itt hordva. A mizántróp, a beteg ember, ha idevetődik, földerűl szíve-lelke. A leggyönyörűbb baba-arczok és pedig az 1—2 évestől kezdve a 10—12 évesig, a kedvességnek minden képzelhető poziturájában, az arcznak minden jellemző kifejezésével, sírva, nevetve, pityeregve, mosolyogva, a legfinomabb és legdivatosabb öltözetekben sat. sat., mind együtt látható itt oly vonzóan megtestesítve, hogy a szemlélőnek lába szinte gyökeret ver, szive hangosabban dobog, lelke pedig boldogságba olvad.

Itt van például egy 4—5 éves aranyos bébé, ki fejét ropogó piros cseresznyével díszítette föl. Egy pajkos játszótársa, egy 5—6 éves fiúcska csodálja szépségét, és — nem tudva ellentállani az ingernek, — a bébé füléről lecseni a cseresznyét és mohó élvezettel fogyasztja el. Az így megrabolt apróság e váratlan merénylet fölött elpityeredik . . . Ez a sujet-je a képnek, melynek megkapó báját csak az méltányolja, a ki e gyermekalakok exquisit takarosságát, arczuk élethű kifejezését látta.

Egy másik jelenet egy nagyobbacska fiút mutat, ki — valószínűleg a tilosban — egy almafára kapaszkodva élvezi a tiltott gyümölcsöt s már jóllakott, mire észreveszi, hogy vadonatúj bársonykabátját a fa egy kiálló ága végig hasitotta. Tessék elképzelni

azt a megdöbbenést, melyet e fölfedezés — a következményekre gondoló tacskó arczán visszatükröztet.

Vannak még figurális csoportok, melyek egy-egy idylli szerelmi jelenetet, egy-egy jelenetet a tánczpróbáról, sat. örökítenek meg s melyeknek harmónikus bája meghódítja és földeríti a legfásultabb lelkeket is.

Mindezek azonban csak egy-két alakot ölelnek föl. A játékipar azonban körébe vonta immár egész jeleneteknek, egész akczióknak megvalósítását s a mit e nemben ez ipar produkál, annak úgyszólván kulminácziójáť mutatja, ugyancsak a párisi kiállítás most említett osztályában egy tűzoltói csoport jelenítése.

Egy négyemeletes égő házat látunk magunk előtt, melyet a tűzoltók oltanak. A gépezetet csak föl kell húzni s látjuk a mint több száz tűzoltó a házba — különböző emeletek ablakaihoz támasztott létrákon behatolnak, csákánynyal, tömlővel és szivattyúval dolgoznak, látjuk a szivattyús-szekereket járni-kelni, sebesülteket fektetnek az udvar pázsitjára, emberek ugrálnak a mentőponyvákba, rendőrök parancsolgatnak, sat. sat. Szóval egy teljes tűzoltási proczessus — tűz, füst és víz nélkül, de oly exakt kivitelben, oly praeczizióval végrehajtva, hogy bizony sok kisebb község tűzoltója tanulhatna e jelenet alapos megfigyeléséből.

És e féle nagyobbszerű gyermekjátékok nagy változatban láthatók a párisi kiállításon. De ma már nem is kell oly messzire mennünk. Akármely elsőrangú játék-boltba megyünk, a szebbnélszebb, meglepő, ügyes és drága dolgok egész kaleidoskopszerű változata terül elénk, csak legyen pénzünk, a mivel a gyermekek örömeit megfizetni győzzük.

De nem! Ne költsünk túlságosan a gyermekjátékokra. Ezek a luxus-játékok nem a polgári család gyermekszobájába való. Az arisztokraczianak vannak azok szánva, mely különbséget tesz gyermekeinél ételben, italban, ruházatban, tehát a gyermekjátékban is.

A fődolog, főleg ha a kisebb gyermekeknek szerezzük be a játékokat, az legyen, hogy olyan tárgyakat vásároljunk, melyek a gyermekek értelmét és kedélyét foglalkoztatni tudják.

Hiszen a szülőkön és a közelebbi rokonokon kívül a gyermekjáték az, mely a gyerek kedélyét, értelmét foglalkoztatja, úgyszólván dolgot ad neki. A szeretetet, mely a gyermekkel veleszületik, ezt először is a holt játékokba ülteti át. Bábuját dédelgeti a kis leány, reá ruházza szeretetét, figyelmét és gyöngédségét s így e szórakoztató eszközök is valóságos *nevelő* hatással vannak a kisdedekre. Ezért kell a játékoknál oly kiváló figyelmet fordítani a formára, a kifejezésre, az ízlésre, hogy a gyermek már játszva s öntudatlanul fejleszsze és nevelje érzékét a szép, jó, tökéletes iránt.

A ki tehát gyermekeinek apró játéktárgyakat vesz ajándékul, jó ízléssel és pedagógiai tapintattal válassza meg ezeket s ne feledje, hogy ez eszközök nemcsak szórakoztató hatással bírnak, hanem, hogy a szemléleti oktatás útján fejlesztik a gyermekben az esztetikai ízlést is.

E szempontból szinte fájlalnunk kell, hogy az alsó néposztályok gyermekeinek szánt legolcsóbb játékszerek még ma is oly primitivek és esetlenek.

Pedig a mint újabb időben ügyelni kezdünk arra, hogy e játékszerek ne legyenek mérges festékkel befestve — külföldi törvények erre nézve óriási bírságokat szabnak — épúgy arra is kellene ügyelnünk, hogy e játékszerek formája ne mérgezze meg a gyermekek esztetikai ízlését.

És e tekintetben nálunk még nagyon sok a tenni való.

*

A gyermekjáték-ipar hazánkban még nagyon fiatal. Tíz év előtt kezdtünk először komolyabban ez iparág nagyobbmérvű fölkarolásával foglalkozni.

A statisztika vezetett bennünket arra a tudatra, hogy az importált czikkek között a gyermekjátékipar meglehetős nagy tétellel szerepel.

A régebbi adatok nincsenek kéznél, de az ujabb adatok szerint a gyermekjáték-ipar különböző czikkeiért, mint az árúforgalmi statisztika bizonyítja, az 1887-ik évben netto 1,893.000 frt adatott

ki a külföldnek. De ez a szám nem tökéletes, mert ebben csak az apró árúk szerint kezelt játékok vannak. Ha azonban a bádog- és fém-iparból, továbbá kautschukból és guthaperchából készített gyermekjátékokat hozzáveszszük, — melyek más rovatban s nem speczializálva vannak kimutatva, bátran föltehetjük, hogy gyermekjátékokért a külföldnek évenkint 3 millió forinttal adózunk.

Ez adatok bírták rá az államot, hogy akkor, mikor a házi ipar külömböző ágainak tanműhelyek fölállítása útján való meghonosításával foglalkozott, a gyermekjáték-iparra is kiterjeszsze figyelmét, mert ez iparág a magánvállalkozás által meglehetősen mellőztetett.

Az 1879-ik év április havában nyílt meg nálunk az első gyermekjáték-készítő tanműhely Bánffi-Hunyadon. Avatott külföldi mestert aquirált a szakminiszterium ez intézet élére s a kezdet szép sikerrel kecsegtetett. De bár az állam ezrekre menő szubvenczióval látta el e kezdeményezését, a siker nem volt arányban az elért eredménynyel. A tanműhely ezreket nyelt el, hozzávetőleges számítás szerint mintegy 60.000 frtot; a haladás elég szép volt, a tanműhely — mint az 1885-iki országos kiállítás is bizonyította — szép és tetsző tárgyakat állított elő, de az egyes tárgyak kétszer-háromszor annyiba kerültek az államnak, mint a mennyiért el lehetett volna azokat árusítani. Egy szerencsétlen minisztérváltozás a házi ipari tanműhelyek redukczióját vitte keresztül. A nagy áldozatokkal létesített alkotások fele eltünt a föld színéről s ezek között volt a bánffi-hunyadi gyermekjáték-készítő tanműhely.

A tanműhely azonban csak színt változtatott; annak igazgatója Nagy-Szebenben telepedett le, az ottani polgári iskolával kapcsolatban folytatta a gyermekjáték-készítést. Hogy mily eredménynyel, azt megmutatja e kiállítás, melynek tárgyai között elismerést érdemelnek a nagy-szebeni polgári iskolával kapcsolatos tanműhely készítményei, melyek jobbára az erdélyi speciális népéletre támaszkodnak. Élethű alakok tárulnak szemeink elé, melyek mint házi ipari készítmények megállják a kritikát, habár a tömegtermelés még nem elég nagy s az árak sem elég olcsók.

Az állam erkölcsi és anyagi támogatása mellett — sokkal

szerencsésebb auspiciumok között — kezdte meg működését a bártfai gyermekjáték-készítő tanmühely, melynek készítményei nemcsak kitünő minőségüknél, hanem olcsóságuknál fogva is teljesen a versenyképesség színvonalán állanak, mit kiállításunk is élénken bizonyít, a hol e czég tárgyai tetszettek és szép kelendőségnek örvendtek. Úgy e vállalatnál, mint egy másik újpesti magánvállalkozásnál is az a baj, hogy kevés a munkaerő, még kevesebb a befektetett tőke. A készítők túladnak készítményeiken, de nagyobbszabású konkurrenciáról mindaddig nem lehet szó, míg e kezdeményezések nem alakúlnak át tőkeerős vállalatokká. Ugyanez áll a pjerg-szélaknai tanműhelyre nézve, melynek készítményei eléggé megütik a közepes színvonalat, hiszen csak középmennyiségű árú termelésére fektetik a súlyt; de a külföldi árúknak veszedelmes konkurrenciát még távolról sem okoznak. Egy lelkes ügybarát lelkes, odaadó buzgólkodásának köszönhető az is, mit e tanműhely eddig fölmutathat. És az eredmény teljes elismerést érdemel, mert itt a tárgyak szemléleti hatására van a fősúly helyezve s az előállított tárgyak olcsóságához képest nemcsak elég szépek, de tartósak is, tehát leginkább a köznép fogyasztására vannak szánva.

Ha a gyermekjáték-készítés terén nagyobb eredményeket óhajtanánk elérni, múlhatatlanul szükséges volna a most nevezett négy intézetet a kisérletezés stádiumából kiemelni, kisebb társaságokká átalakítani, kellő tőkével ellátni s elegendő munkaerőt bevonni.

Ez úton remélhető volna, hogy az iparág kellő lendületnek indúl s az óriásinak nevezhető importot lassankint kellőleg redukálja. De az ily vállalkozásnál is figyelemmel kellene lenni első sorban arra, hogy ne a jövedelmezőség legyen az első szempont, hanem az, hogy a mit e tanműhelyek és vállalatok produkálnak, az esztetikai és pedagogiai szempontból is megállja a kritikát.

Ezenfölül a fadús vidékeken egy külön tanmühelynek kizárólag a legalsóbb néposztályok igényeihez és szükségleteihez mért tanműhelyt kellene létesíteni, mely az úgynevezett krajczáros tárgyak készítésével foglalkozván, a játékipar nevelő hatását átvinni volna hivatva a nép legszegényebb rétegei közé.

Ha e tanműhelyek termelőképessége évről-évre emeltetnék, ha odáig juthatunk, hogy azok nemcsak megrendelésre, hanem — nagy mennyiségben — raktárra is dolgozhatnának, akkor karácsony előtt minden nagyobb hazai városban gyönyörű vándorkiállításokat lehetne rendezni e tárgyakból s a nép hazafias készséggel karolná föl e tanműhelyek készítményeit és százezrekkel jutalmazná a hazai munkát és szorgalmat. Mert, ki ne tudná, hogy a töméntelen karácsonyi ajándékoknál rendszerint azt veszszük, a mi kezünk ügyébe esik. A legtöbb esetben nem a minőségre fektetjük a fősúlyt, hanem arra, hogy lerójuk a szeretet kötelességét a kisdedek iránt s a vásárlók túlnyomó nagy része boldog volna, ha az a tudat melegítené, hogy a Jézuska ajándékainak beszerzése alkalmával egy pár szegény bányász- vagy parasztfiúnak keze munkáját jutalmazta, tehát kétszeresen gyakorolta a jót.

És ehez egy kis vállalkozási kedv mellett csak kellő kereskedelmi szellem kellene. E tekintetben rendkívül sokat tanulhatunk a nürnbergiektől, a hol a játék-készítéssel foglalkozók csak termelnek, az eladásra nincs gondjuk. Elvégzi azt helyettök a közvetítő, úgy a mint ott nevezik: a factor. A játék-kereskedők nagy részének nincs műhelyük, csak raktáruk és irodájuk. A mint a megrendelést kapják, úgy adják azt tovább s csekély perczentuális haszon mellett hozzák forgalomba a sok száz háziiparszerűleg foglalkozó család készítményeit.

Nagy erkölcsi eredménye volna közelgő kiállításunknak, ha e tekintetben némi kezdeményezés indúlna ki belőle, mert, hogy szép és figyelemreméltó tárgyakat állítanak elő a játék-iparban is, azt bebizonyítottam.

Ez eredményt azonban nagyban előmozdíthatja maga a közönség, ha vásárlásai közben a kereskedőtől hazai árút kér.

Kísértsük meg tehát e téren is a hazafiságot; kárunk semmi esetre sem lehet belőle, de nem lehetetlen, hogy egy virágzó, fejlődőképes magyar gyermekjáték-iparnak veti meg alapjait.

Budapest. Gelléri Mór.

SZERENCSÉS GYÓGYULÁS.

(Egy nevelőnő naplójából.)

Tíz órai út után, mely idő alatt ugyanannyi év keserű és édes emlékei repültenek el lelki szemeim előtt, megérkeztem végre rendeltetésem helyére.

Szemem előtt egy dombon épült ősrégi kastélyhoz hasonló lak, ennek bejáratánál egy itt-ott már megrongált fakerítéssel körülvett, jókora kiterjedésű fűterület állott, közepén hársfasorral, melynek jóltevő üde zöldjét csak közvetlen a lépcsők előtt szakítá meg egy-két virágágy rikító színe. A ház falai, ablakai, tetőzete és a két kőoszlop, melyek úgy látszik, mintha az alacsony, és nehézkes emelet egyedüli támaszát képeznék, valamint a ház mögött elterülő fenyvesek és bükkösök törzsei nem a mai kor alkotásai és teremtményei. Sok év telhetett el azóta, hogy a család őse megalapítá a család otthonát, mely ime most talán hosszú időre nekem is otthonom leszen. Hej! azóta beh sokszor kondulhattak meg a falu harangjai a család öröm- és gyászünnepét hirdetve! Hány mennyasszonyt fogadhattak be és bocsáthattak el örömkönynyel, hány koporsót kisérhettek a sírba s hányszor enyhíté az elhunytak által okozott fájdalmat bölcsőben ringó kicsiny csemete.

Ilyen gondolatok kergetődztek agyamban azon rövid pár pillanat alatt, míg a kocsi velem a bejárat elé kanyarodott. Élénk képzeletem a tájképet kiegészítve, hirtelen a ház elé varázsolta ama szeszélyein és szenvedélyein uralkodni nem tudó öngyilkos nő, leendő növendékem anyja alakját, ki végzetes tette által férjét az élő halottak közé, egyetlen gyermekét pedig gyengéden szerető nagyszülők, de gyenge nevelői kezek közé sodorta.

Álomhoz lhasonó tünedezésemből élénk gyermekhahota és erős kutyaugatás ébresztett. S mialatt felemelkedve ülőhelyemről Lafontaine ismert szavait mormogám: «Les enfants sont sans pitié», hirtelen feltárul előttem a rácskapú, mely e sötét gondolatok után, mint a pokol és mennyország válaszfala tűnt fel előttem, midőn a mögötte álló gyönyörű gyermeket megpillantám. Napsugár haja, tenger tükre homloka, vulkán tüze szeme, hajnalpír orczái, fakadó rózsa ajka s felhőröpte mozgása. Balga gyermekhez hasonlóan benne véltem látni hirtelen ama hidat, mely összeköti földdel a menny kapuját. Kedvem lett volna felkiáltani:

«Szép aranyhíd, szép szivárvány,
Én szerelmem, bármi vagy,
. . . . . .
Oh! ne hagyj el, oh maradj!»

Azonban kis tanítványom, mert kétségkívül ő volt e gyönyörű tünemény, mint hullócsillag tűnt el előttem a messzeségben.

Egy elkeseredett öreg úr e látványnál elhangzó Isten káromló végszava, egy kétségbeesett tisztes matrona könyei, a cselédség gúnyos mosolya csakhamar a földre terítettek. Nem is telt el sok idő s új helyzetemmel, úgy a hogy megismerkedtem. Elég erre megjegyeznem, hogy podgyászom rendbehozatalánál ott segített jobban mondva, ott állott a mindent tudó dada, kinek türelemmel végighallgatott művészi előadásából, ha egyebet nem is, de annyit nyertem, hogy megtudtam, milyen körmönfont, (talán valahol a dajkák pedagogiájában előforduló vagy khinai iskolában használt) fegyelmi és büntetési eszközök alkalmazása maradt hatás nélkül, a franczia vérű anyára ütő szerencsétlen gyermeknél, kiről még a nem rég eltávozott bonne is mondta, hogy: «A milyen fényes a szeme, oly sötét a lelke».

Már elrendezkedtem, de az eltűnt kis leány még nem került elő s én alig tudtam a nagyszülők megható, bár némileg gyerekes aggodalmait eloszlatni, a gyermeket fürkésző hajszát pedig beszüntetni. Később magam is beláttam, hogy az aggodalom jogosult

volt, mert sötét este lett, midőn gonddal és felelőséggel terhelt szívvel szobámba vonulva, gyermeklépteket hallottam. Helyemről nem mozdulva, csöndesen figyeltem. Nem csalódtam. Leona volt, kis tanítványom, ki könyeivel áztatva Tyrast, érzékeny és gyöngéd szavakkal bucsút vett egyedüli játszótársától, legjobb barátjától s még mindig halkan zokogva, csendesen felkereste a gyermek lelki fájdalmát mindig enyhítő nyugvóágyat, hol rövid idő mulva könyes arczát mosolyra derítette egy boldog álom. Ime egy rövid jelenet s halomra döntve eddig szőtt tervem. Gyakran hallám, hogy a nevelőt sokszor a véletlen vezeti. Most már magam is tapasztaltam e mondás igaz voltát. Nyugtalanul tértem éji pihenőmre, míg végre gondolataim nyomasztó tömkelegéből Sokrates ama szavai világítottak elém: «Hogyan tanítsam, mikor nem szeret engem?!»

Ez adott irányt, melyen haladni óhajtottam.

A csendes éjjeli pihenésből a pásztor kürtje ébresztett. Megfürődve napsugárban, üde légben, a testi jóléttel önkényt járó derült mosolylyal közelítém meg kis növendékem ágyát, hogy álomvilágából csókjaimmal ébreszszem. Gyengén nyíló szemei mind nagyobbra, kerekebbre tágultak, mikor az aranyhaját simító alakban — szavai szerint — leendő börtönőrét látta maga előtt. S mintha a rejtély megfejtését hallani óhajtaná, megszólaltak ajkai: «Ugy-e, elmehetek ma is a rétre lepkézni, az erdőbe mókust lesni, a fehérpataki malomhoz pisztrángot nézni?» S Leona mókusai aligha vidámabban ugranak, mint a hogy tette ő maga szavaim hallatára: «Megyünk, kedvesem». Madarak csicsergése nem kedvesebb, mint a gyermek ártatlan csevegése. «Tegnap nyilt ki a pünkösdi rózsa, — a sárga baraczk már mind érett, — a szegény «Szálit» — kedvencz tyúkját — le kellett vágni, — Piroséknál öt kis házinyúl van» stb. stb. s e közben oly ügyesen folyt az öltözködés munkája, hogy segítségem fölöslegesnek bizonyult. A nagymamától kapott kék szalag is ott díszlett már selyemhaján, midőn kezemet imára kulcsolva, Leona derűje hirtelen borúra változott. «Nem, nem imádkozom, nem tudok, nem akarok imádkozni s nem is fogok soha imádkozni!» Haragja a hegyről gördülő lavina sebes-

ségével növekedett, melynek erejét lábacskájának toppantásával igyekezett kifejezni. Közel voltam hozzá, hogy mindent elrontsak. Sokat gyakorlott önuralmam azonban most is győzedelmeskedett s meglepetésemet leküzdve, nyugodtan fordultam hozzá: «Hát nem szereti kedvesem, a jó Istent, hogy nem akar imádkozni?» «Nem, nem szeretem» s most megeredt a könyzápor, «nem szeretem, hogy is szeretném, mikor miatta zártak be annyiszor a szobába, űztek el annyiszor az asztaltól, mert elhibáztam imáját!» «Nem szeretni Istent, az sem nem szép, sem nem jó dolog,» felelém. «De ha már nem akar imádkozni, én nem erőltetem; menjünk reggelizni.»

Alig egy fél óra mulva ott lehetett látni a virágos réten egy kis karaván; Tyras elől, Leona körülöttem futkosott. «Mily gyönyörű pipacs! Oh benne ül egy méhecske! És milyen fényes gyöngyök vannak rajta! Milyen szép, nézze csak, kedves Ágnes néni!» «Biz' ez nagyon szép. Hát tudja-e, édes Leonám, ki adja nekünk azt a szép pipacsot, a pipacsra a harmatcseppet, mely szemünket annyira gyönyörködteti? Ki élteti a kis méhecskét, mely ellát bennünket az édes mézzel? Nem?! Lám kedvesem, nem más, mint a jó Isten.» Beszélgetésünk e fonalán haladva, mire visszatértünk — természetesen azon igéret mellett, hogy sétánkat délután folytatjuk — Leonám már tudta, hogy a rét illatos virágai s lepkéi, az erdő s madarai, a csörgő patak, a kék ég, a ragyogó csillagok s napsugár, mind Isten jóságának adományai.

Néhány napon át délelőtt, délután ismételtünk e sétákat, mialatt Leonát mindinkább sikerült az engedelmességnek s a munkának megnyernem. Minden alkalmat felhasználtam, hogy előtte Isten jóságáról beszéljek, de imádkozásról többé nem volt szó közöttünk. Egy napon, épen midőn a Leonát oly nagy mértékben boldogító délutáni sétára készülénk, szobánk homályát hirtelen villám s csendjét mennydörgés zavarta meg. Harczra keltek a természet elemei: a lágy szellő, most szélvész, hadüzenet; a levelek, füvek suhogása harczi riadó; a porfelleg ágyú füstje, szikrái a villám s moraja a mennydörgés. Szörnyű zaj! Leütött a villám. Mindnyájan elnémultunk a természeti erőkkel szemben

érzett kicsinységünk és tehetetlenségünk érzetében, csak Leona kiáltott fel: «Ágnes néni, ezt is a jó Isten csinálja?» «Ezt is,» felelém röviden, más kérdést lesve. Leona azonban hallgat s elgondolkozva nézi a megeredő záport — mint szerettem volna tudni, min töri kis fejecskéjét, — míg végre az esőcseppek egyhangú, tartós kopogása Leonát, az ablakdeszkára támaszkodva, álomba ringatta.

Lecsillapult már az égi háború, a szakadó zápor csöndes, tartósnak igérkező esőre változott, midőn Leona felébred s mint a ki kötelességet mulasztott, ijedezve felugrik s e szavakkal sietve felém fordul: «Ágnes néni kérem, gyerünk hát a rétre!» «Nem lehet, édesem, hisz esik az eső!» «Ah! még mindig esik? Hát mikor megyünk megint?» «Majd ha megint szép idő lesz.» «De hát mikor fog már elállni az a csunya eső?» «Majd ha a jó Isten akarja.» Leona elégedetlen. Eleinte duzzog, morog, aztán leül és hallgat. Jó idő telt el, mialatt munkás kezem sebességét nem annyira a szorgalom, mint inkább fokozódó nyugtalanságom okozta. De ime, megszólal. «Ágnes néni, hát igazán adhatja a jó Isten a szép időt?» «Isten mindent megadhat és meg is ad, ha kérjük, kedvesem.» Ujra síri csend. Tekintetem hol munkám, hol Leona felé irányul. Mereven maga elé néz soká, soká. Feláll, ah! most, gondolám. De nem, újra leül. Most ismét feláll — állva marad — egy lépést tesz előre — végre elindul s egy pár elszánt lépés után hirtelen előttem terem. «Ágnes néni kérem, imádkozunk!» S imádkoztunk. Kezecskéit kulcsolt kezeim közé téve, fejemet térdeplő alakja fölé hajtva, imádkoztunk csendesen, ájtatosan. Leona először imádkozott félelem és kényszer nélkül s a miatyánkot hiba nélkül mondotta végig. «Ágnes néni!» kiáltott fel az ima végeztével, «én tudok imádkozni; ezentúl mindig imával kérek a jó Istentől mindent s imával köszönöm meg!» «Amen!» mondák a jó nagyszülők s egy elröppenő sóhaj megkönnyíté bánatos keblöket.

Ez alatt az ég is kiderült s én hálát adva Istenemnek, hogy czélomat elérni, növendékemet imára tanítani megsegített, vidor lélekkel indultam szándékolt mezei sétánkra.

Ujpest. Gallauner Luiza.

A MÁRIA DOROTHEA EGYESÜLET FÜRDŐKEDVEZMÉNYEI.

A Mária Dorothea egyesület ez év tavaszán folyamodott hazánk nevezetesebb fürdőinek tulajdonosaihoz kedvezményekért s az eddig beérkezetteket alább közöljük.

Az egyesületnek azonban *saját felszerelt villája van* **Czemétén,** Sárosmegyében, hol naponkint 1 frt helyett 50 krért kapható szoba, a fürdő után 25%, étkezésnél 10% és a gyógydíjnál 50% engedmény.

E fürdőhely nemcsak olcsósága miatt ajánlható a tanítással s neveléssel foglalkozó nőknek üdülésül, hanem klimatikus viszonyai miatt is. A tenger szine fölött 374 méternyire fekszik, 80 éves fenyves erdő közepén; forrásokban gazdag; vize nagyon szénsavasdús földes vasas savanyúvíz. A hőmérséklet átlaga nyáron 19° C s az éghajlat különösen gyógyító hatással van azoknál, kik *idült váltólázban* szenvednek; az ásványforrás megadja a javulásra és gyógyulásra szükséges tényezőket és feltételeket a *vér- és vérkészítő szervek* bajaiban, a *gyomor- és bélbántalmakban,* de kivált a *női betegségeknél.*

A vendéglő megbízható kezekben van, s olcsó, az ételt házhoz is lehet hordatni. Lehet étkezni à la carte és table d'hôte. A társas ebéd ára (három tál étel) személyenkint az étteremben 75 kr.

A fürdő orvosa Mosánszky Titusz dr.

Vasut-, pósta- és távirda állomás *Eperjes,* a fürdőtől 7 kilométer (¾ óra) távolságban. Közlekedni lehet Eperjesről Czemétére reggel 8 órakor s délután 2 órakor; Czemétéről Eperjesre délelőtt 11 órakor, este 7—8 órakor társaskocsin, vagy fogaton. Erre és más tudni valókra készséggel ad bővebb felvilágosítást Schmidt Károly fürdőigazgató.

A vendégek rendelkezésére zongora is van; a kik pedig kevés fáradsággal kirándulni óhajtanak, e gyönyörű vidéken bőven van alkalom.

Egyesületünk villájára való felügyeletet Ridarcsik Gábor egyesületünk választmányi tagja vállalta magára, ki Eperjesen lakik s a fürdőzők kívánságait lehetőleg kedvezően intézi el.

Ezennel felhívjuk tehát egyesületünk tagjait, kik ez olcsó gyógy-

helyet akarják fölkeresni a szünidőben sziveskedjenek szándékukat bejelenteni egyesületünk titkáránál, Radnai Jenőné tanítónőnél Budapesten IX. ker. Pipa-utcza 33. sz. a.

Gánóczon (Szepes megyében, földes hévvíz, fürdőhely klimatikus gyógyhely) *1 tag* kaphat az egész idényben (vagy *2 tag*, egyik a másik után) ingyen lakást és fürdőt; ezenkívül *több tag* kaphat olcsó szobát; elengedik valamennyinek a gyógy- és zenedíjakat. Egy tag folyamodott.

Visk-Várhegyen (Máramaros megyében, klimatikus gyógyhely, hidegvízgyógyintézet) *2 tag* kaphat az egész idényben ingyen szobát ágynemü nélkül, ingyen fürdőt; elengedik a gyógy- és zenedíjakat; a fürdőbérlő közbenjárása által mérsékelt árú étkezés.

Pöstyénben (Nyitra megyében, kénes hévvíz) *3 tag* kaphat az egész idényben mérsékelt árú étkezést; május 15-étől augusztus 20-ig félárú fürdőt, de a lakás a fürdőbérlőnél veendő; ez időn kívül félárú fürdőt és félárú lakást. — Egy tag már folyamodott.

Marosujváron (Alsófejérmegyében sósfürdő) *2 tag* kaphat az egész idényben ingyen fürdőt.

Balfon (Sopron megyében, kénes fürdő) *3 tag* kaphat az egész idényben ingyen szobát, ingyen fürdőt.

Gyertyánligeten (Kabola-Polyánán, Máramaros megyében, vasasásványvíz, tej-, Kneipp- és Priesnitzkura) *2 tag* kaphat az egész idényben ingyen fürdőt, elengedik a gyógy- és zenedíjakat, nagyon mérsékelt díj a hidegvízintézetben; a főidényben 25% engedményt a szoba árakból, az elő és utóidényben 50% engedményt. — Egy tag folyamodott.

Kácson (Borsodmegyében, klimatikus gyógyhely, akrato-therma fürdők) *több tag* kaphat az egész idényben 25% engedményt a lakás és fürdő árából.

Erzsébet sós fürdőben (Budán) *több tag* kaphat az egész idényben félárú szobát és félárú fürdőt; elengedik a gyógydíjakat. — Egy tag folyamodott.

Hévvizen (Zalamegyében) *1 tag* kaphat 6 hétre ingyen fürdőt, elengedik a gyógydíjat; mérsékelt árú étkezés. — Egy tag folyamodott.

Lipiken (Pozsega megyében, jódfürdő) *több tag* kaphat április, május és augusztus hóban ingyen fürdőt és ivóvizet, mérsékelt árú étkezést; elengedik a gyógydíjakat.

Marillavölgyben (Krassó-Szörény megyében, klimatikus gyógyhely, hidegvíz-gyógyintézet) *2 tag* kaphat május 26-tól julius 1-ig és augusztus 20-tól szeptember 30-ig az élelmezésen kívül az összes árakból 60% engedményt; elengedik a gyógydíjakat.

Borosznón (Zólommegyében, klimatikus gyógyhely, Kneipp kura) *több tag* kaphat az egész idényben ingyen fürdőt.

Szt-Lukács fürdőben (Budán, kénes hévvíz) *minden hónapban más-más tag* kaphat ingyen fürdőt, bármely fajtából. — Egy-egy tag folyamodott e hónapokra: márczius, április, május, junius, augusztus, szeptember.

Balatonfüreden (Zalamegyében) *2 tag* kaphat az egész idényben ingyen fürdőt, május 15-től junius 15-ig és augusztus 20-tól szeptember 15-ig a szobaárakból 50% engedményt; junius 15-től augusztus 20-ig a szobaárakból 30% engedményt, — Egy tag folyamodott.

Feketehegyen (Szepesmegyében) *1 tag* kaphat augusztus elejétől határozatlan időre félárú szobát, ágynemüt, ellátást és fürdőt; elengedik a taksákat. — Egy tag folyamodott.

Bazinban (Pozsonymegyében, vasas fürdő, hidegvízgyógyintézet) *több tag* kaphat május 15-étől junius 20-ig és augusztus 15-től szeptember végéig ingyen fürdőt, a szobák árából 25% engedményt; elengedik a gyógy- és orvosi díjakat; ágynemüről fürdőző gondoskodik.

Bikszádon (Szatmármegyében, égvényes-sóssavanyúvíz) *2 tag* kaphat május 15-től junius 1-ig és julius 1-től szeptember 20-ig félárú szobát és fürdőt; elengedik a gyógydíj felét.

Iglófüreden (Szepesmegyében) *2 tag* kaphat az egész idényben a szoba árakból 10% engedményt; elengedik a gyógy- és zenedíjakat. — Két tag folyamodott.

Meranban (Tirolban) *több tagnak* elengedik a gyógydíjakat.

Rank-Herlány (Abaujmegye) fürdőben *2 tag* kaphat az egész idényben ingyen fürdőt és lakást, felmentik őket a gyógy- és zenedíjak fizetése alól. Egy tag folyamodott.

Buziás (Temesmegye, szénsavas vasas források, hidegvíz gyógyintézet, Kneipp-kura) *több tag* kaphat az egész idényben félárban lakást és fürdőt s a 2. oszt. fürdőidényi illetékből 50 % engedményt.

Herkules-fürdőben (kén- és sóhőforrás) *több tag* kaphat az egész idényben ingyen fürdőt, gyógy- és zenedíjmentességet, úgy azonban, hogy egy időben mindig csak 2 tag 4—6 hétre használhatja föl e kedvezményt.

Palics-fürdőben *egy tag* kaphat ingyen lakást és fürdőt majus 1-től junius 15-ig, vagy augusztus 16-tól szeptember 30-ig. Egy tag folyamodott.

Szent-Lászlópüspöki fürdőben (Biharmegye) *egy tag* kaphat junius, julius és augusztus hónapokban II. oszt. szobát és ingyen fürdőt; *három tag* kaphat u. a. időre ingyen fürdőt.

Margit-sziget (Budapesten, kénes hévvíz) fürdőben *több tag* kaphat félárban lakást és fürdüt.

Felsorolt fürdőkedvezmények elnyerésére a Mária Dorothea egyesületnek csak oly nőtagjai pályázhatnak, kik tanítással vagy neveléssel foglalkoznak. A bélyegtelen kérvények intézendők az egyesület elnökségéhez Budapestre, IX. ker. Pipa-utcza 33. sz. alá, honnan az érdekeltek választ, illetőleg a fürdőigazgatóságnál bemutatandó igazolványt kapnak; ugyanott az egyesület titkára Radnai Jenőné tanítónő készséggel ad bővebb felvilágosítást élőszóval: d. e. 9—12 óra közt, levélben: bármikor.

NŐNEVELÉSI SZEMLE.

Nőipariskola Debreczenben. A nőipariskolák ügye az utóbbi időben pangásnak indult. Épen azért őszinte örömmel üdvözöljük azt a mozgalmat, mely Debreczenben ez ügyben keletkezett. A debreczenben felállítandó nőipariskola a következő tervezet szerint fog létesülni: A «debreczeni jótékony nőegyesület» Péterfia utczai árvaházi épületének utczai részében 3, esetleg 4 tanteremben elhelyezett *nőipariskolát* alapít és tart állandóan fenn.

Ez intézet szerves kapcsolatban nem áll az árvaleány-házzal; de minthogy közösen használandó épület, udvar és kert rendtartása egységes igazgatást igényel: az árvaházat igazgató tanítónő igazgatónői teendőkkel bizatik a nőipariskolában is meg.

A nőipariskola ügyeinek vezetésére külön szakbizottságot alakít a nőegyesület; e bizottságnak állásánál fogva tagjai az egyesületi elnöknők, a titkár, az igazgatónő és a rendes tanitónők; választott tagja pedig 5 nő és 5 nevelésügygyel foglalkozó férfi.

A nőipariskola rendszerint csak betöltött 14 életévvel biró növendékeket vesz föl; kivételes esetekben ifjabb növendék felvétele fölött a szakbizottság határoz. Az előtanulmány rendszerint a felsőbb leányiskola (polgári iskola) 4 osztálya, vagy a felső népiskola 2 osztálya; kivételes esetekben a szakbizottság határoz.

A rendes tanulók teljes tanfolyama 2 munkacsoportban 2 év; a rendkívüli tanulók bármelyik munkáscsoportban egy vagy két évig nyerhetnek oktatást; rövid ideig tartó külön tanfolyamokra bármely művelt, önálló nő is jelentkezhetik.

A teljesen gyakorlati irányú nőiparoktatás a női kézügyesség és ízlés fejlesztését, a háztartás olcsóbbá és czélszerűbbé tételét s a nők munka- és keresetképességének fokozását czélozza.

Az oktatás 2 munkacsoportra oszlik. Mindegyik bevezetést és kiegészítést nyer a rajz és festés gyakorlati szakirányú tanításában. Az első munkacsoport a vegyes női kézimunkákat körülbelül következő sorozattal tanítja: horgolás, kötés; csomózás, hálózás, reczézés; keresztöltés, Holbein-öltés, bécsi, velenczei, mór, kalotaszegi öltések; kivarrások különféle anyagra; keretmunka kendők és gallérok készítésére; point lace munka, melylyel csipkéket és betéteket készítnek; fehér és színes hímzés vászonra, selyemre stb.; fejdísz és egyéb pipereczikkek összeállítása.

A második munkacsoport tananyaga: fehérnemű szabás és varrás;

varró- és egyéb női munka-gépek kezelése; gomblyuk-varrás; csokor- és nyakkendővarrás, keztyűvarrás és kivarrás, s több efféle.

Az időközönként (leginkább a nyári nagy szünidőben) rendezendő rövidebb külön tanfolyamok a különféle, legtöbbnyire rövid éltű divat által felkapott női díszmunkák betanítására s gyakorlására szolgálnak; pl. különféle rajzok és mintázások, fa- és legyező-festés, levélpapir-festés, majolika- és üveg-festés, fű-festés, permetező munkák, bőrmetszés és egyéb bőrdíszmunkák, művirág-készítés, filigran munkácskák, fényképezés, stb.

Végbizonyítványt csak a mindkét munkacsoport egy-egy évfolyamát bevégzett rendes növendékek kapnak. A rendkívüli növendékek bármelyik munkacsoportban 1 vagy 2 évfolyamon át foglalkozván, megfelelő bizonyítványnyal bocsáttatnak el. A külön tanfolyamok látogatói kívánatra igazolványt nyernek tanulmányaikról.

Az összes növendékek az esetről-esetre adandó utasításhoz képest vagy saját anyagukból maguk részére dolgoznak, vagy az intézet által adott anyagot dolgozzák fel, de ekkor a munkát az intézet saját javára értékesíti. (A külön tanfolyamok látogatói munkaanyagról maguk gondoskodnak.) A munkaanyagok lehetőleg csak egy-két helybeli üzletben szereztetnek be, a mely üzlet egyszersmind bizományba veszi az intézet és növendékek (esetleg a látogatók) eladásra szánt munkáit. Az eladási ár 10%-a a növendékek czikkei után az intézet javára számíttatik le; viszont az intézet a saját czikkei árából nyerendő tiszta haszonhoz képest 20—30%-ot engedélyezhet a növendékeknek.

A tandíj évenként 50 korona, mely két részletben fizethető, de egész évre kötelezett még az intézetnek netán évközben elhagyása esetén is. Beiratási díj egyszer-mindenkorra 10 korona. A külön tanfolyamokon beiratási díj nincs, a tandíj pedig esetről-esetre állapíttatik meg. A csak második munkacsoportba lépő rendkívüli növendékek tartoznak még külön 10—10 korona géphasználási díjat fizetnek.

A rendes és rendkívüli növendékek a felsorolt munkacsoportbeli foglalkozások mellett a téli hónapokban korcsolya- és tornagyakorlatokban, meg szobakertészetben, máskor konyha- és díszkertészetben nyernek oktatást. Hetenként egy délelőtt pedig háztartási gyakorlatban és főzéstanulásban részesülnek az árvaháznál, mely czélból időnként egy-egy szakács vagy czukrász fogadtatik pár óraadásra föl; másrészt pedig gondoskodás történik a felől is, hogy a csipke- és egyéb finom mosás- és vasalásban kellő gyakorlati utmutatásokat nyerjenek a tanulók.

A szorgalomidő szeptember elejétől junius végéig tart. Az oktatás hétfőn—pénteken d. e. 8—10, 10½—12 óráig, d. u. 2—4, ápr.—jún. hónapokban 2—5 óráig tart. Szombaton és vasárnap csak a nem kötelező külön tanfolyamokon és a háztartásban, főzésben stb. van az önként megjelenőkkel oktatás. A 10 órai szünetkor ozsonnálás ideje levén, az intézet gondoskodik legjutányosb ozsonna (pl. vajaskenyér, gyümölcs) kiszolgáltatásáról; valamint igen jutányos egyszerű ebédet is ad azoknak, kik délben nem akarnak haza menni.

A tanév végén 3—5 napig munkakiállítás rendeztetik, belépti díj nélkül az eladó tárgyak szabott áron vásárolhatásával. Időnként pedig tombolajátékot rendez a szakbizottság, a nyereménytárgyak fő részét az

intézeti kézimunkák képezvén. Az intézet jövedelmét gyarapíthatja még a sz. kir. várostól évenként nyerendő nagyobb állandó segély, a kereskedelmi és iparkamarának évenkénti segélye és az évenként egyszer e czélra indítandó gyüjtés.

Az első felszerelés mintegy 500—600 frt költséget okozna. Az évi szükséglet 1800 frttal, a fedezet 2025 frttal irányozható elő; így az első berendezés költségei három év alatt nyernének a rendes bevételekből fedezetet.

*

Tornatanítás a soproni felsőbb leányiskolában. A következő kis közleményt, melyhez hasonlókat a tanítás minden ágára vonatkozólag köszönettel veszünk a különböző iskoláknál munkálkodó ügybarátainktól, a «Herkules» czímű sportlapból veszszük át, melynek szerkesztősége az iskolai egészségügyet és torna oktatást érdeklődő figyelemmel kiséri és fejleszteni törekszik:

«Bár az intézetnek 1885—86. évben készült új épületében külön tornahelyiségünk van, a rendszeres, szakszerű tornatanítás iskolánkban csak az 1891/92. iskolai évben vette kezdetét, mióta én itt, mint képesített torna-tanítónő működöm.

Tornatermünk az általános egészségi szempontoknak is alig felel meg; annak az 1889—90. évben történt berendezése azonban megfelel amaz igényeknek, melyek nálunk, a leánytornázás mai állapota mellett fölmerülhetnek.

15—20 növendék együttes tornáztatására (e számnál lényegesen nagyobb népességű osztály, illetve osztályok 2 csoportban tornásznak) alkalmas helyiségünkből nyiló szobában vannak a növendékeknek a folyó iskolai évben készült tornaruhái állandóan elhelyezve.

A mi tanításom anyagát, annak menetét, rendjét illeti, az általános szabályok tekintetbe vételével rend-, illetve fűzérgyakorlattal, különböző irányú vonulásokkal (rendes menetközben énekkel) kezdem az órát. Az említett fűzérgyakorlatok — sajnos — csak nagyon csekély terjedelemben vehetők, épen tér hiánya miatt. Pedig nálam — mint egyszersmind énektanítónőnél — a torna és ének összekötése a jelzett gyakorlatokban semmi nagyobb nehézséggel nem jár, s az ének által fokozódott kedv, derültség szemlélete bőven megjutalmaz a rá fordított kettős fáradságért.

A szabadgyakorlatok, kézi szergyakorlatok végeztetésénél tekintettel vagyok arra, hogy — a mennyiben lehetséges — egy óra tartama alatt is a testnek minden, vagy legalább főbb részei végezzenek többkevesebb mozgást. A növendékekkel együtt tornázom, s a gyakorlatoknak — melyek a növendékek korához, értelmi fejlettségéhez alkalmazottak — nem csak helyes, de pontos, szép kivitelére is nagy súlyt fektetek. A szép járás, egyenes testtartás, könnyed mozdulatok elsajátítására — helyben végzett tagszabadgyakorlatok után — különböző menetgyakorlatokat, műjárást veszek elő és végül futó lépést vezénylek; ennek jó hatását elárulja a reá következő pihenés alatt tapasztalt derültség, a gyermekek jóleső fáradságának legközvetlenebb nyilvánulása: «Jaj de jó volt ez!»

Az óra végére maradnak a szergyakorlatok: Különféle függeszkedé-

sek (s ezekben gyakorlatok) a függélyes, vízszintes és rézsutos létrán, hintázás (fordulattal, felhuzódással, vagy a nélkül) a gyűrűhintán, támasz gyakorlatok a trapezon, ugrás a mérczén, s a létra fokaira illesztett deszkákról, járás a lebegő gerendán, átszaladás, ugrás a lengő kötélen és alsóbb osztályokban néha iskolai játék, néha, — újból mondom — mert a terem szűk volta miatt szabadabb mozgás, futkározás alig lehetséges, míg tavaszszal, a mint száraz a föld, s az időjárás megengedi, sőt kivánatossá teszi a szabadban való tartózkodást, meg őszszel, míg tart a jó idő, külön «iskolai játék» czéljából a várostól bírt szép, tágas kertbe, azaz ennek nagyobb területére vezetjük növendékeinket, hetenkint 2-szer, 2 csoportban.

Délutáni 3 órától 5-ig játszunk künn, a várostól 10 percznyire fekvő szép térségen, s a játékok különböző nemeiben (futkározó, labdajáték, karika-hajítás, toll labda, stb.) az igazgató lelkes példája után részt vesz a tantestület legtöbb tagja.

Hogy a korcsolyázást nem űzhetjük saját jégpályán, mint azt a ministerium többször megujított rendelete elénk szabja, ez a körülményeken, s nem az ügy pártolásán mulik. Növendékeink különben nyilvános jégpályán űzik a testgyakorlás e kiváló nemét, melyre az iskolában egyenes fölhivást, buzdítást nyernek.

Boek Szerafin.

*

Iskolai perselyek. A vall. és közokt. miniszter úr a következő rendeletet adta ki:

«Emberbaráti tekintetből óhajtandó, hogy az iskoláztatás jótéteményében részesülő jobb módú gyermekek szülői ne feledkezzenek meg egyrészről ama szegényekről, kiknek gyermekeik ruháztatása, taneszközökkel való ellátása, meleg étellel való táplálása, nyáron falura küldése csaknem lehetetlen, de másrészről amaz országos jótékony intézményekről sem, melyek a tanitóságnak gyámolitására szoruló tagjai és hátramaradottjai érdekében létesültek, kivánatosnak tartom, hogy az ország minden iskolájában gyüjtő perselyek állittassanak fel, oly czélból, hogy beiratások vagy egyéb gyülekezések alkalmával az erre önként hajlandó szülők, illetőleg tanulók egy-két fillérnyi adománynyal az említett humánus czélokat előmozdithassák.

Ebből kifolyólag ezennel megengedem, hogy a vezetésem alatt álló állami, községi, társulati és magánjellegű mindennemü elemi nép-, felső nép- és polgári iskolákban, a képezdei gyakorló iskolákban és felsőbb leányiskolákban az illető iskolafentartó hozzájárulásával az irodában vagy más alkalmas helyiségben kettős lakattal lezárt perselyek helyeztessenek el. Az egyik lakat kulcsa az igazgató vagy vezető tanító, a másik a gondnok (képezdénél az igazgató, felsőbb leányiskolánál a tanári testület egyik tagja) kezében lévén, a kik a perselyt minden tanév végén, esetleg többször kinyitják, a begyült pénzt megolvassák és összegét a gondnokság, illetőleg iskolaszék (képezdénél és felsőbb leányiskolánál a tanári testület) ülésén bejelentik. A begyült pénz felerészben a helybeli szegény iskolás gyermekek segélyezésére fordítandó, második felerészét pedig a tanitóság egyik országos jótékony intézetének, nevezetesen: a magyarországi tanitók «Eötvös-alapja», a magyarországi

tanítók árvaház-egyesülete vagy a tanítók otthonát fentartó Mária-Dorothea-egyesületnek lehet juttatni.

A helyi célokra fordítandó összeget e gondnok (igazgató) kezeli, felhasználása iránt az iskolaszékkel (tanári testülettel) egyetértőleg intézkedik és arról számol. A mennyiben az összeg nem az illető iskolában levő gyermekek segélyezésére fordíttatnék, az említett testület határozatához képest valamely szegény gyermekek istápolására alakult helybeli jótékony egyesületnek vagy intézetnek adható (pl. szünidői gyermektelep, rongyos egylet, árvaház stb.

A begyült összegnek azon felerésze, mely az említett három országos intézet valamelyikére esik, ezen intézet megjelölésével együtt legkésőbben julius hó végeig a megyei kir. tanfelügyelőhöz beküldendő, a ki a beérkezett adományokat összegezve, két-két jegyzék kiséretében, melyek közül az egyik nyugtatványozva hozzá visszaküldendő, az illető egyesületek elnökségeinek legkésőbben augusztus hó végeig megküldi.

Erről a tanfelügyelőséget további eljárás végett értesítem.

Budapesten, 1893. évi márczius hó 29-én. *Gróf Csáky.*»

*

Kérelem a Mária Dorothea egyesület érdekében. A «Nemzeti Nőnevelés» olvasói s köztük különösen azok, kik iskolákban működnek, immár értesültek a vallás- és közoktatásügyi magy. kir. miniszter úr ő nagyméltóságának valamennyi kir. tanfelügyelőséghez 50930/92. sz. a. intézett rendeletéről, mely szerint megengedi, hogy a vezetése alatt álló állami, községi, társulati és magánjellegű mindennemű elemi nép-, felső nép- és polgári iskolákban, a képezdei gyakorló iskolákban és felsőbb leányiskolákban az illető iskolafentartó hozzájárultával az irodában vagy más alkalmas helyiségben perselyek helyeztessenek el.

E rendeletet föntebb egész terjedelmében közli szerkesztőségünk.

Emberbaráti tekintetből óhajtja a miniszter úr, hogy az ország minden iskolájában gyűjtőperselyek állíttassanak fel oly czélból, hogy beiratások vagy egyéb gyülekezések alkalmával az erre önként hajlandó szülék, illetőleg tanulók egy-két fillérnyi adománynyal előmozdítsák a helybeli iskolás gyermekek segélyezését egyrészt, másrészt a hazai tanítóság országos jótékony intézeteit is gyámolítsák, ú. m. a magyarországi tanítók «Eötvös alapját», a magyarországi tanítók árvaház-egyesületét és a tanítónők otthonát föntartó Mária Dorothea egyesületet.

A Mária Dorothea egyesület különös hálával tartozik ő nagyméltósága e rendeleteért, ki mint a legmagasabb iskolai hatóság képviselője, az egyesület kérelme nélkül saját elhatározásából, az egyesület anyagi erejét hatalmas tényezővel óhajtja megszilárdítani.

Mély tisztelettel fordulunk tehát a Nemzeti Nőnevelés olvasóihoz, s azok közül különösen azokhoz, kik valamely iskolában tanítással, neveléssel foglalkoznak: legyenek kegyesek befolyni az illető iskolai hatóságnál, hogy a perselyekbe gyülő adományok egy része a Mária Dorothea egyesület javára legyen.

Méltóztassanak megismertetni az illető iskolai hatóságokkal a Mária Dorothea egyesület czéljait s a rövid fennállása óta elért eredmé-

nyeket, szóval: kérjük olvasóink hathatós pártfogását s amaz elhatározását, hogy egyesületünk javára minél több barátot szerezzenek.

Az elnökség.

*

A «Tanítónők otthonának kibővítése.» A M. D. E. válsztmánya a «Tanítónők otthonának kibővítését» elhatározta, a következő kérelmet intézte az összes leányiskolák igazgatóságaihoz:

Mélyen tisztelt Igazgatóság! A Mária Dorothea egyesület a főváros által adományozott telken felépítette a «Tanítónők Otthonát», hol a tanítással és neveléssel foglalkozó nők munkaképtelenségük korszakában az alapítványos helyeken ingyenes avagy kedvezményes ellátásban részesülnek.

A Tanítónők Otthonának megnyitása óta maig már oly tömegesen használják fel egyesületünknek a társadalom támogatásával nyujtotta jótéteményét, hogy az Otthonban ma már több nőt felvenni nem lehet s így nagyon sokat nehéz szívvel és őszinte részvéttel vagyunk kénytelenek visszautasítani. Pedig ezek közül a legtöbben nem élveznek nyugdíjat a nemzeti nőnevelés érdekében teljesített munkájukért, hanem agg napjaikat nélkülözésben, nyomoruságban, reménytelenségben s a munkaképtelenség lesujtó érzetében kénytelenek eltölteni.

E nőknek óhajtunk hajlékot adni, kik a mostoha körülmények miatt nem részesülhetnek iskolai nyugdíjban s ismét a társadalom jószivűségéhez fordulunk azzal az alázatos kérelemmel: segítse kegyes adományával kibővíteni a Tanítónők Otthonát!

Egyesületünknek a mai napon tartott igazgatósági ülésén elhatároztuk, hogy vagy 20,000 frtnyi építési s fölszerelési költség összegyűjtésére 200,000 drb 10 krajczáros bárczajegyet nyomatunk, melyeket beváltás végett szétosztunk a társadalom minden rétegében.

Első sorban a magasabb fokú leányiskolák igazgatóságaihoz fordulunk — melyeknek leginkább van alkalmuk kérelmünk okadatolt voltáról meggyőződni — azzal az alázatos kérelemmel: legyenek kegyesek a hatáskörükhöz tartozó tantestület, de különösen a növendékek közt ilyen bárczajegyek szétosztására s beváltására vállalkozni. 100 bárczajegy lesz egy füzött könyvecskében s egy könyvecske értéke 10 frt.

Az igazgatóságok rendelkezésére biznók, hogy a szétosztást és beváltást mikor és miként végeznék; csak felemlítjük, hogy e könyvecskéket már pünkösd előtt megküldhetjük s csupán azt kérjük, hogy az egyesületünkkel való elszámolás ez év végéig megtörténjék. — Legczélszerűbb volna azonban — nézetünk szerint — a bárczakönyvecskét a tanév vége előtt önként vállalkozók közt kiosztani s őket megbízni, hogy a szünidő alatt gyűjtsenek.

A midőn egyesületünk ez ügyét is a mélyen tisztelt Igazgatóság hathatós pártfogásába, kegyes jóindulatába ajánljuk, kérjük becses válaszát mielőbb elküldeni egyesületünk hivatalos helyiségébe (Budapest IX. ker, Pipa-utcza 33.) s tájékozás végett annak felemlítését, hogy körülbelül hány bárczakönyvecskét küldjünk.

Vagyunk mély tisztelettel Budapesten, 1893. április 11-én a Mária Dorothea egyesület nevében: Gróf Csáky Albinné s. k. elnök, Bischitz Dávidné, Herich Károlyné, Tóth József alelnökök, Zirzen Janka pénztáros, Radnai Jenőné titkár.

Iskolaünnepély a belényesi állami felső leányiskolában. A következő levelet vettük: T. Szerkesztőség! Kedves kötelességemnek tartom, hogy a mi szeretett «Nőnevelésünk» tekintetes szerkesztőségének megirjam egy valóban szép, nyilvános iskolai előadásnak a lefolyását, mely sokaknak, de főleg a szereplőknek soká élénk emlékezetökben fog maradni.

Tantestületünk ugyanis a folyó tanévben egy jótékonyczélú előadást tartott az iskolai növendékek s működvelők (volt növendékeink) valamint a helybeli gör. kath. főgymnásiumi ifjúság zenekarának közreműködésével. Az előadás három részből állott, ú. m. I. «Bál után» monolog Széchy Ferencztől előadta Beliczey Bella. II. «Madárhangok» Vörösmartytól, szavalta Buteanu Angéla. III. «A tavasz tündére» szinmű Rudnyánszky Gyulától, előadták az iskolás növendékek.

A szivességből közreműködő úrhölgyek szerepléséről csak magasztalólag szólhatok, azonban a kicsinyek előadása is a jelen volt szépszámú közönség birálása szerint igen jól sikerült. Oly kedvesen adták elő kis szerepüket! Gyönyörű látvány volt a tündérek megjelenése a szinpadon! Remek tündéries kis öltözetük, mosolygó kedves arczuk csak úgy ragyogott a görög tűz fényénél.

A szindarabon egy kis változást tettünk, a mennyiben a tündérek közé felvettünk még Hóvirág és Mezei virág tündérét is, továbbá egy kis leány helyett (ki a nagymama névünnepélyén részt vesz) hármat vettünk fel, csak hogy többen szerepeljenek s ezek közül egyik czimbalom játékával köszönti a nagymamát. Két dalt is szőttünk bele változatosság és élénkítés szempontjából — az egyik egy szép tavaszi dal, mikor a tündérek mind a szinpadon vannak s Margitot megajándékozzák virággal, akkor éneklik el görögtűznél; a másik egy üdvözlő dal s ezt akkor éneklik, mikor a nagymamát unokái felköszöntik. Ezután következett egyike a legszebb részletnek: ugyanis ének közben a szinpadon egy hátsó függöny egyszerre csak fölemelkedik s egy szép élőkép tárul szemeink elé. A tündérek igen szépen felállítva csoportot képeznek, legfelül középen a *tavasz tündére* magas állványon áldást ad a többire; előtte kisebb magasságban a rózsa tündére s körülötte a többi tündérek egy rózsakoronát tartanak feje fölé.

A rendezésben s általában a tanításban és a siker elérésében bár mindannyian fáradtunk (a tantestület 4 tagja s az óvónő) az érdem oroszlánrésze az igazgatónőt — Pappné Sipos Juliát — illeti, ki a darabban tett változtatásokat igen sikerülten és ízléssel tudta belészúrni. Az éneket Varghánė tanítónő tanította be.

A jövedelem 100 frton felül volt, s ebből vagy 40 frt kiadást levonva, a fenmaradt összeggel egy zongorát (pianinó) fizettünk ki, a mit még a mult évben vettünk volt iskolánk részére, s nem volt még teljesen kifizetve, — s most van tehát már zongoránk is, a mit mi magunk így társadalmi úton szereztünk meg — s mely olyan jó szolgálatot tesz nekünk az ének tanításnál, azután meg az ilyen nyilvános ünnepélyek alkalmával, miket minden évben rendezünk egyet vagy kettőt, ugyszólván nélkülözhetlen a hangszer.

E kis leirásommal csak azt akartam megmutatni távoli, s különösen fővárosi kartársainknak, miszerint mi is itt a vidéken tudunk és szeretünk lelkesülni a szépművészetek iránt, és igyekszünk azt növendé-

keink lelkébe beoltani. E lelkesedéssel, közös akarattal, fáradsággal, egyetértéssel tudunk teremteni növendékeinkkel — kiket mindenekfelett hazafias irányban nevelünk — oly szép előadást, melylyel sikerül városunk érdeklődését iskolánk iránt ébren tartani és a melynek erkölcsi sikere mellett megvan az anyagi sikere is, s megvan az öntudat, a megelégedés, mely lelkünket betölti, s mely felér a legszebb babérral. *D. E.*

*

A M. D. E. ujvidéki köre. A kör elnöke a kör évi működéséről a következőkben számol be. Tisztelt szerkesztőség! Midőn a folyó társulati év rendes üléseinek jegyzőkönyvi másolatait, ezenkivül a közgyűlés jegyzőkönyvét beküldeni szerencsém van, sajnálatomat fejezem ki, hogy mindezek kissé megkésve érkeznek a központba, — a késedelem oka azonban rajtunk kivül állt, a mennyiben tanítónőink közül 2 lévén hosszú időn át beteg, tanítónői kötelességeink annyira lefoglaltak, hogy más irányban épen nem fejthettünk ki munkásságot, s jóllehet havi gyüléseinket rendesen megtartottuk, de az irásbeli munkálkodás a jegyzőkre nézve teljesen lehetetlen volt, annál is inkább, mert a közgyűlés előkészítése is sok dolgot adott.

Egyben van szerencsém jelenteni azt is, hogy egyesületünk tagjainak száma ez idő szerint 122-re emelkedett, ezek közül eddig 32 lett egyuttal a központi M. D. E. tagja. A névsort úgyszintén a befizetett tagdíjak 50%-át a legközelebb beküldöm az egyesület pénztárosának. Általában örömmel konstatálhatom, hogy az általunk hirdetett eszmék hova-tovább nagyobb tért hódítanak közönségünk körében, gyüléseink mindig látogatottak, csupán az okoz nehézséget, hogy működő tagjaink száma kicsiny, s így az ezek vállára nehezedő munka annál terhesebb. Sokszor igazán gondot ad, mivel tegyem érdekesebbé az egyes gyüléseken az eszmecserét, mert nem kivánható a tanítónőktől, hogy évenkint mindegyik 2—3 dolgozatot írjon, mikor tudjuk, hogy a tanítás maga is idejüket s physikai erejüket mennyire veszi igénybe. Pedig ennek daczára mind lelkesülten dolgoznak, a mi az általunk ez évben rendezett bál, és a közgyűlés sikerén látszott meg.

Nagyon sajnálom, hogy a márcz. 19-én tartott «M. D. E.» közgyűlésre fel nem mehettem, jó volna talán, ha a mi egyesületünk is vagy valamelyik nagyobb ünnep idején, vagy a szünidőben tartaná évi nagygyűléseit, hogy így a vidéki tanítónőknek is módjában állana jelen lehetni. Igy bizony csak a napi lapokból vagyunk kénytelenek tudomást venni azok lefolyásáról, nem áll tehetségünkben az igazán tanulságos részt kivenni belőlük, s ilyenformán nem is lehet szoros kapcsot teremteni a fővárosi és vidéki tanítónők között, a mi pedig valóban kivánatos volna. Hiszen így amint vagyunk, egymást nem is ismerve, egymás iránti közönynyel míveljük a közös tért, holott csak az egyetértő, egymást figyelemmel kisérő s egymást buzdító munkálkodással lehet elérni a kitüzött eszményi czélt. — Kérve, hogy kifejezett óhajtásomnak illető helyen érvényt szerezni sziveskedjék, kiváló tiszteletem kijelentése után maradtam Ujvidéken, a t. Szerkesztőségnek őszinte híve *Nemessányi Adél.*

*

A M. D. E. pécsi körének megalakulása. Folyó évi május hó 10-én d. u. 5 órakor tartotta a Dorottya-egylet pécsi fiókja alakuló közgyűlését

a belvárosi népiskola disztermében. Igen diszes hölgyközönség jelent meg, a helybeli tanítónők csaknem teljes számmal vettek részt. Salamon József tanfelügyelő, mint ideiglenes elnök nyitotta meg az ülést s beszámolt a teljesített előmunkálatokról. A megnyitó és beszámoló beszéd után kimondta a gyülés, hogy a fiókegylet megalakult s ezennel megkezdi működését a központhoz tudomásvétel végett beküldött saját külön alapszabályainak keretén belül. Következett a tisztikar s a választmány megalakítása. Az elnöki állás betöltése egyelőre függőben maradt, úgy a tiszteletbeli elnöki állás is. Titkár lett: Futima Sarolta tanítónő; — jegyző: Nyers Angyalka; — pénztárnok: Haksch Francziska; — ellenőr: Leordinay Dominika; — könyvtárnok: Nick Józsa. — Választmányi tagok: Szuly Jánosné, id. Krasznay Mihályné, Aidinger Jánosné, Opris Péterné, Salamon Józsefné, Dischka Győzőné, Simonffay Jánosné, Szemákné, Schneider Istvánné, Szieberth Nándorné, Reberics Imréné, Valentin Ottóné, ifj. Kiss Józsefné, Szelmann Győzőné, Liebscher Vilma, Perls Árminné, Sasváriné, Áronffy Ilona, Wiener Anna, dr. Kossutány Ignácz, dr. Egry Béláné. Az egyletnek eddig 78 tagja van. — Az ülés végén Salamon József ideiglenes elnök köszönetet mond a helyi sajtónak eddigi támogatásáért s kéri, hogy jövőben is legyen az egyesület segítségére.

*

A M. D. E. budapesti szakosztálya május 13-án tartotta a jelen tanévben utolsó ülését. Ez ülésen Steidl Irma fővárosi tanítónő tartott előadást a jellemképzésről, Guttenberg Pál középiskolai tanár pedig a kézügyességi és gazdasági oktatás jelentőségét vázolta. Ez ülés legérdekesebb tárgya azonban az «irodalmi pályázat» ügyének lebonyolítása volt. A beérkezett 10 dolgozatról Komáromy Lajos a biráló bizottság nevében a következő jelentést olvasta fel az ülésen:

«Tisztelt Szakosztály! A szakosztálytól f. évi január hó 19-én ismételve kitüzött következő pályázati tételre: «*Az idegen nevelőnők hatása hazai nőnevelésünkre*» — 10 pályamunka érkezett be. A pályamunkák megbirálásával a szakosztály a könyvbiráló bizottság tagjait bizván meg, miután ezek külön-külön átolvasták a beérkezett összes dolgozatokat, a bizottság f. évi május 10-én *Odor Emilia* elnöklete alatt ülést tartott s a pályázat eredményét és a pályadíj odaitélését illetőleg a következőkben állapodott meg:

A pályázat, ha a beküldött munkáknak csak mennyiségét tekintjük is, meddőnek épen nem mondható; de ennél sokkal örvendetesebb az a jelenség, hogy az összes pályadolgozatokat meleg hazafias érzés lengi át, s ez arra enged következtetni, hogy a magyar tanítónők nemes eszményekért küzdenek s közpályájokon kifejtett munkásságuknak czélpontja a magyar nemzeti társadalom megizmosítása.

Ez a vezérgondolat képezi az összes pályaművek magvát, lényegét. De a nagyobb rész csak épen rámutat az idegen nevelőnők káros hatására a nélkül, hogy a tételt pædagogiai alapon rendszeresen kifejtené. Ilyenek pl. az 1. számú pályamunka, melynek jeligéje: «*Az ifjú nemzedék erkölcseit a haza örökli*»; a 2. számú «*Nevelni, sziveket idomitani a legszebb hivatás*» jeligéjű s a 6. számú, melynek jeligéje: «Magyar hölgynek születtél, Áldd érte sorsodat.» Némelyikök a kellő

higgadtság helyett, csupa buzgóságból, túlzó animózitással birálja az idegen nevelőnők egyéniségét, támadásait úgy intézvén ellenök, mintha csupán ők volnának a hibásak, s nem inkább az a társadalmi osztály, mely nem lehet el nélkülök. Ilyen pl. a 4. és 5. számú, mindkettő «*Nyelvében él a nemzet*» jeligéjű pályamunka. Ez utóbbiak közül a 4. számút kivált élénk stilusa teszi figyelemre méltóvá, de a különben jól megírt részletek nem kerekednek ki s az egész nincs jól megszerkesztve. Figyelmet érdemelnek még a 7. számú, «*Küzdj és bízva bízzál*», továbbá a 9. számú, «*Saját kárán tanul a magyar*» jeligéjű munkák. Amaz helyes felfogással fejtegeti a kérdést, de terjengős előadása miatt kevéssé meggyőző erővel; emez elég rendszeresen s kellő pædagogiai alapon indúl, de utóbb eltér a tárgytól s a végén nehezen érthetővé lesz, midőn a magyar nevelőnőknek *csere útján* való tökéletesebb kiképzéséről (az idegen nyelvek megtanulását illetőleg) szólván, azt ajánlja, hogy Szerbiában, Romaniában, Olasz- és Görögországban keressünk számukra cserét. Az «*Uj korszak hajnala derül fel*» jeligéjü pályamű sok jó eszmét vet fel, de pongyola kidolgozása miatt a jutalmazásra még sem érdemes.

Az összes pályamunkák közül szembetünőleg és nagy mértékben kimagaslik a 8. számú, «*Mi vagy te most?*» stb. jeligéjű. Ez ugyanis emelkedett nézőpontról, irodalmi és pædagogiai műveltségre való hangon, jól alkalmazott költői képekben gazdag stilussal, hatásosan védelmezi a magyar nemzeti szellemű nőnevelés ügyét. Az idegen nevelőnőkről higgadtan nyilatkozik; nem kicsinyli, de magyar nemzeti műveltség adására, a dolog természete szerint, képteleneknek tartja őket. Alaposan kifejti, hogy nem lehetnek meg bennök a magyar nemzeti nevelés segédforrásai. Nem ismerik, tehát nem szerethetik igazán e haza földjét: az ő lelkök idegen föld szépségein tud csak elmerengeni; nem ismerik a magyar népéletet. Épen ezért az idegen nevelőnő és a magyar leány emócziói sohasem találkozhatnak. Az így nevelt magyar leány lelkében a nemzeti elem az idegen elem nagyobb mértékű befolyásának ki van szolgáltatva. Kifejti továbbá, hogy az ily nevelés mellett a nemzeti nyelv és irodalom tanítása mennyire el van hanyagolva. A nevelés czéljaira igen jó hatása van a művelt nagy nemzetek irodalma tanulmányozásának, de ez sohase történjék a nemzeti irodalom rovására. A magyar leány előbb tanuljon meg jól beszélni és irni magyarul, és csak azután kerüljön elő az idegen nyelv. — A hazai történet, alkotmánytan és a magyar zene tanítása körül is sok a mulasztás az idegen nevelőnők rendszere mellett.

E munka a tartalom és alak kellő összhangjával az igaz és szép hatását gyakorolja az olvasóra s irodalmi szempontból is nyereségnek tekinthető. Azért a bizottság összes tagjai egyhangúlag ennek az értekezésnek óhajtják kiadatni az első díjat; ellenben a második díjat, — minthogy a többi munka ez egy mögött messzire hátramarad, — nem véleményezik kiadandónak.» — A birálati jelentés felolvasása után elnök az illető jeligés levelet felbontván, kitünt, hogy a pályanyertes mű szerzője Nemecskay Irma, kit a jelenlevők lelkesen megéljeneztek.

*

A M. D. E. irodalmi pályázata. A budapesti tanítónői szakosztály május 13-án tartott ülésen uj pályázat hirdetését határozta el. A kitűzött tétel ezuttal a testi nevelés köréből vétetett s a következőképen szól:

«*A testgyakorlás és a játék a leányiskolákban.*»

A pályamunkákban kifejtendő az iskola feladata a testi erő, ügyesség és egészség fejlesztése és fentartása tekintetében; ismertetendők azok a testgyakorlatok és mozgással egybekötött társas és egyes játékok, melyek a leányok számára különösen alkalmasok és ajánlatosak, és pedig tekintettel úgy a külföldön elterjedt és átültethető, mint a hazánkban honos, népies játékokra. Különösen kiemelendők azon gyakorlati tennivalók, melyek iskoláinkban azonnal, csekély költséggel is megvalósíthatók.

A pályamű egy nyomtatott ívre terjedhet, idegen kézzel leírva és összefűzve, a pályázó nevét tartalmazó jeligés zárt borítékkal együtt a budapesti szakosztály elnökének, Sebestyénné Stetina Ilonának küldendő. (Vörösmarthy utcza 34.)

Pályázati határidő 1893. decz. 31. Pályázhatnak mindazon tanítónők, kik a M. D. E. rendes tagjai.

Pályadíj 100 korona a legjobbnak, 50 korona a második irodalmi becsesel bíró dolgozatnak.

Az első díjat nyert munkálatot a «*Nemzeti Nevelés*» tiszteletdíj mellett közli.

*

A M. D. E. vidéki köreinek alapszabály tervezete. Az egyesület a következő vázlatot fogadta el és küldte szét a vidéki köröknek hozzászólás végett:

I. fejezet. *Czim.* 1. §. A kör czíme: «A Mária Dorothea egyesület ..... i köre»; székhelye .....

Ezt a kört a tagok a Mária Dorothea egyesületnek 1892. évi május hó 16-án 36985. belügyminiszteri szám alatt megerősített alapszabályai értelmében alakították.

Czél. 2. §. A kör czélja — szűkebb működési téren ugyan, de — azonos a Mária Dorothea egyesület czéljával, mely a tanítással és neveléssel foglalkozó magyar honos nők érdekeinek és a nemzeti nőnevelés ügyeinek társadalmi uton való előmozdításában áll.

Ennélfogva hatáskörébe tartozik:

a) Hogy elősegítse a kör rendes tagjai gyanánt beiratkozott magyar tanítónőknek, ideértve az ipartanítónőknek, kisdedóvónőknek, zongoramesternőknek és nyelvtanítónőknek anyagi támogatását, részint a körnek erre a czélra szolgáló pénzalapjából, részint olyan módon, hogy azok a «Tanítónők Otthonában», fürdőházában és a még ezután létesítendő hasonló intézetekben előnyös és olcsó ellátásban, továbbá, hogy az iskola fentartó testületek és más hatóságok részéről kedvezményekben részesüljenek.

Ebből a czélból alapítványokat is gyűjt az anyaegyesület számára.

b) A kör a központi elhelyező iroda közvetítésével iskola fentartó testületeknek, hatóságoknak és egyeseknek szolgálatára áll abban, hogy tanítónőket és nevelőket ajánljon s így a körnek tagjait elhelyezze; továbbá a mennyire a kör anyagi helyzete engedi, könyvtárt és a mellett női olvasó és társalgó termet rendez be.

c) Különös feladata a körnek az anyaegyesület által kitűzött s általában a nemzeti nőneveléssel és az oktatással összefüggő kérdések megvitatása s az elfogadott eszmék terjesztése, az anyaegyesület minden-

nemű működésének elősegítése, a nemzeti nőnevelés körébe tartozó előadások, valamint ünnepségek és mulatságok rendezése.

d) A kör «Otthonok» (menházak) és üdülőhelyek felállítását is kezdeményezheti s azt alapítványok és adományok gyűjtésével előmunkálhatja, de azt — mivel ez az egyesület tulajdonát képezendi — csakis az anyaegyesület jóváhagyásával, hozzájárulásával létesítheti.

II. fejezet. *A kör viszonya az anyaegyesülethez.* 3. §. A kör egy jogi személyt képez a Budapesten székelő Mária Dorothea egyesülettel. Ennélfogva a kör alapszabályait előzetesen az anyaegyesületnek jóvá kell hagynia és csak azután terjeszti fel az anyaegyesület elnöksége a magy. kir. belügyminiszterhez jóváhagyása végett; a kör összes vagyona, az alapítványok, a rendes tagok tagsági díjainak fele az anyaegyesületet illeti.

Az anyaegyesület a kör reábizott vagyonát külön kezeli s arról minden évi jelentésében részletes kimutatást közöl.

A kör pénzvagyonából egyesületi alapítványt képezhet, vagy azt a kör és az egyesület közös czéljára az anyaegyesület jóváhagyásával felhasználhatja.

Ha a kör külön alapítványösszeget gyüjt a Mária Dorothea egyesület által fentartott «Tanítónők Otthona» vagy országos segélyalapja javára; akkor az alapítvány élvezőjét az anyaegyesület alapszabályai értelmében maga jelöli ki. A kör azonban külön segélyalapot nem létesíthet.

A kör elnöksége egyesekkel, hatóságokkal és testületekkel érintkezhetik; a miniszteriumokkal azonban mindenkor az anyaegyesület folytatja a hivatalos levelezést.

A kör működésének minden mozzanatáról rövid idő alatt és minden fontosabb javaslatáról, a melyet a választmány elfogadott, annak végrehajtása előtt értesíti az anyaegyesületet; évi közgyűlése előtt legalább 14 nappal részletes jelentést tesz az év alatt kifejtett tevékenységéről.

A jelentéssel egyidejűleg okadatolt számadást is terjeszt be az anyaegyesületet illető tagsági díjakról s beterjeszti az összes tagok teljes névsorát is; a rendes tagok tagsági díjainak felét pedig a hátralékosok kimutatásával évenként, lehetőleg félévenként küldi be az anyaegyesületnek.

A kör választmányának és tisztikarának névsorát a választás után legfeljebb 15 nap alatt közli az anyaegyesülettel.

A kör közgyűlésére szóló meghivót a főbb tárgyak felsorolásával 8 nappal előre megküldi az anyaegyesületnek.

A kör a Mária Dorothea egyesület hivatalos közlönyét használja; külön közlönyt s általában szakfolyóiratot csak az anyaegyesület előzetes jóváhagyásával adhat ki.

III. Fejezet. *A tagok jogai és kötelezettségei.* 4. §. A tagok következők: *a)* tiszteletbeli-, *b)* rendes- és *c)* pártoló tagok.

A tiszteletbeli tagokat a körnek és a nőnevelésnek érdekében tanusított érdemekért a választmány előterjesztésére a közgyűlés választja; e választás élethosszig, illetve a kör feloszlatásáig tart.

A kör rendes tagjai csak a Mária Dorothea egyesületnek azon örökalapítványt tévő, alapító és rendes tagjai lehetnek, kik a körbe való

belépésüket a kör elnökségének bejelentik és kik a kör alapszabályait magukra nézve kötelezőknek elfogadják. Valamely kör kötelékébe belépett rendes tagok az egyesületi tagsági díjat a kör pénztárába fizetik be.

A rendes és pártoló tagok jelentkezés útján vétetnek fel a körbe.

A tagok járulékai. 5. §. A rendes tagok, mint az anyaegyesület tagjai, két forintot, a pártoló tagok pedig legalább 50 krajczárt fizetnek évenként.

A rendes tagok tagsági díjainak fele, a pártoló tagok összes tagsági díja és azok az adományok, melyek alapítványt nem képeznek és nem meghatározott czélra adatnak, a kör pénztárában kezeltetnek és a kör rendes szükségleteinek fedezésére használtatnak.

Az anyaegyesület részére tett alapítványok a kifizetés után azonnal, a rendes tagok tagsági díjainak fele pedig évenként vagy félévenként az anyaegyesületnek küldendők, mint az ezt illető bevételek.

A tagok jogai. 6. §. A kör rendes tagjait, kik választók és választhatók, a kör minden működésében tanácskozási, indítványozási és szavazási jog illeti meg; az anyaegyesület és a kör rendes kiadványait díjmentesen kapják és a kör könyvtárát, olvasó és társalgó termét és a központ elhelyező irodáját kedvezményes feltételek mellett használhatják.

A kör alapító, valamint tiszteletbeli tagjai ugyanazon jogokkal birnak, mint a rendes tagok.

A pártoló tagok a kör összes működésében részt vehetnek, de jogokat nem gyakorolhatnak és az anyaegyesület jótéteményeit nem igényelhetik.

IV. Fejezet. *A kör szervezete.* 7. §. A kör ügyeit intézik: *a)* a választmány, *b)* a közgyűlés, *c)* a tisztikar.

A választmány. 8. §. A választmány áll: *a)* A tisztikarból. *b)* A tiszteletbeli tagokból és az örökalapítványt tévő egyesekből személyesen és az ilyen alapítványt tett testületek és hatóságok megbizottaiból. *c)* A közgyűlés által a rendes és alapító tagok közül választott 10 nő és 5 férfi tagból. A választás egy évre érvényes; a választmány volt tagjai ujra megválaszthatók.

A választmány hatásköre és működése. 9. §. A választmány hatáskörét és feladatát a kör alapszabályaiban kijelölt czélnak minél teljesebb mértékben való előmunkálása, az anyaegyesület működésének hathatós támogatása és a kör ügyeinek ellátása képezi.

Ennélfogva a választmány végrehajtja a közgyűlés határozatait, előkészíti a közgyűlés elé terjesztendő ügyeket, utasítással látja el a tisztikart, megállapítja a számvitel és a tanácskozás módozatait, albizottságokat küld ki a szakkérdések tanulmányozására, felolvasások, ünnepségek és mulatságok rendezésére; gondoskodik a kör vagyonának miként való kezeléséről s a tisztikar működésének ellenőrzéséről; megállapítja és utalványozza a közgyűlés által jóváhagyott költségvetés keretében a kiadásokat; felveszi a rendes és pártoló tagokat s elintézi a fegyelmi ügyeket; javaslatot tesz a kör rendes tagjainak az anyaegyesület jótéteményeiben való részesítésre nézve; a kör működéséről és állapotáról évenként részletes jelentést terjeszt be az anyaegyesülethez.

10. §. A választmány a nyári szünidő kivételével rendesen havonként tart ülést és rendez legalább egy felolvasást; a választmány hatá-

rozatképes, ha legalább annyi tag jelent meg, mint a mennyi a tisztikar tagjainak száma.

A határozatok szótöbbséggel hozatnak s a szavazatok egyenlősége esetében az elnök szavazata dönt.

11. §. A választmány elnöke a tisztikar elnöke és az anyaegyesület választmányának tagja.

De a kör választmánya az anyaegyesület választmányának azon üléseire — a melyeken a kör ügyei tárgyaltatnak — a kör elnökén kívül külön megbizottakat is küldhet, a kiknek azonban nincsen szavazati joguk.

12. §. A választmány és tisztikar tagjainak nevei a választás után legfeljebb 15 nap alatt az anyaegyesülettel közlendők, a mely a bejelentést tudomásul veszi, de kifogást is tehet, ha a megválasztottak az egyesületnek nem rendes tagjai. Ebben az esetben azok helyett mások választandók.

A tisztikar. 13. §. A tisztikar áll: elnökből, két alelnökből, egy vagy két jegyzőből, pénztárosból és ellenőrből.

A tisztikar tagjait a közgyűlés évenként szótöbbséggel választja.

14. §. Az elnök teendői:

a) A vásztmányi ülések és a közgyűlés összehívása és azoknak vezetése.

b) A kör alapszabályaiban foglalt intézkedések, továbbá a közgyűlési és választmányi határozatok végrehajtásáról való gondoskodás.

c) A kör képviselete a hatóságokkal és harmadik személyekkel szemben.

d) Az anyaegyesülettel való érintkezés.

e) Sürgős esetekben intézkedés, a mi a választmánynak utólagos jóváhagyás végett bejelentendő.

f) Helyettesekről való gondoskodás.

g) Az évi jelentések szerkesztése s megküldése az anyaegyesületnek.

h) A tisztviselők működésének ellenőrzése.

i) A kiadások utalványozása.

k) A fegyelmi ügyek elintézése, illetve a választmány ilyen ügyekben tett intézkedéseinek végrehajtása.

15. §. Az elnököt akadályoztatása esetén az első, illetőleg a második alelnök helyettesíti, ki az elnök jogait minden tekintetben gyakorolja.

16. §. A jegyző vezeti a közgyűlés és a választmányi ülések jegyzőkönyveit; az elnök helyett előadója mindazon ügyeknek, a melyekkel megbizatik; nyilvántartja a hozott határozatokat, őrzi a kör pecsétjét; jegyzőkönyvi kivonat alakjában értesíti az érdekelt feleket, kezeli az irattárt, szerkeszti az ügyiratokat, folytatja a levelezést s tudósítással látja el a napilapokat és a szakfolyóiratokat.

17. §. A pénztáros a közgyűléstől és a választmánytól nyert utasítások alapján vagyoni felelősség mellett kezeli a kör vagyonát; beszedi a tagdíjakat s az elnök utalványozására teljesíti a kiadásokat; összeállítja az évi és vagyonmérleget, a választmánynak jelentést tesz a pénztár állapotáról; bármikor részletes felvilágosítással szolgál és az összes könyveket és okmányokat előmutatja az ellenőrzésre hivatott közegeknek, nyil-

vántartja a tagdíjjal hátralékban levőket és minden év végén a pénztár állapotáról és az összes tagokról kimutatást készít az anyaegyesületnek.

18. §. Az ellenőr állandóan gyakorolja a pénzkezelés felett az ellenőrzést, láttamozza az utalványozott nyugtatványokat, kezeli a pénztár ellenzárának kulcsát, aláírja az évi zár- és vagyonmérleget, felelőssége azonos a pénztárnokával s tapasztalatairól a választmánynak időnként jelentést tesz.

19. §. Az elnök és az alelnökök díjazásra igényt nem tarthatnak; a többi tisztviselők pedig csak abban az esetben, ha azt a választmány előterjesztésére és javaslatára a közgyűlés megszavazza és az anyaegyesület választmánya jóváhagyja.

Fegyelmi eljárás. 20. §. A tisztikar tagjainak erkölcstelen vagy közbotrányt okozó magaviselete s a kör, illetőleg az anyaegyesület érdekei ellen való működés fegyelmi vétséget képez, mely szigoruan büntetendő.

21. §. A fegyelmi büntetések: *a)* megintés, *b)* megdorgálás, *c)* a hivataltól való megfosztás, *d)* a körből való kizárás.

Felebbezés. 22. §. A tisztikar tagjainak intézkedései ellen a választmányhoz, a választmány határozatai ellen pedig a közgyűléshez lehet fellebezni, mely rendszerint végérvényesen határoz.

A közgyűlés határozata ellen az anyaegyesülethez csak akkor van helye a felebbezésnek, ha a határozat az alapszabályok mellőzésével hozatott, vagy ha a fennálló törvényekbe és rendeletekbe ütközik.

A közgyűlés hatásköre. 23. §. *a)* A választmány évi jelentésének a számvizsgálóknak a számadásra és a felmentvény megadására vonatkozó javaslatának tárgyalása.

b) A költségvetés megállapítása.

c) A vagyonkezelés módjának megállapítása.

d) A választmány által előzetesen tárgyalt javaslatok és indítványok tárgyalása.

e) A tisztikar, a tiszteletbeli és a választmányi tagok, valamint a számvizsgálók megválasztása.

f) Az alapszabályok módosítása.

g) A fellebbezések elintézése.

Minden olyan esetben, midőn a kör választmánya és az anyaegyesület igazgatósága közt véleményeltérés fordul elő, a kör közgyülésének joga van az anyaegyesület közgyűléséhez fellebbezni s ennek határozatáig a vitás kérdés függőben marad.

24. §. A kör közgyűlését rendesen október hóban tartja; érvényes határozat hozatalára legalább 20 rendes tag jelenléte szükséges.

A közgyülésre szóló meghivó a főbb tárgyak felsorolásával az anyaegyesületnek 8 nappal előre megküldendő s az anyaegyesületnek joga van a kör közgyűlésére külön meghatalmazottat küldeni, kinek azonban ott csak tanácskozási joga van.

25. §. A közgyülés elnöke a kör tisztikarának elnöke.

A közgyűlés határozatait szótöbbséggel hozza s a szavazatok egyenlősége esetén az elnök szavazata dönt.

Titkos vagy névszerinti szavazásnak csak akkor van helye, ha azt legalább 10 tag kivánja.

26. §. Titkos szavazás esetén a szavazatokat háromtagú bizottság veszi át és állapítja meg az eredményt.

A tiszteletbeli és választmányi tagokra, valamint a tisztikarra beadott szavazatok azonnal összeszámítandók s a szavazás eredménye kihirdetendő.

27. §. A közgyűlés jegyzőkönyvébe, melyet az elnök, a jegyző, s a közgyűlésből kiküldött két egyén ír alá, az indítványok, a kimondott határozatok s a szavazás módja és eredménye felveendők.

V. Fejezet. 28. §. A Mária Dorothea egyesületnek jogában áll mindekkor, ha a kör működésében tartós lanyhaság vagy az alapszabályoktól eltérés mutatkozik, a kör ügyeinek megvizsgálására külön meghívottat kiküldeni s ennek jelentése alapján közgyűlési határozattal esetleg a kör feloszlatását kimondani.

A kör tagjai azonban e határozat ellen a m. kir. belügyminiszterhez felebbezhetnek.

29. §. A kör önkéntes feloszlását csakis külön közgyűlés mondhatja ki és pedig a kör rendes tagjai kétharmadának hozzájárulásával. A közgyűlés ekkor három tagot küld ki, kik az anyaegyesület megbizottaival a kör vagyonát átveszik s a kezelő tisztviselők felmentésére vonatkozólag az anyaegyesület közgyűlésének javaslatot tesznek.

30. §. A kör összes vagyona és követelései a Mária Dorothea egyesület tulajdonává lesznek, joga van azonban a feloszlást kimondó közgyűlésnek felkérni az anyaegyesületet, hogy a kör vagyonát továbbra is külön kezelje s ennek felhasználható jövedelmében első sorban az egyesületnek a feloszlatott körhöz tartozó tagjai részesíttetnek.

Az így megőrzött vagyon — ha az illető helyen ismét hasonló czélú kör alakul — ennek tulajdonát képezi.

31. §. Abban az esetben, ha a kör felosztását kimondó közgyűlés új — a Mária Dorothea egyesülettel összeköttetésben nem álló — egyesületnek alakítását határozná el: a kör vagyona kizárólag a Mária-Dorothea egyesület tulajdona marad s a kör tagjai tagsági díjaikat kötelezettségök megszüntéig az anyaegyesület pénztárába tartoznak befizetni.

IRODALOM.

A MÓDSZERRŐL. Irta dr. *Brassai Sámuel*, a M. t. akad. tiszt. tagja. Második, javított kiadás. Kolozsvár Stein János m. kir. egyetemi könyvkereskedése 1893.

Az előttünk fekvő munka régi könyv, új kiadásban. Még 1867-ben írta és első részét a m. tud. akadémiában olvasta fel a tudós szerző. Régisége azonban semmit sem von le a mű érdekességéből és értékességéből s tekintve, hogy az ifjabb nemzedék e művet — régen elfogyván — nem ismerhette, szerencsés gondolat volt új kiadásban közre bocsátani, mert sokat tanulhat ebből, mint Brassai minden művéből a törekvő, tanulni vágyó tanító.

Brassai műve tulajdonképen a fiuközépiskolákra való tekintettel készült, példáit jórészt, gymnásiumok tanítási anyagából meríti, de annyi általános érdekű fontos és eredeti elvet fejteget, hogy leányiskolák tanítói és tanítónői ép oly élvezettel és haszonnal olvashatják mint a középiskolák tanárai. Legjellemzőbb sajátsága e műnek az az eredeti és józan felfogás, melylyel a megszokott chablonokat mellőzi, sőt gyakran elitéli. «Nem nyitottam fel egy methodikus könyvet sem művem szerkesztésénél — mondja az iró — mind az, a mit kimagyarázni törekedtem, egy élet tapasztalása eredménye». Tegyük hozzá egy folytonos kutatásban és tanulmányozásban, tanításban és elmélkedésben eltöltött hosszú élet tapasztalása szól hozzánk e könyből, olyan egyén tapasztalása, kit éles itélete bölcs elméje és nagy tudománya réges-régen a bölcsészeti tudományok vezérévé tettek hazánkban s ki nem csak koránál, hanem lankadatlan, eredeti munkásságánál fogva is első ma is az elsők között.

De — ne hagyjuk magunkat az egyén iránti köteles tiszteletünk által elragadtatni — térjünk a kitünő munka ismertetésére. A mint a könyv czíme is megmondja, a *módszerről* értekezik művében a tudós szerző s művét három részre osztva szól először arról, hogy «*mit tanítsunk*», a második értekezésben «*hogyan tanitsunk*» a módszer némi alkalmazásairól, nevezetesen az *eszmék elkészitéséről* s a harmadik értekezésben ugyancsak «*hogyan tanítsunk*» főczím alatt az *eszmék rendezéséről beszél.*

Mindjárt az első értekezés elején kifejti a szerző, hogy fejtegetései a tanítási módszerre vonatkoznak. «A midőn elveket kutatunk a módszer javára — mondja — hol keressük? Ismereteink s ezek rendszeres halmazai a tudományok két forrásnak köszönhetik mind létöket mind gyarapodásukat. Egyik a speculatió, a másik a tapasztalás. Más szavakkal: deductio és inductio». A tapasztalástól a methodika érdekében nem sokat vár, mert hisz száz tanító közül kilenczvenkilencz 50 esztendős

korában sem tanít jobban mint pályája kezdetén, ellenben gyakran az első kisérletnél kimutatja magát a tanítói adomány. Igy bár a módszer tapasztalati fogalom, a róla tett észrevételekben nem a tapasztalás, hanem a bölcselkedés a szerző iránytűje. Ez iránytű a tanítás anyagára nézve ezt a mindenek fölött fontos elvet jelöli meg: *keveset, jól* és *lassan* tanítsunk. Ezért elitéli a sokféle tantárgyat, mely a tanítványnyal mindent megkóstoltat s épen ezért mindentől elveszi az étvágyat. Ha tehát a fentebbi elv értelmében *mindent* nem taníthatunk, «annak a tanulmánynak kell mindig elsőséget adnunk a másik felett, a melyik az elmének több tehetségét veszi igénybe, mint a másik». Ilyen nézőpontból kiindulva első és legfőbb tanulmánynak tekinti Brassai a classikus nyelveket s ezek irodalmát, azután a mathematikai tudományokat s a sorrendben harmadik lesz a historia, negyedik a természettudományok.

A «hogyan tanítsunk» fejezet alatt az *eszmék elkészítéséről* írván, erélyesen szólal fel a *correpetitio* ellen, mely helytelenül alkalmazva, szellemi tunyaságot okoz a gyermekeknél. Kifejti, hogy a gyermeknek egyszerre csak egy eszmét kell feldolgozás és elsajátítás végett elébe adni. Ez az *egy* összetett is lehet, a mikor azt elemeire szükséges bontani. Kiemelve a tanítás *fokozatosságának* szükségességét, érdekesen fejtegeti azt a régi, de megújításra méltó elvet, hogy a *tanítandó eszmék a tanítvány elméje érettségéhez szabottak legyenek* s itt különösen hibáztatja azt az eljárást, hogy némely szülő idő előtt adja gyermekét iskolába, az ilyen siettetés mindig megbosszulja magát a gyermek elméjének eltompulásával, vagy testi visszamaradásával. A csodagyerekekben nem bízik s óva int, hogy az egyoldalú *talentumra* való tekintettel megzavarjuk a tanítás általános rendjét. A következő lapokon iskolai könyvekből vett példákkal bizonyítja, hogy a régi elvnek, «*tanítsunk igazságot*» ma sem teszünk eleget. «Mindent a maga rendje és módja szerint» fejezet címe alatt a *valóság* szemléletének szükségességét tárgyalja. A kép nem pótolja a tárgyat, mert a kép vagy rajz megértésére külön rá kell tanítani a növendéket. A tulajdonképeni *beszéd-értelem* tanításnak, a mivé a szemléltető oktatás elfajult, szerző nem barátja. A *végöket nem érő kérdéseken való kérődzést*, melyet a német pedánság vitt túlzásba, megértett és mindennapi dolgokról sokáig beszéltetve a gyermeket, mint haszonnélkülit határozottan elvetendőnek tartja, mert «*oly tárgyakat kell szemléltetésre* felvenni, melyek az ujdonságnak legalább némi ingerével a gyermek tudásvágyát ébreszteni és késztetni alkalmasak». A fogalmak elkészítésére nézve szükségesnek látja a fogalmak *nemének és természetének megfelelő módon keletkeztetni* a fogalmakat és pedig a tanítvány *teljes és világos öntudatával*, hogy a tanítványnak a fogalomra vezető uton tett minden lépéséről egyenkint tiszta képzete legyen.

A III. részben a «*hogyan tanítsunk*» kérdést tovább fejtegetvén, kimutatja, hogy milyen veszedelmeket rejt magában, ha nem haladunk az *egyszerűről* az *összetettre*, ha *előlegezünk* a később tanítandó eszmékből, ha nem vagyunk *következetesek*, ha nem *ismételünk czélszerűen*, ha nem *csoportositunk óvatosan*; ez utóbbira nézve különösen a minden áron való rendszerezést károsnak tartja, mert tartalomnélküli chablont ad ismeret helyett a gyermek elé. — Ime a könyv tartalma, mely érdekes és tanulságos akkor lesz, ha olvassuk. *S. J.*